

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 27.

Onsdagen den 5 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Reuterskiölds* motion, nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Vid föredragning av den av herr *Johansson, Johan*, och herr *Gustafsson, Per*, väckta motionen, nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av viss personal vid domänverket m. m., hänvisades punkten 1 av motionen till jordbruksutskottet samt motionen i övrigt till bankoutskottet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 35 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8 och 9.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, angående regleringen för budgetåret 1933/1934 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att med godkännande av ett av departementschefen förordat förslag till stat för navigationsskolorna, att tillämpas från och med den 1 juli 1933, minska det ordinarie anslaget till navigationsskolorna, nu 199,000 kronor, med 19,000 kronor till 180,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebar bland annat, att den till Kalmar förlagda navigationsskolan skulle från och med nästkommande budgetårs ingång indragas samt att till ersättande av sjökaptenklassen vid skolan en ny sådan klass skulle inrättas vid navigationsskolan i Stockholm.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehåft två i huvudsak likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 29, av herr *R. Wagnsson* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 60, av herr *K. Magnusson* i Kalmar m. fl., vari hemställdt, att riksdagen

*Anslag till
navigationsskolorna.*

Anslag till navigationsskolorna. (Forts.)
mätte, med godkännande av det av departementschefen förordade förslaget till stat för navigationsskolorna — att tillämpas från och med den 1 juli 1933 — med den ändring, som föranleddes därav, att navigationsskolan i Kalmar bibehölles samt att någon ny sjökaptensklass ej inrättades vid navigationsskolan i Stockholm, minska det ordinarie anslaget till navigationsskolorna, nu 199,000 kronor, med 9,760 kronor till 189,240 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herr Wagnssons m. fl. och herr Magnussons i Kalmar m. fl. berörda motioner, I: 29 och II: 60,

a) fastställa under punkten införd stat för navigationsskolorna, att tillämpas från och med den 1 juli 1933; samt

b) minska det ordinarie anslaget till navigationsskolorna, nu 199,000 kronor, med 9,800 kronor till 189,200 kronor.

Herr statsrådet **Ekman**: Herr talman! I förevarande punkt har statsutskottet icke biträtt Kungl. Maj:ts förslag och synes därvid hava avvisat det samma bland annat därför, att besparingen i detta avseende skulle bli jämförelsevis liten. Härtill vill jag säga — såsom kammaren kanske vid behandlingen av andra punkter redan har erfarit — att i de strävanden, Kungl. Maj:t haft att nedbringa riksstaten, har Kungl. Maj:t mött svårigheter, vars undanröjande förutsätta politiska avgöranden. Föreslagna besparingar äro därför till beloppet rätt blygsamma men ändock nödvändiga. Så är det även i detta fall.

Men utöver detta är det några andra synpunkter, som jag i detta sammanhang skall tillåta mig framhålla. 1930 års navigationsskolesakkunniga hade gjort en jämförelsevis omfattande utredning rörande behovet av navigations-skolor för att på ett tillfredsställande sätt kunna rekrytera befälskåren på våra fartyg. De sakkunniga togo därvid antalet behöfliga styrmän såsom utgångspunkt, och detta antal bestämdes till 114 per år. Man räknade vid denna tidpunkt med en mycket omfattande utökning av befälskåren och ökade därför det behöfliga antalet till 164. Dessutom förutsattes det, att vid avläggandet av examen vid navigationsskolorna skulle ett rätt stort antal bli kuggade. Detta antal beräknades till 26 stycken per år. Antalet styrmans-elever skulle sålunda för varje år behöva vara 190.

Emellertid visade det sig, att den ökning, som de sakkunniga år 1930 förutsatte i sitt förslag, ingalunda har inträtt. Det är riktigt, att ett stort antal unga män under dessa svåra tider söka sig in vid navigationsskolorna och där avlägga examen; men det är ju en sak för sig. Man kan ju knappast upprätthålla läroanstalterna endast med utgångspunkt ifrån, att ett stort antal av landets invånare kanske vilja genomgå den ena eller den andra anstalten. Anstalternas antal och förmåga att taga emot elever måste enligt Kungl. Maj:ts åsikt stå i någon rimlig proportion till det antal, som inom respektive områden behöver utbildas. De 50 platser, som man alltså tänkt sig, att utvecklingen av vår handelsflotta skulle göra nödvändiga, ha inte behövt tagas i anspråk, och dess bättre har inte heller de kuggades antal varit så stort, som de sakkunniga förutsatte. Innevarande år är det i navigationsskolornas styrmansklasser i riket sammanlagt 197 elever. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle med indragningen av styrmansklassen i navigationsskolan i Kalmar antalet minskas till 173, och marginalen emellan de behöfliga 114 och 173 är ur alla synpunkter så stor, att — så vitt jag nu kan bedöma det — det för ett tiotal år tillgodoser behovet av en eventuellt utökad befälskår på våra han-

Anslag till navigationsskolorna. (Forts.)

delsfartyg ävensom den kuggningsprocent, som man rimligen kan antaga, att det kan komma att uppstå. Det anföres i en väckt motion och understrykes också av utskottet, att det ur billighetssynpunkt skulle vara särdeles olämpligt att biträda Kungl. Maj:ts förslag, därför att skepparklassen i Kalmar skulle för ortsbefolkningen vara av synnerligen stor betydelse. Emellertid är det inte riktigt på det sättet. I skepparklassen i Kalmar äro innevarande år endast 7 elever och av dessa är det endast 5, som äro ifrån Kalmar och Blekinge län, och det torde knappast kunna sägas, att om man indrog denna skepparklass, detta skulle på något alldeles särskilt hårt sätt komma att rikta sig mot den fattigaste ortsbefolkningen.

Det har vidare betonats fördelen för samtliga fartygsbefäl av att få läsa i Kalmar på grund av de billiga levnadsomkostnaderna. Jag kan för min del inte godtaga detta såsom ett argument. Det vore ett argument, om man hade att välja mellan två navigationsskolor, av vilka den ena skulle indragas, men som frågan nu ligger till är det inget argument ty meningarna äro icke delade om, att därest någon navigationsskola skall indragas, så är det skolan i Kalmar.

Jag finner, herr talman, sålunda goda skäl tala för Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Utan att närmare ingå på den motive-ring, som herr statsrådet angav för sin ståndpunkt, ber jag att få fästa kam-marens uppmärksamhet därpå, att statsutskottet i denna fråga är fullkom-ligt enhälligt. Denna enhällighet beror naturligtvis på de synnerligen starka skälen, att riksdagen år 1931 fastställde denna organisation och att kommers-kollegium bestämt har avrått ifrån att göra några förändringar i densamma. Jag vill också fästa uppmärksamheten på att herr statsrådet i sin motivering själv erkände, att platserna vid dessa skolor voro fulltaligt besatta och att den åtgärd, som måste vidtagas i fråga om Kalmarskolan, skulle åstadkomma en förflyttning av en kaptensklass till Stockholm, vilket ju är en organisa-tionsförändring, som riksdagen visserligen måste tveka om att genomföra så omedelbart efter organisationens fastställande.

Jag skall gärna ge herr statsrådet rätt i att de ekonomiska synpunkterna för Kalmar stad icke få spela någon avgörande roll, och vad mig beträffar ha de verkligen inte gjort det. Det är således inte heller de lokala synpunk-terna, som för mig — och jag tror inte heller för utskottsmajoriteten — i detta fall ha varit avgörande. En synpunkt, som betydde något mera för frågan, är att Kalmarskolan i ett hänseende är bättre, i det att den har bättre läge ur pedagogisk synpunkt än någon av de andra skolorna, ehuru naturligtvis inte heller denna synpunkt har varit avgörande för frågan.

På grund av de starka skäl, som statsutskottet haft i ärendet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Förslag till
sjömans-
husen.

Punkten 20.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att, för beredande under år 1933 åt sjömanshusen av ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktigas inskrivning och redovisning samt för andra dem åvilande uppgifter för statsverkets räkning, å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 100,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena, nr 88, inom första kammaren av herr *O. A. Nordborg* och den andra, nr 65, inom andra kammaren av herr *A. Törnkvist* i Karlskrona, vari hemställts, att ifrågavarande anslag till sjömanshusen måtte för budgetåret 1933/1934 upptagas till oförändrat belopp, 162,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med bifall till herr Nordborgs och herr Törnkvists i Karlskrona berörda motioner, I: 88 och II: 65, för beredande under år 1933 åt sjömanshusen av ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktigas inskrivning och redovisning samt för andra dem åvilande uppgifter för statsverkets räkning, å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 162,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Lindblad*, *Nilsson* i Fredriksfält, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Strindlund*, *Persson* i Fritorp, *Andersson* i Höör, *Persson* i Falla och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt herr Nordborgs och herr Törnkvists i Karlskrona berörda motioner, I: 88 och II: 65, för beredande under år 1933 åt sjömanshusen av ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktigas inskrivning och redovisning samt för andra dem åvilande uppgifter för statsverkets räkning, å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 146,000 kronor.

Herr statsrådet **Ekman**: Herr talman! I motioner vid förevarande punkt för att bibehålla anslaget till sjömanshusen oförändrat anför motionärerna bland annat, att en minskning av anslaget skulle gå ut över de understödsbehövande sjömännen. Det är inte riktigt, och jag skall be att med några ord få belysa denna omständighet.

Sjömanshusen i vårt land ha en mycket god ekonomi, och man rör sig för närvarande med mera pengar där än vid andra institutioner. Detta avläser man ganska tydligt i de starkt stegrade lönekostnaderna vid sjömanshusen, men det synes också på den utöver alla beräkningar gående fonderingen av kapital. Lönekostnaderna voro vid sjömanshusen år 1920 421,000 kronor, och sjönko under de närmaste åren till 329,000 kronor, vilken summa utgick år 1924. Men år 1932 hade lönekostnaderna stigit till 393,000 kronor. Denna ökning av lönerna — i stor utsträckning förhöjningar i tidigare utgående löner — har ägt rum under en tid, då penningvärdet så starkt har ökats i vårt land och även då på- och avmönstringar så långt ifrån ha ökats, att de i stället ha minskats.

För alla andra ha lönekostnaderna haft en rakt motsatt utveckling. Fonderingen år 1920 var vid sjömanshusen knappast 6 miljoner kronor, och kommerskollegium framhöll i ett utlåtande år 1921, att en årlig fondering av 2 procent vore nöjaktigt betryggande för ett något så när jämnt besörjande av understödsverksamheten. I verkligheten ha fonderingarna åren 1921—1930 upp-

Anslag till sjömanshusen. (Forts.)

gått till cirka 5 procent av kapitaltillgången. I sjömanshuskassorna fanns det vid 1932 års slut 10 miljoner kronor. Denna starka kapitalökning har fortgått, under det att understöden till sjömännen — det medger jag gärna — icke äro höga, fastän de år från år ökas. Ett ur inkomstsynpunkt för sjömanshusen så relativt besvärligt år som 1932 lämnade i varje fall överskott på 278,000 kronor, vilket möjliggör en fondering på 2.8 procent. Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle fondbildningen vid sjömanshusen i alla händelser kunna bli 2.2 procent, under förutsättning att inkomsterna vore desamma som under det sistförflutna året. Det synes mig, som om man inte rimligen kan säga, att Kungl. Maj:ts förslag vid sådant förhållande går ut över de fattiga understödstagarna i sjömanshusen. Är det så, att enbart hänsynen till understödstagarna vid sjömanshusen vore det avgörande, borde ju under denna tioårsperiod understödet ha kunnat betydligt ökas, och fondbildningen begränsats till de 2 procent, som man år 1921 ansåg vara tillräckliga. Så har emellertid icke skett.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att de besvärliga finansiella förhållandena ju ha föranlett Kungl. Maj:t att under elfte huvudtiteln nedsätta anslaget till pensionering av civila tjänstemän med nära 3 miljoner kronor, och till statens pensionsanstalt har man innevarande år icke kunnat upptaga något anslag alls, utan ställt den på framtiden.

När nu Kungl. Maj:t beträffande sjömanshusen visserligen nödgats föreslå en nedsättning av anslaget från tidigare beviljade 162,000 kronor till 100,000 kronor, så sker inte detta, såsom jag förut framhållit, på något sätt på sjömannens bekostnad, utan de ha samma möjligheter detta budgetår som tidigare att få det understöd, som de under senare år åtnjutit, och ett bifall till förslaget medger sådan avsättning till fonden, som kommerskollegium för sin del har beräknat.

Jag får sålunda, herr talman, sluta med att framhålla, att det synes mig, som om synnerligen starka skäl tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag och några andra ledamöter i statsutskottet ha reserverat oss emot utskottets hemställan, men inte velat gå med på en så stor minskning av anslaget, som Kungl. Maj:t föreslagit, utan stannat vid ett vida mindre belopp, nämligen det som granskningsnämnden föreslagit: en minskning av anslaget med 16,000 kronor.

Av den redogörelse, som herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet här lämnat, framgår med all önskvärd tydlighet, att det icke föreligger någon fara genom en minskning av detta anslag, och i all synnerhet icke en så obetydlig minskning, som den reservanternas i sin reservation föreslagit. Men det är ju ganska egendomligt, att varje försök från regeringens sida eller från annat håll att uppnå minskningar i utgifterna ännu icke i kamrarna fått det stöd, som jag på grund av tidsförhållandena anser välbehövt. Det förhåller sig nog på det sättet, att vi ännu äro i alltför hög grad bekajade av något slags utgiftspsykos och icke kunna förstå, att vi kommit in i sådana förhållanden, då man får försöka beskära utgifterna, i alla händelser där det är möjligt, så att man inte ökar budgeten i tider, som äro så svåra som de nuvarande.

För min del har jag försökt att på varje ställe, där regeringen föreslagit minskningar, också stödja dessa minskningssträvanden. Att jag inte gjort det helt i detta fall och således inte gått med på regeringens förslag, beror på att granskningsnämnden för sin del stannat vid den nyss antydda minskningen. Och efter den redogörelse, som lämnades av herr statsrådet, föreligger ingen som helst anledning att icke kunna gå med på den reservation, som jag jämte

Anslag till sjömanshusen. (Forts.)

andra utskottsledamöter fogat vid detta utlåtande, och jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till densamma.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! De fakta, som herr handelsministern framlade i sitt anförande, voro kända av mig, innan jag intog min position i denna fråga, och jag har inte den ringaste anmärkning att framställa mot något av vad statsrådet här framlade till försvar för sin ståndpunkt.

Det starkaste av de argument, som handelsministern framlade, var naturligtvis hans påvisande, att de nuvarande understöden till fattiga sjömän skulle utgå, även om den av Kungl. Maj:t föreslagna nedsättningen skulle komma att bifallas. Jag skulle vilja säga, att däri ligger det enda sakliga försvaret, som överhuvud taget är värt att nämna för handelsministerns ståndpunkt. Detta försvar är emellertid inte värt så mycket, som det ser ut.

När herr statsrådet sade, att den besparing, som vi här skulle göra, inte kommer att gå ut över understödstagarna, var detta ändå felaktigt, ty den fond, varom det är fråga, är helt och odelat avsedd att gå ut till understödstagarna. Det förhåller sig så med denna fond, att till densamma gå, enligt vad jag tror 1 procent av sjömännens hyror och 1 motsvarande procent såsom bidrag av redarna, och dessutom är det tonavgifter av in- och utländska fartyg. Inkomsterna till sjömanshusen äro avsedda *uteslutande* till hjälp åt utseglade sjömän, samt åt sjömännens efterlevande hustrur och barn. Det är alltså de ändamål, för vilka fonden är avsedd. Jag är fullt överens med herr handelsministern om att dessa gratial borde ökas i den mån som fonderna ökas. Hur är det nu? Jo, vi fingo i utskottet reda på att det är 111 kronor om året. Det är inte mycket. Tacka för att handelsministern icke då är angelägen att framlägga något förslag, som medför att ett sådant understöd skulle nedskäras! Men är det rätt att taga något ifrån dessa fattiga sjömän för statens räkning även i så svåra tider som dessa? Varpå beror det att statsbidraget satts till 162,000 kronor? Jo, det beror på att sjömanshusen nödgats övertaga statens uppgifter beträffande värnpliktiges mönstring o. s. v. Är detta anslag å 162,000 kronor för de statens uppgifter, som sjömanshusen ha fått övertaga, ett rikligt anslag? Nej, det är ett för litet anslag.

Det finns en kungl. kommitté, som utrett denna sak, och enligt reservationer i kommittén, som Kungl. Maj:t har följt i detta hänseende, borde statens bidrag hava uppgått till 216,000 kronor, om sjömanshusen skulle ha fått full ersättning för sin hjälp åt statsverket. Statsmakterna ha således själva erkänt, att ett belopp av 162,000 kronor endast är 75 procents ersättning för de statsuppgifter, som sjömanshusen ha åtagit sig. Om det är herr statsrådets mening att sjömanshusen nu förtjäna på dessa 162,000 kronor — vilket jag inte tror vara statsrådets mening — borde väl i all rimlighets namn den saken hava framlagts för riksdagen, innan man beskär den ersättning, som sjömanshusen skola hava. Så fort statsrådet kommer med en sådan utredning, kommer saken att ligga till på annat sätt. Dessa fonder äro också avsedda för att en gång kunna användas till sjöfartsoffikernas pensionering, och följaktligen är det så, att allt, som tages från dessa fonder, tages faktiskt i längden från de utseglade sjömännen, från sjömännens änkor och faderlösa barn. Det är en sådan utväg, jag inte kan gå med på att möjliggöra, det månne vara vilken regering som helst, som begär det! Jag anser det även vara obilligt att under nödtider staten profiterar för sina utgifter på sådana inrättningar som sjömanshusen. Jag tror, att statsrådet har rätt i att lönerna, som utgå vid dessa, skulle kunna tåla någon beskärning. Jag har all anledning att tro, att statsrådet i det hänseendet sitter inne med sådan sakkunskap, att det inte faller mig in att opponera mig på den punkten. Men innan vi här i riksdagen fått

Anslag till sjömanshusen. (Forts.)

klart för oss, att statsverket betalar ens så mycket som det belopp sjömanshusens utgifter för statsändamål uppgår till, kan jag inte vara med på någon som helst beskränning av förevarande anslag och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Jag hörde med uppmärksamhet på då herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet talade, och jag får säga, att den motivering, som herr statsrådet anförde för Kungl. Maj:ts förslag, förringade inte saken. Jag anser, att man utan betänkande kan rösta för den kungl. propositionen, och jag vågar därför, herr talman, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Häri instämde herrar *Strömberg, August Johansson* och *von Heland*.

Herr Asplund: Herr talman! Jag skall be att i likhet även med herr Oscar Olsson få konstatera, att herr statsrådet har här inte visat, att staten betalar för mycket för de tjänster, sjömanshusen göra staten. Om det är möjligt för sjömanshusen att göra en besparing på sina omkostnader, tillkommer denna besparing sjömannens pensionsfond och inte svenska staten. Jag anser att det inte är värdigt staten ens i nödtider — även om det inte gäller större besparing än 16,000 kronor, som reservanterna gått in för — att handla på det sättet. Jag är inte så inne i förhållandena som herr Nordborg, vilken deltog i ärendets behandling på avdelningen och i utskottet, men vi fingo av honom tydliga belägg för att sjömanshusen inte ha erhållit ersättning för det arbete, de utfört åt statsverket. Den ersättning på 162,000 kronor, som efter vad jag kan erinra mig, under de sista 10—12 åren utgått, är baserad på en indragning av 13 sjömanshus, vilken aldrig kommit att äga rum, och som riksdagen uttalat sig emot. Det är således fullkomligt klart, att även om en nedsättning sker vare sig i den form, departementschefen föreslår, eller såsom reservanterna vilja ha den, så går den visserligen inte ut över de pensioner, som nu utbetalas, men den går ut över de pensioner, som skola betalas i framtiden, därför att fonderna då ge mindre avkastning i samma mån som de nu inte tillföras de penningar, de skola ha. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boman: Herr talman! Då herr statsrådet försvarar den kungl. propositionen om sänkning av det nu utgående anslaget till sjömanshusen, lägger han huvudvikten på två omständigheter *dels* sjömanshusens höga lönestat, *och dels* den pågående fondbildningen, vilken han förmenade vara för stor. Samma synpunkter ha ju kommit till uttryck från reservanternas sida.

Vad nu beträffar lönestaten, så erinrar kommerskollegiet i sin framställning till Kungl. Maj:t i detta ärende, att det är kommerskollegiet, som på den punkten har beslutanderätten, och att kollegiet med anledning av vad som anförts från olika sjömanshusdirektioner funnit skäl vidtaga en del jämkningar i lönestaten, vilka jämkningar i vissa fall medfört höjningar. Vad fondbildningen beträffar, är det ju så, att en institution, som har att utdela årliga understöd, behöver fondbildning i rätt stor skala, särskilt då såsom här är fallet de påräkneliga inkomsterna i form av tonavgifter och bidrag från sjömännen och redarna sjunka *dels* till följd av minskad sjöfart *dels* ock till följd av lönesänkningar, och jag har aldrig hört någon, som har med ekonomiska frågor att göra, och särskilt, som har med pensionsfrågor eller frågor om årligt understöd att göra, som beklagar, om man någon gång kan åstadkomma en något stark fondbildning. Det kan nog komma tider då sådant blir omöj-

Anslag till sjömanshusen. (Forts.)

ligt, och jag befarar, att så blir fallet här med den avtagande sjöfarten, som är ett faktum.

Men det starkaste skälet för bibehållande av anslaget är det, som anfördes av herr Oscar Olsson. Alltså är det dock så, att dessa sjömanshus besörja stora betydelsefulla och nödvändiga uppgifter för statsverket, och den utredning, som gjordes angående spörsmålet, i vilken omfattning utgifter härför belasta sjömanshusens utgiftsstater, visade, att statens bidrag aldrig motsvarat de uppgifternas betydelse och de kostnader härför, som sjömanshusen ha att bestrida. Under sådana förhållanden blir, som han uttalade, också följden, att staten tager ut avgift av de stackars sjömännen men minskar sjömanshusens möjlighet att fullgöra sin primära och viktiga uppgift, den, för vars tillgodoseende de tillkommit, nämligen att lämna understöd åt utslitna sjömän.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Elof*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Lindblads m. fl. vid punkten avgivna reservation.

Herr *Andersson, Elof*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 10 punkten 20 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Anslag till sjömanshusen. (Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 21—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkten 38.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkten 40.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å en av herr Hällgren väckt motion, II: 314, såsom bidrag till underhåll och drift av fiskefyror för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,000 kronor.

*Anslag till
underhåll och
drift av fiske-
fyror.*

I herr Hällgrens berörda motion hade hemställts, att riksdagen måtte, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, såsom bidrag till underhåll och drift av fiskefyror för budgetåret 1933/1934 anvisa ett belopp av 5,000 kronor till ombyggnad av fyren å Listers huvuds östra udde.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Andersson* i Djursholm, *Törnkvist* i Karlskrona och *Jeppsson* ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Östergren: Herr talman! Vid denna punkt har väckts motion av herr Hällgren i andra kammaren, däri han yrkar på ett anslag av 5,000 kronor för iordningställande av fyren å Listers huvuds östra udde. Jag finner i likhet med motionären, att detta förslag är välbetänkt, varför jag för min del vill ge motionären mitt stöd. Samma mening har ju också förfäktats av såväl lotsstyrelsen som lotskaptenen i distriktet. De ha nämligen i olika yrkanden hemställt, att denna fyr måtte snarast möjligt iordningställas. Med avseende på önskvärdheten, att så sker, torde det vara välbetänkt, om riksdagen anslog dessa 5,000 kronor för ett så nyttigt ändamål som det ifrågavarande. Även Sveriges segelfartygsförening har gjort hemställan i samma syfte för att få farleden så säker som möjligt.

Jag ber att med dessa få ord få yrka bifall till motionen i fråga.

Anslag till underhåll och drift av fiskefyrar. (Forts.)

Herr **Svensson, Martin**: Herr talman! Jag har visserligen inte deltagit varken i den förberedande behandlingen av detta ärende på avdelningen eller i slutbehandlingen inom utskottet, men då man läser Kungl. Maj:ts proposition, framgår därav, att Kungl. Maj:t uppgjort en plan för de nybyggnader inom lotsverket, som ärligen skulle behöva företagas, och i detta fall har icke någon nybyggnad av den ifrågavarande fyren upptagits i den uppgjorda planen för nästa budgetår, utan anspråken härpå ha fått ställas på framtiden. Jag delar den uppfattning, som tidigare i dag fått sitt uttryck av en annan ledamot i statsutskottet, att man bör vara mycket försiktig, när man vill gå längre än Kungl. Maj:t i de anslagskrav, som Kungl. Maj:t har kommit med, och att man i stället bör söka stödja Kungl. Maj:t i hans besparingssträvanden. Jag förmodar, att det rätt snart framkommer ett förslag om att tillgodose de anspråk, som den föregående talaren förordade bifall till. Men som frågan för närvarande ligger, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag, som överensstämmer med Kungl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 41.

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till
nedre justitie-
revisionen.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till nedre justitierevisionen jämte i ämnet väckta motioner.

I den till riksdagen den 3 januari 1933 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1933/1934 hade Kungl. Maj:t under punkten 7 av andra huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels från och med den 1 juli 1933 å ordinarie avlöningsstaten för nedre justitierevisionen, i stället för 23 revisionssekreterare, uppföra 26 revisionssekreterare i lönegraden B 30, med föreskrift att av de revisionssekreterare, vilka utnämndes efter sagda dag, de tre till tjänsteåldern yngsta skulle vara skyldiga, den i tjänsten yngre framför den äldre, att i händelse av framtida nedläggning av antalet revisionssekreterare, påkallad av en minskning i högsta domstolens arbetsbörda, underkasta sig förflyttning till ledamotsbefattning i hovrätt, där han tidigare i sådan egenskap tjänstgjort, eller, i avbidan härå, att mottaga förordnande såsom adjungerad ledamot i samma hovrätt;

dels från och med den 1 juli 1933 — med uteslutande av 2 av de å nedre justitierevisionens ordinarie avlöningsstat uppförda 6 protokollssekreterarebefattningar — å övergångsstat för nedre justitierevisionen upptaga 2 protokollssekreterarebefattningar i lönegraden B 22;

dels godkänna under punkten införda ordinarie stater för nedre justitierevisionen, att tillämpas från och med den 1 juli 1933;

dels ock höja ordinarie förslagsanslaget till nedre justitierevisionen från dess nuvarande belopp, 450,000 kronor, med 38,100 kronor till 488,100 kronor.

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehåft

1:o) en inom första kammaren av herr *G. Ehrnberg* m. fl. väckt motion, nr 52, vari, bland annat, hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om vissa revisionssekreterartjänsters uppförande å ordinarie stat,

2:o) en inom andra kammaren av herr *C. P. Ossbahr* väckt motion, nr 154, vari hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta, att

dels från och med den 1 juli 1933 å ordinarie avlöningsstaten för nedre justitierevisionen, i stället för 23 revisionssekreterare, skulle uppföras 27 revisionssekreterare i lönegraden B 30 samt förslagsanslaget till avlöningar till ordinarie tjänstemän upptagas till 415,500 kronor,

dels den föreslagna föreskriften om skyldighet för vissa revisionssekreterare att underkasta sig förflyttning till ledamotsbefattning i hovrätt eller att mottaga förordnande som adjungerad ledamot i hovrätt skulle bortfalla,

dels ock posten arvoden skulle erhålla samma lydelse som i nu gällande stat: arvoden å 1,500 kronor till den revisionssekreterare, som av Kungl. Maj:t förordnas att vara ordförande i nedre justitierevisionen, samt å 500 kronor till den protokollssekreterare, som biträder vid mottagning av veckomål, och till den registrator, som ombesörjer verkets ekonomi och uppbörd m. m., tillhoppa 2,500 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till herr Ehrnbergs m. fl. motion, I: 52, avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som den av herr Ossbahr väckta motionen, II: 154, i vad anginge uppförande å ordinarie stat av visst antal revisionssekreterarebefattningar;

b) med bifall till herr Ossbahrs berörda motion, i vad den avsåge av Kungl. Maj:t ifrågasatt flyttningsskyldighet för vissa revisionssekreterare, avslå Kungl. Maj:ts förslag härutinnan;

c) från och med den 1 juli 1933 — med uteslutande av 2 av de å nedre justitierevisionens ordinarie avlöningsstat uppförda 6 protokollssekreterarebefattningar — å övergångsstat för nedre justitierevisionen upptaga 2 protokollssekreterarebefattningar i lönegraden B 22;

d) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Ossbahrs motion, i vad den avsåge arvoden åt vissa befattningshavare, godkänna under punkten införda ordinarie stater för nedre justitierevisionen, att tillämpas från och med den 1 juli 1933;

e) höja ordinarie förslagsanslaget till nedre justitierevisionen från dess nuvarande belopp, 450,000 kronor, med 3,700 kronor till 453,700 kronor; samt

f) till avlöande av fyra förordnade revisionssekreterare för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag å 42,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Lindblad*, *Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Bergström*, *Wilhelm Björck*, *Jansson* i Falun, *Andersson* i Höör, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Högström* och *Isacsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herr Ehrnbergs m. fl. och herr Ossbahrs berörda motioner, I: 52 och II: 154,

a) från och med den 1 juli 1933 å ordinarie avlöningsstaten för nedre justitierevisionen, i stället för 23 revisionssekreterare, uppföra 26 revisionssekre-

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)
 terare i lönegraden B 30, med föreskrift att av de revisionssekreterare, vilka utnämndes efter sagda dag, de tre till tjänsteåldern yngsta skulle vara skyldiga, den i tjänsten yngre framför den äldre, att i händelse av framtida nedsättning av antalet revisionssekreterare, påkallad av en minskning i högsta domstolens arbetsbörda, underkasta sig förflyttning till ledamotsbefattning i hovrätt, där han tidigare i sådan egenskap tjänstgjort, eller, i avbidan härå, att mottaga förordnande såsom adjungerad ledamot i samma hovrätt;

b) från och med den 1 juli 1933 — med uteslutande av 2 av de å nedre justitierevisionens ordinarie avlöningsstat uppförda 6 protokollssekreterarebefattningar — å övergångsstat för nedre justitierevisionen upptaga 2 protokollssekreterarebefattningar i lönegraden B 22;

c) godkänna under punkten införda ordinarie stater för nedre justitierevisionen, att tillämpas från och med den 1 juli 1933;

d) höja ordinarie förslagsanslaget till nedre justitierevisionen från dess nuvarande belopp, 450,000 kronor, med 38,100 kronor till 488,100 kronor.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Kungl. Maj:ts besparingsaktion på den här punkten har ju i stort sett tillstyrkts av statsutskottet, eller så till vida som utskottet föreslår reducering av protokollssekreterarnas antal i nedre justitierevisionen. Det är bara på en punkt som utskottet avviker från vad Kungl. Maj:t ansett sig böra föreslå för vinnande av ytterligare besparingar, och det är i fråga om antalet revisionssekreterare. För närvarande ha vi i nedre revisionen 23 ordinarie och 4 förordnade revisionssekreterare, summa 27. Kungl. Maj:t föreslår, att det i stället skulle bli 26 revisionssekreterare, alla ordinarie. Det är nog sant — det tvivlar jag inte det allra ringaste på, utan jag är tvärtom övertygad om det — att revisionssekreterarna redan nu ha en stor arbetsbörda. Men efter den specialföredragning vi hade på avdelningen i denna fråga, är jag också övertygad om att departementschefen har rätt i antagandet, att här kan göras ett försök till besparing utan några som helst vådor. Det har sagts både i dag och vid många föregående tillfällen, att denna riksdag *måste* försöka att göra besparingar på alla områden där besparingar äro möjliga. Kammararen vet ju, att jag tycker, att kammararen har gjort besparingar på områden, där de äro tämligen omöjliga också! Då nu enligt min mening här föreligger ett fall, där säkerligen ett försök till besparing utan någon risk bör kunna göras, är det helt naturligt, att jag anslutit mig till dem i utskottet, som i likhet med departementschefen ansett sig vilja göra detta försök. Den enda risk för det allmänna, som för oss lekmän kunde bli av allvarlig natur, vore, ifall det genom detta förfaringssätt skulle kunna uppstå någon balans vid målens behandling i högsta domstolen. På denna punkten ha vi emellertid fått be tryggande garantier. Redan departementschefen har i sin proposition påvisat, att föredragningsdagarnas antal i högsta domstolen inte behöver sänkas genom denna föreslagna nedsättning av revisionssekreterarnas antal från 27 till 26. Han har också påvisat, att det nu finns revisionssekreterare, som redan på ett tidigt stadium av sin tjänstgöring få nöja sig med 10 förberedelsedagar, och det antal förberedelsedagar, för föredragningsdagarna, han själv räknar med, är 11 för varje. Man skulle på det sättet få 240 föredragningsdagar i högsta domstolen och därigenom skulle samma antal mål och ärenden bli avverkade som för närvarande. Det har också gjorts någon anmärkning mot att de tre yngsta revisionssekreterarna enligt den nya anordningen skulle vara skyldiga att underkasta sig förflyttning, i händelse målens antal i högsta domstolen inte skulle bli så stort, att alla revisionssekreterarna behövdes i framtiden. Jag får säga: den tiden den sorgen! Den saken går knappast att motivera från båda

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

ståndpunkterna på en gång, eller dels ifrån ståndpunkten, att det är så förfärligt mycket att göra i nedre revisionen, att 26 revisionssekreterare inte räcka till, och dels ifrån den ståndpunkten, att det kan hända, att det blir så litet att göra där, att det kanske inte behövs 26 revisionssekreterare. Jag får därför säga, att det villkoret, som Kungl. Maj:t för all säkerhets skull ansett sig böra uppsätta gent emot en sådan eventualitet som att ett mindre antal mål än som nu inkommer skulle inkomma för framtiden, att den säkerhetsåtgärden skulle jag vilja säga, inte egentligen skulle ha behövts. Men det skulle framför allt, tycker jag, inte ha behövt väcka några betänkligheter. Man har sagt, att det är inte vanligt, att högre tjänstemän på det sättet skola vara skyldiga att underkasta sig förflyttning, men så sker på många håll inom den högre statstjänarekåren, och det är inte fråga om någon som helst lönebeskärning. Och då jag inte heller kan finna, att det skulle innebära någon degradering, då dessa revisionssekreterare, i den händelse deras ämbeten inte skulle behövas i nedre revisionen, ju skulle få bli hovrättsråd, anser jag saken inte spela någon större roll. Huvudsaken för mig har varit, att här är fråga om ett försök, som har alla utsikter att gå i lås, att få en besparing, låt vara, att den inte är så väsentlig. Det är dock en besparing, som på detta sätt kan erhållas, och då den synes vara synnerligen väl motiverad, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Utskottet har tillmötesgått Kungl. Maj:ts besparingssynpunkter i det väsentliga eller i de avseenden där detta mest kan inverka på anslagsbeloppet. Det, som här utgör skillnaden mellan utskottet och reservanterna, är frågan om man skall indraga en revisionssekreterartjänst. Som den föregående talaren nämnde, finns det nu 27 revisionssekreterare. Kungl. Maj:t föreslår att antalet skall nedbringas till 26, och motivet är besparingssyftet. Men Kungl. Maj:t är inte fullt säker på saken utan yttrar i propositionen: »Inför det under budgetarbetet framkomna kravet att nedre revisionens personalkostnader måste nedbringas, har inom departementet övervägts, huruvida icke antalet revisionssekreterare kan och bör undergå någon minskning, samtidigt som de återstående revisionssekreterarnas föredragningskyldighet i förhållande härtill ökas. En sådan åtgärd skulle allenast vara att anse såsom en under nästkommande budgetår på försök vidtagen anordning, framtingad av det statsfinansiella läget.» Jag vill också nämna, att om utskottets förslag går igenom, föranleder det en utgiftsökning på endast 7,600 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag. Nedre justitierevisionen har i sitt yttrande framhållit, att arbetsbördan för revisionssekreterarna nu är synnerligen stor. Revisionssekreterarna få arbeta så, att det har förekommit fall av överansträngning. Någon minskning i arbetsbördan är inte att förvänta, tvärtom, dispensmålen ökas. De mål, som röra ansökningar om nåd, ha också vuxit i antal, och därtill kommer, att man kan befara, att ett större antal mål av avsevärd omfattning rätt snart kommer upp till högsta domstolen. Därvidlag tänker man ju särskilt på Kreugermålen, först de kriminella och därefter civilmålen. Nedre justitierevisionen har avstyrkt förslaget, att man skulle minska antalet revisionssekreterare, och högsta domstolen har också uttalat sina betänkligheter mot den föreslagna åtgärden. Endast två av högsta domstolens ledamöter ha inte haft någon erinran att göra.

Som jag förut nämnde, är inte Kungl. Maj:t säker på att en sådan minskning av arbetskrafterna skall kunna lyckas. Och om det då skulle inträffa, att det behövdes nya arbetskrafter, säger visserligen Kungl. Maj:t: »För mötande av arbetsökning därigenom att mål av osedvanlig omfattning dragas under högsta domstolens prövning eller av annan orsak och för lindring i särskilda

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

fall av den enskilde revisionssekreterarens arbetsbörda finnes inom anslagets ram möjlighet för Kungl. Maj:t att vidtaga tillfälliga dispositioner.» Men jag kan inte tänka mig, att man kan vidtaga sådana tillfälliga dispositioner utan att det kostar något. Jag föreställer mig, att man får tillsätta nya arbetskrafter och att man för att erhålla dessa arbetskrafter får anlita högt kvalificerade jurister, och då kan det ifrågasättas, om besparingen blir mycket att räkna med.

Det är också en annan sak, som skiljer utskottets förslag från vad Kungl. Maj:t och reservanterna föreslår, nämligen i vad det gäller befodringsgrundsatserna inom nedre justitierevisionen. Därvidlag synes det finnas goda skäl för, att man uppflyttade åtminstone ett antal av de nuvarande revisionssekreterarna från tillförordnade till ordinarie, emedan man nog kan räkna med, att det permanent behövs ett större antal ordinarie än för närvarande. Det skulle ur avlöningssynpunkt för dem också vara någon förbättring. Men här kommer nu Kungl. Maj:t in på en ny princip, i det Kungl. Maj:t föreslår, att de tre yngsta revisionssekreterarna skulle vara skyldiga att, därest det krävdes en reduktion av antalet revisionssekreterare, underkasta sig förflyttning till ledamotsbefattning i hovrätt, där han tidigare tjänstgjort, eller, i avbidan härå, att mottaga förordnande som adjungerad ledamot i samma hovrätt.

Jag är inte så inne i våra befodringsprinciper, att jag vågar uttala något bestämt omdöme om detta, men det förefaller, som om man här kommer med en ny princip, som alltså skulle skjutas in utan att ha fått den belysning, som den borde ha fått genom att tagas upp i ett större sammanhang. Vidare framhåller herr Ossbahr i sin motion nr 154 i andra kammaren, att tidigare den tanken uttalats, att om man skulle göra en sådan förändring i befodringsavseende, så bör detta ske i samband med den väntade förändringen av processlagstiftningen i dess helhet.

Då högsta domstolen är av så stor betydelse för vårt rättsväsende, och vi sedan årtionden tillbaka gång på gång brottats med problemet, hur man skall kunna minska högsta domstolens arbetsbörda, och då dessutom de besparingar, som föreslås, äro så ringa och med så svag motivering, har jag för min del inte vågat biträda vad Kungl. Maj:t här föreslagit. Och om man stannar vid vad som nu är, så att fyra revisionssekreterare äro förordnade, har man ju också den örlighet, som Kungl. Maj:t syftar till i sitt förslag, då Kungl. Maj:t föreslår, att de tre skulle få ordinarie beställning, men med skyldighet att underkasta sig förflyttning.

På de skäl jag nu anfört skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Björkman: Herr talman! Jag är en av motionärerna på denna punkt och har därför nu skäl att säga några ord. Jag gör det också emedan jag arbetat i tjänst, varom det nu är fråga, tiden innan jag kom till mitt nuvarande domarämbete. Det är nu snart ett kvarts sekel sedan jag under en treårsperiod hade tjänstgöring som revisionssekreterare, och jag har från den tiden i avseende på arbetet det minnet, att det var ovanligt »beskt» och just inte gav någon tid över till sysslande med något annat; det tog sin tid både natt och dag. Något ytterligare behöva säkerligen inte vi, som då varit med om arbetet, betyga om arbetsbördan. Och dock har det sedan den tiden tillkommit än mer arbete. Så omnämnde redan den föregående ärade talaren dispensärendena. Och jag vill erinra om, hurusom revisionen särskilt talar om att arbetet numera, för att man skall kunna avarbeta balansen, måste ske i en betydligt starkare forcerad takt än förut. Vidare är det väl naturligt, att målens allt mer kvalificerade beskaffenhet gjort arbetet tyngre, även om

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

ett mycket tungt hemarbete esomoftast kan resultera i en jämförelsevis kort föredragning i högsta domstolen.

Det förefaller mig då som om det skulle vara förenat med en stor risk att lägga på de föredragande en än mer ökad arbetsbörd. Det är just ej i stil med tiden att man, under det att det ute i det praktiska arbetet talas om åttatimmarsdag och mindre än det, ökar arbetsbördan för dem, för vilka en arbetsdag på allenast åtta timmar varit en länge hägrande dröm. Det är riskfyllt med hänsyn till vad nedre justitierevisionen, där ansvarsmedvetet arbetande tala om sin egen arbetsprodukt, anför, och i betraktande av att av de 24 justitieråden 22 förklarar, att det ej gärna bör kunna tänkas någon ökning av arbetsbördan. Det är endast två justitieråd, som ej hava något att erinra mot ett sådant försök.

Det är naturligtvis för en person av den kunnighet, som en revisionssekreterare besitter, och den förmåga att planlägga sitt arbete, som han har, ej omöjligt att för en kortare tid fullgöra även denna ökade arbetsbörd. Men detta försök att lägga på dem än mer arbete påminner ändå i någon mån om den där mannen, som skulle lasta på sitt dragdjur och sade: »Tål du det, så tål du det!» Till slut blir det ett övermått, och det är dock svårt, att, när måttet är rågat, fylla det ännu mer!

Det är ej tillräckligt allenast med tanken att icke rent kroppsligt överanstränga dem, som utföra det arbete det här är fråga om. Vi få också lov att tänka på arbetsprodukten. Det är den synpunkten, som högsta domstolens 22 ledamöter så starkt understryka, när de säga, att det gäller att få en preciserad föredragning, varigenom säkerheten blir större med avseende på bedömandet av ärendena, och dessutom naturligtvis kan vinnas ett domslut på kortare tid och i säkrare form. Och det är givetvis där, som den stora allmänhetens intresse också kommer fram — att se rättvisan fungera snabb och säker.

Det sades av den förste ärade talaren, att detta är ett försök, som säkerligen skulle till båtnad för sparsamheten kunna gå lätt i lås. Ty, förklarade han, givetvis kunde man vara förvissad om, att balansen icke ökades. Och därmed var han tillfreds. Men det är någonting annat av stor betydelse, som man får lov att tänka på, nämligen att man ej kan pressa dessa föredragande för hårt och ändå bibehålla säkerheten och lugnet och tilltron till den föredragning, som skall ske, och det domslut, som därpå skall byggas.

Kungl. Maj:t själv är ju tveksam inför detta försök, då Kungl. Maj:t säger att det kan vara »betänkligheter». Betänkligheterna borde dock kunnat för Kungl. Maj:t vara avgörande i en tid som denna, då målens beskaffenhet säkerligen, såsom vederbörande i högsta domstolen och revisionen påvisa, kommer att öka i fråga om svårighetsgraden. Vi veta ju alla, vilka mål som nu vänta högsta domstolen. Är det då egentligen skäl i att ge sig in på några försök? Jag vill därutinnan göra gällande, att skall man tänka på att göra några försök, är väl det allra sista område, där något sådant bör ske, just rättsskipningens.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Bissmark*.

Herr Öhman: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med herr Björkman, men i min egenskap av f. d. revisionssekreterare skall jag be att få anföra några ord. Även jag minns min tjänstgöring som revisionssekreterare som i hög grad ansträngande. Man var strängt upptagen av ett ofta jäktande arbete, merendels också på söndagarna, och mycket ofta måste man arbeta till långt fram på nätterna med att bereda de mål, som

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

skulle föredragas i högsta domstolen. Förhållandena nu äro något olika mot vad de voro då för tiden, men liksom herr Björkman är jag övertygad om, att revisionssekreterarnas arbetsbörda fortfarande är så stor, att det inte kan vara tillrädligt att öka den.

Justitierevisionen har själv framhållit, att föredragningen inför högsta domstolen under de senare åren blivit mer och mer ansträngande på grund av den forcering av arbetstakten, som framtingats av den förefintliga balansen på mål i högsta domstolen. Revisionssekreterarnas arbete är av högt kvalificerad art och av den största betydelse för högsta domstolens verksamhet. Och arbetets kvalitet måste ju givetvis bli lidande, om revisionssekreterarna bli över hövan ansträngda. Högsta domstolens ledamöter ha, som herr Björkman nyss omtalat, med stor majoritet, eller 22 justitieråd mot 2, uttalat att betänkligheter möta mot den nu föreslagna indragningen av en revisionssekreterartjänst. I sitt yttrande understryka dessa 22 justitieråd betydelsen för högsta domstolens verksamhet av revisionssekreterarnas arbete. Herr Björkman har visserligen citerat några ord av detta yttrande, men jag för min del anser det vara av den betydelse, att det förtjänar att i sin helhet föredragas inför kammaren; det är för övrigt ganska kort. Justitieråden förklara enligt referatet i statsverkspropositionen följande: »Att revisionssekreterarnas föredragning fullgjordes på ett i allo tillfredsställande sätt vore ett grundvillkor för ett gott resultat av domstolens verksamhet. Härutinnan borde framhållas icke endast det oeftergivliga kravet på precision och tillförlitlighet beträffande faktiska uppgifter utan även att ju mera koncentrerad och klar föredragningen vore, ju bättre processmaterialet vore sovrat och bearbetat, ju omsorgsfullare rättsfrågorna vore genomtänkta och belysta med till ämnet hörande rättsfall, desto större vore utsikterna ej blott för ernåendet av riktiga domslut utan också — något som jämväl ur besparingssynpunkt vore värt att taga fasta på — för nedbringandet och bibehållandet inom tillbörliga gränser av antalet balanserade mål. Man måste fördenskull framför allt taga i övervägande, om den ifrågasatta indragningen kunde ske utan menlig inverkan på föredragningens kvalitet i de avseenden, som nyss berörts. Om gränsen för vad som rimligen kunde fordras i fråga om revisionssekreterarnas arbetsprestationer överskredes, kunde det lätteligen inträffa, icke blott att den önskade besparingseffekten utebleve till följd av en oförmånlig inverkan på arbetsbalansen utan också att andra värden föspilldes på grund av ett i kvalitativt avseende försämrat arbetsresultat. Erfarenheten gäve icke anledning till förmodan, att den förberedelsetid, som för närvarande stode de föredragande till buds, skulle vara för rikligt tillmätt. På grund av vad sålunda anförts, mötte betänkligheter mot den del av förslaget, som nu berörts, särskilt som under närmaste tiden torde vara att förvänta, att åtskilliga mål av osedvanlig omfattning bleve dragna under högsta domstolens prövning.»

Detta yttrande av justitieråden måste givetvis tillmätas en mycket stor betydelse.

Kungl. Maj:ts förslag innebär nu, att sedan en förordnad revisionssekreterare indragits, de återstående tre av de förordnade revisionssekreterarna skulle uppföras på ordinarie stat. För närvarande finns det, som kammaren har hört, 23 ordinarie revisionssekreterare och 4 förordnade. Proportionen mellan de ordinarie och de förordnade är sålunda mycket tillfredsställande, och den kräver ju ingalunda tillsättandet av tre nya ordinarie tjänster. På min tid var proportionen en helt annan till de ordinaries nackdel; då fanns det åtta ordinarie revisionssekreterare mot tolv icke ordinarie. Av de tolv voro sex konstituerade, som det hette, och de övriga sex förordnade med egen rotel.

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

Men förslaget är nu kombinerat med det villkoret, att om framdeles en reduktion av antalet ordinarie revisionssekreterare skulle vara påkallad, skulle de tre i tjänsten yngsta revisionssekreterarna vara skyldiga att underkasta sig en förflyttning till hovrätterna; de skulle alltså få gå tillbaka dit. Denna sak hänger hop med ett annat förslag, enligt vad herr justitieministern antyder i statsverkspropositionen, nämligen om reduktion av ett antal hovrätts-ämbeten, vilket förslag ännu inte är behandlat av vederbörande utskott. Men i alla fall innebär detta förslag att revisionssekreterarna skulle vara skyldiga — jag vill stryka under ordet *skyldiga* — att låta sig förflyttas till hovrätt, och detta innebär ett avsteg från den normala befordringsgången. Det är eljest så, att man befordras från hovrättsråd till revisionssekreterare.

Men det är inte bara detta, som förslaget innebär. Det innebär måhända också ett föregripande av den blivande rättegångsreformen. Och i varje fall är denna fråga inte av den beskaffenheten, att den inte utan några som helst olägenheter, enligt mitt förmenande, nu kan anstå, för att förverkligas och lösas i sammanhang med den stora rättegångsreformen. Därvidlag instämmer jag till alla delar med representanten för statsutskottet, när han framförde samma synpunkt.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

I herr Öhmans yttrande instämde herr *Ehrnberg*.

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Det kan ju synas egendomligt, att jag gör mig något besvär för att avvärja att få en tjänsteman mer än som är begärt i den kungl. propositionen. Det är ju alldeles tydligt, att arbetet i nedre justitierevisionen och i högsta domstolen inte på något sätt kan komma att lida men av ett bifall till utskottets förslag om 27 revisionssekreterare i stället för de 26, som äro begärda i propositionen.

När jag i alla fall ber att få säga några ord till försvar för förslaget i propositionen, beror det på att jag alltjämt har den uppfattningen, att denna — visserligen inte stora — besparing i alla fall låter sig genomföras utan någon våda för arbetet eller för de enskilda tjänstemännen. Dessutom är det en sida i förslaget, som gör att jag särskilt gärna skulle se att det bifölles, och det är att ytterligare några revisionssekreterare på detta sätt skulle bliva ordinarie.

Bland de invändningar, som gjorts mot den kungl. propositionen, märkes först och främst den, att revisionssekreterarna vid ett bifall till propositionen skulle få en för sträng arbetsbörda. Flera förutvarande revisionssekreterare ha redan varit uppe och omtalat, hur tung arbetsbördan på deras tid var i revisionen. Och det är ju en allmänt känd sak, att det inte är någon sinekur att tjänstgöra där. Gent emot herrar Björkman och Ohman skulle jag möjligen kunna framhålla, att min erfarenhet från revisionen är ett antal år yngre, men jag vill i alla fall inte åberopa den såsom något avgörande skäl för min uppfattning, att det låter sig göra att här genomföra en reducering.

Jag skulle nog emellertid till herrar Björkman och Ohman kunna säga, att om jag inte alldeles misstär mig, var det ett större antal föredragningsdagar i revisionen på deras tid än vad det för närvarande är. Om jag inte missminner mig, var antalet föredragningsdagar i revisionen ännu på min tid (1910—1911) 25, men reducerades senare till 22 för att möjliggöra för justitierevisionen att indela sig så, att man där skulle kunna erhålla en verklig semester.

Jag tror alltså, att arbetet numera är lindrigare än det var på den tiden.

I varje fall är det tydligt, att jag inte har föreslagit Kungl. Maj:t att gå in till riksdagen med en hemställan om en besparing på detta område, utan att jag mycket grundligt har satt mig in i och övervägt, huruvida detta skulle

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

vara möjligt utan något oskäligt betungande av revisionssekreterarna och utan någon olägenhet för tjänsten. Jag har, som sagt, fortfarande den uppfattningen, men det står naturligtvis kammaren fritt att följa den sakkunskap, för vilken den har det största förtroendet. Det är väl antagligt, att i denna kammare ämbetsmännen ha så pass starkt gehör för sina synpunkter, att det inte finns så stora utsikter för den kungl. propositionen.

När jag föreslagit denna besparing, har jag emellertid i yttrandet till statsrådsprotokollet uttryckligen framhållit, att jag förutsätter, att vissa förenklingar i arbetet i nedre justitierevisionen skola kunna åvägbringas. Jag har den uppfattningen, att det alltjämt inom justitierevisionen förekommer vissa onödigt betungande former för revisionssekreterarnas arbete, som kunna undergå en lättnad. Man kan även flytta över en del göromål från revisionssekreterarna till andra tjänstemän, utan att arbetets kvalitet därav kommer att lida.

Jag har alltså alltjämt kvar den uppfattning, som låg till grund för propositionen, att en utökning av den enskilde revisionssekreterarens arbetsbörda med en föredragningsdag varje år låter sig genomföras, utan att man behöver riskera överansträngning för honom eller något äventyrande av arbetets kvalitet.

Jag lämnar nu denna punkt och övergår till några av de övriga invändningar, som gjorts.

Herr Svensson i Kompersmålå anförde bl. a., att i propositionen yttrats, att Kungl. Maj:t hade tillfälle att inom anslaget ram möta en tillfällig tillströmning av stora och tyngande mål i nedre justitierevisionen. Det har anförts, att en dylik tillströmning av särskilt stora mål skulle vara en anledning att gå emot den kungl. propositionen. Jag vill då emot denna invändning framhålla, att när de stora Kreugermålen komma till högsta domstolen — det är ju dem man tänker på — är det inte rätta sättet att, för att dessa mål skola vinna den erforderliga förberedelsen utan revisionssekreterarnas betungande, ordna det så, att man lättar arbetsbördan för 27 revisionssekreterare och låta dessa 27 revisionssekreterare arbeta en dag mindre om året. Det torde nämligen inte bli mer än en eller ett par revisionssekreterare, som komma att syssla med dessa stora mål, och den naturliga anordningen är, att man låter dessa revisionssekreterare arbeta precis så många dagar, som behövas med hänsyn till målens beskaffenhet. Men att dessa mål skulle vara en anledning till att alla de revisionssekreterare, som inte alls syssla med dem, skulle få en dag mindre på året, den logiken förstår jag inte.

Herr Svensson i Kompersmålå hyste vidare betänkligheter mot vissa befordringsgrundsatser, som han betecknade såsom nya. Det är en bestämmelse i propositionen, som jag för min del inte lägger någon vikt vid, emedan den inte har någon praktisk betydelse. Den har redan berörts av herr Oscar Olsson och gäller föreskriften, att när man nu förvandlar tre förordnade revisionssekreteraretjänster till ordinarie, skulle ett motsvarande antal av de ordinarie revisionssekreterarna, i händelse av en framtida indragning av revisionssekreteraretjänster, vara skyldiga att återgå till hovrätterna. Jag säger, att denna bestämmelse inte har någon praktiskt betydelse. Det är nämligen klart, att om riksdagen ett år skulle bestämma sig för att minska antalet revisionssekreterare, så har man alldeles tillräckligt god tid på sig för att ordna den saken i revisionen på det sättet, att man låter reduktionen gå ut över några av den långa raden tillförordnade — i statskalendern finnas inte mindre än 17 tillförordnade revisionssekreterare upptagna efter de fyra förordnade. Man hinner faktiskt icke fram till de ordinarie för att bland dem göra en reduktion av detta slag, innan erforderligt antal redan hunnit avgå.

När denna bestämmelse föreslogs i den kungl. propositionen, var det endast

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

för att möta de betänkligheter, som man kunde räkna med från riksdagens sida, d. v. s. invändningen att man inte hade någon absolut garanti mot, att det kunde komma att finnas fler ordinarie än som var nödvändigt.

Herr Svensson i Kompersmåla yttrade, att detta var en ny princip, som borde övervägas i ett större sammanhang och inte stoppas in i en proposition på detta sätt utan någon grundligare utredning. Jag vill då tala om för herr Svensson, att denna princip tidigare är grundligt övervägd och prövad av riksdagen. Den innehålles redan i Kungl. Maj:ts kungörelse den 6 juni 1925, nr 272, där det under rubriken »Nedre justitierevisionen» står: »I stället för vad i 13 § i reglementet sägs om förflyttning till annan tjänst skall gälla, att den, som tillträtt eller tillträder ordinarie befattning som revisionssekreterare, skall vara pliktig att utan minskning i honom tillförsäkrade avlöningsförmåner övertaga ledamotsbefattning i överrätt» — alltså såsom hovrättsråd — »enligt vad därom vid framtida indragning av revisionssekreteraretjänster i samband med en allmän omorganisation av domstolsväsendet kan varda i laga ordning stadgat, dock med iakttagande därav, att skyldigheten att låta sig förflytta till annan befattning åligger de i tjänsten yngre framför de äldre.»

Det är alltså denna av riksdagen tidigare godkända princip, som nu föreslagits skola tillämpas på detta särskilda fall. Men denna bestämmelse håller jag inte på ett enda ögonblick, ifall kammaren skulle hysa några betänkligheter mot den. Den kan utan minsta olägenhet strykas. Det är inte på grund av egna betänkligheter, som jag ifrågasatt den, utan för att möta andras betänkligheter.

I detta sammanhang anförde herr Öhman, att han ansåg det för närvarande råda en god proportion mellan de ordinarie revisionssekreterarna och de förordnade, då det nu fanns 23 ordinarie och 4 förordnade. Jag vill med anledning av detta erinra om, vad jag redan för en stund sedan hade tillfälle att framhålla, nämligen att proportionen i verkligheten ingalunda är denna. I revisionen tjänstgöra enligt statskalendern inte mindre än 17 tillförordnade revisionssekreterare, vartill komma dessa fyra förordnade. Det finns alltså 21 extra revisionssekreterare. Om det tjänstgör tillsammans 27 eller 28 revisionssekreterare, blir det sålunda ett antal av sex eller sju ordinarie, som faktiskt äro tjänstgörande i justitierevisionen. Detta anser jag inte alla vara någon lycklig proportion. Jag anser, att det skulle vara en stor fördel för aspiranterna på de ordinarie revisionssekreterarebefattningarna, om det kunde bli tre nya ordinarie revisionssekreteraretjänster. Och hade inte den kungl. propositionen innehållit den fördelen för tjänstemännen i justitierevisionen, skulle jag inte, herr talman, ha besvärat kammaren med detta långa anförande till förmån för den kungl. propositionen, vilken emellertid, som herrarna ha sig bekant, redan blivit bifallen av andra kammaren.

Det kanske kan tillåtas mig att ytterligare lägga till en synpunkt, som visserligen inte bör vara avgörande för ställningstagandet i denna fråga. Man har nu inom justitierevisionen upprättat ett förslag till fördelning av alla tjänstgöringsdagarna under det kommande arbetsåret, vilket börjar den 1 maj 1933. Uppgörandet av detta förslag är förenat med mycket stort besvär — det är ett helt pusslespel att lägga ut alla de olika föredragningsdagarna på de olika föredragandena. Fattar nu riksdagen ett annat beslut än det, efter vilket förslaget är uppbyggt, får det göras om. Men besvärligast är, att det, om kamrarna stanna i olika beslut, blir gemensam votering först efter påsk, varför det in i det sista blir ovisst hur arbetet skall komma att bedrivas i nedre justitierevisionen från den 1 maj.

Jag upprepar, herr talman, att detta naturligtvis inte är något avgörande

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

argument i frågan, men möjligen kan det inverka på en eller annan, som tycker, att vi kunna handlägga detta ärende efter praktiska synpunkter.

Herr Bissmark: Herr talman! Jag vill genast förklara, att det inte är min avsikt att anlägga annat än praktiska synpunkter på denna fråga.

Jag måste erkänna, att jag blev ytterligt överraskad, när jag förnam, att justitieministern hade för avsikt att inskränka antalet revisionssekreterare. Jag hade nämligen klart för mig, att denna kategori hör till de mest arbets-tyngda ämbetsmän vi ha här i landet. Skall man då göra besparingar på det sättet, att man utökar deras arbetsbörda? Ty det är ju alldeles givet, att det på detta sätt måste ske en utökning av deras arbetstid, såvida nämligen inte resultatet blir, att de utföra sitt arbete sämre. Här säges nu, att detta skulle vara ett försök, om man kan reda sig med ett mindre antal än förut. Och ett sådant försök göres i en tid, då det pågår en mängd stora och betydande mål vid våra domstolar, vilka inom kort komma till prövning i högsta domstolen!

Nu gör herr justitieministern gällande, att man ju måste ha särskilda föredragande för dessa mål. Men det finns ju olika storleksordning på målen. För de allra största föreställer jag mig, att det blir nödvändigt att få särskilda föredragande, men det finns en massa av dessa mål, som givetvis komma att kunna tilldelas de tjänstgörande revisionssekreterarna, och vilka komma att öka deras arbetsbörda väsentligt även med bibehållande av ett visst antal föredragningsdagar.

Jag nämnde förut att jag har den uppfattningen, att revisionssekreterarna äro synnerligen arbetstyngda. Jag gjorde den erfarenheten under den tid, då jag var justitieminister, att det mycket ofta inträffade, att de dignade under denna börda och fingo söka sig tjänstledighet för att återvinna hälsan. Det vittnar ju om, att arbetsbördan är av den beskaffenheten, att den inte bör utökas. Och jag vill tillägga, att min närmaste efterträdare i ämbetet till mig sagt, att han gjort precis samma erfarenhet och delade mina betänkligheter mot att utöka detta arbete. Det är redan nu så, att de äro så strängt syster-satta, att de ofta få offra sina nätter och sina helgdagar på arbetet. Och när skola de då kunna få tid att tillägna sig den allmänna utbildning i juridik, som dock bör krävas av en blivande häradshövding eller en blivande domare i en överrätt?

Justitieministern har som ett argument i sin proposition anfört, att de yngre redan nu ha en kortare beredsetid än förut, och då böra också de äldre kunna hinna med. Men, mina herrar, det är ju så, att dessa nya yngre krafter under några år kunna tåla vid en kraftig forcering. Det är ett prov, som de få undergå, och som de kunna stå ut med under en tid. Men det är väl inte meningen att forcera i samma takt i fem, tio eller femton år! Det stå de i längden icke ut med.

Jag skall be att på det allra allvarligaste få varna för den minskning i antalet revisionssekreterare, som är föreslagen från regeringens sida. Det är enligt min mening en fullkomligt omotiverad åtgärd med hänsyn till föreliggande förhållanden, och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Löfgren: Herr talman! Endast några få ord för att särskilt från min yrkessynpunkt, advokatens, uttala den mening, till vilken jag kommit i fråga om det föreliggande förslaget.

Herr justitieministern ville göra gällande, att detta närmast skulle vara en ämbetsmanfråga och att det var ämbetsmännen i kammaren, som försökte locka kammaren över till utskottets förslag. Jag för min del anser emeller-

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

tid, att det är minst lika viktigt ur allmänhetens synpunkt, och — särskilt med hänsyn till dem som råkat bli tilltalade för brott — lika viktigt från den enskilda rättssäkerhetens synpunkt, att inte någon som helst tendens till minskning av nödiga arbetskrafter på detta område uppmuntras.

Herr Oscar Olsson talade om detta såsom ett fall, där besparing visserligen inte i någon större utsträckning kunde göras, men där sådan dock kunde genomföras utan någon risk, vilken i så fall skulle ligga i en ökning av den årliga balansen inom domstolen av oavgjorda mål. Han menade, att det inte fanns den minsta risk för att en dylik balans skulle uppkomma genom att godkänna propositionen.

För min del är jag inte så säker på detta. Jag fruktar för att varje åtgärd, som syftar till indragning av arbetskrafterna inom revisionen, liksom för övrigt också inom hovrätterna, kan medföra en ökning av balansen.

Men vidare ber jag att få erinra om, att olägenheterna av en eventuellt uppkommen balans i mycket hög grad beror på, var balansen ligger, alltså vilka mål som dock, ehuru balansen i det stora hela är tillfredsställande, ha fått ligga oavgjorda under en längre tid i överrätten. Och därvidlag måste jag säga, att högsta domstolens anmärkning om att man har att förvänta, att åtskilliga mål av osedvanlig omfattning inom den närmaste tiden komma att bli dragna under domstolens prövning, måste tillerkännas den största betydelse. Här ha statsmakterna på grund av de förhållanden, som uppkommit genom den kris, vi genomleva, vidtagit särskilda åtgärder för att förstärka åklagare- och polismyndigheterna. Vi ha åtal och häktningar i mycket större utsträckning än vi någonsin tidigare sett. Samtidigt som man kan konstatera en ökning i anhopningen av oavgjorda brottmål, som redan uppstått och som man kan vänta skall fortgå, och där det gäller vidlyftiga och svåra mål gent emot häktade, synes det mig icke rimligt att man börjar reducera arbetskrafterna och därmed föredragningsmöjligheterna inom rimlig tid i högsta domstolen. Detta finner jag innebära åtminstone en tendens till en synnerligen olycklig utveckling.

Jag ber därför att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till utskottets förslag. Jag tror inte att man, när man nu skall göra besparingar, ens har råd att göra besparingar av denna art på rättsskipningens område. Sådana besparingar böra vi nog, som herr Björkman uttryckte saken, spara till sist.

Herr Olsson, Oscar: Det är synnerligen starkt vägande sakskaäl, som här framkommit mot den kungl. propositionen och mot reservanterna i statsutskottet. Och det faller mig inte in att försöka på det allra minsta sätt förringa vikten och betydelsen av de starka sakskaäl, som här kommit fram. De äro så starka, att det egentligen bort vara tämligen onödigt att försöka förstärka dem med de missförstånd, som på ett och annat håll också kommit till synes. När den siste ärade talaren insinuerade någonting om justitieministerns försök att göra detta till en ämbetsmanfråga i denna kammare, tror jag således att detta var alldeles onödigt. Jag är naturligtvis glad, när en fråga som denna skall avgöras, över att det finns så många f. d. revisionssekreterare och justitieråd i denna kammare, att vi kunna få alla de sakliga upplysningar, som överhuvud taget kunna ges. Från min synpunkt är det naturligtvis endast beklagligt, att vi, när det gäller de lägre statstjänarna och när deras frågor äro under behandling, inte tillnärmelsevis kunna ha utsikter att få så stark delegation med alla de sakliga upplysningar, som det naturligtvis också därvidlag kunde vara av mycket stor betydelse att erhålla. Men att jag för den sakens skull ville misstänkliggöra ämbetsmannasynpunkterna här i kammaren, hoppas jag ändå inte skall falla någon av kammarens ledamöter in.

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

Herr Björkman gjorde sig också skyldig till en missuppfattning, och den siste ärade talaren var inne på samma sak, när han förklarade, att *det enda* jag fäste mig vid, när jag talade om detta såsom ett försök, som kunde gå väl i lås, var att balansen inte skulle bli större. Nej, det var inte bara detta, som jag syftade på. Jag har verkligen ansvars känsla inte bara mot fattiga sjömän och lägre statstjänare, utan också mot de högre ämbets- och tjänstemännen. Och jag har, skulle jag nästan tro, samma starka benägenhet som vilken av herrarna som helst att till sitt rätta värde uppskatta den arbetsbörda, som vilar på revisionssekreterarna. Det var sålunda inte alls något uttryck för vårdslöshet från min sida, så att jag på något sätt ville riskera detta mänskliga arbetsmaterial, och trösta mig med att det inte gör någonting så länge det bara inte finns någon arbetsbalans. Nej, jag antar att justitieministern och jag äro på alldeles samma linje när vi tala om detta experiment, nämligen att det går lätt att rätta till, om det skulle visa sig, att 27 revisionssekreterare behövas i stället för de 26, som här föreslagits. Det var det jag tänkte på i lika hög grad som på balansen. När den siste ärade talaren sade, att han inte var lika säker på, att ingen balans skulle behöva uppkomma genom denna reducering, faller det naturligtvis inte mig in att på något sätt försöka jämställa min sakkunskap med hans i detta hänseende. Men det var inte heller min sakkunskap, som jag stödde mig på. Ty om den ärade talaren hört på mitt första anförande, hade han funnit, att jag upplyste om att vi haft en föredragning av en sakkunnig person i avdelningen, och det var denne som försäkrade, att genom denna åtgärd någon balans icke skulle behöva åstadkommas.

Efter justitieministerns anförande finner jag mig emellertid föranlåten, herr talman, att göra en ändring i mitt yrkande. Det har framgått av debatten, att åtskilliga av kammarens ledamöter äro ängsliga, som jag tycker utan anledning, för föreskriften i Kungl. Maj:ts proposition, att de tre till tjänsteåren yngsta revisionssekreterarna skulle vara skyldiga att under vissa förutsättningar återgå till hovrätterna. Jag skall, för att undanröja de farhågor, som på den punkten eventuellt skulle kunna hindra någon av kammarens ledamöter att gå med reservanterna, be att få ändra reservationen på denna punkt, och hemställa, att punkten a) får följande lydelse: »från och med den 1 juli 1933 å ordinarie avlöningsstaten för nedre justitierevisionen, i stället för 23 revisionssekreterare, uppföra 26 revisionssekreterare i lönegraden B 30». Punkt och slut. Det övriga av reservanternas yrkande under denna punkt skulle sålunda utgå.

Jag ber alltså, herr talman, att få taga tillbaka mitt föregående yrkande och i stället yrka bifall till det av mig nu framställda förslaget.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Efter herr Oscar Olssons nu gjorda ändringsyrkande vill jag göra en fråga: Kommer inte detta att inverka på den stat man har att räkna med? I utskottets förslag har man räknat med fyra förordnade revisionssekreterare. Om man nu gör den förändringen, som herr Oscar Olsson föreslagit, är jag inte säker på att den stat, som reservanterna uppgjort, är riktig. Det kan hända att det kan behövas någon justering i summorna, ty reservanterna ha räknat med att de tre revisionssekreterarna skulle uppföras på ordinarie stat.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har här också framhållit, att det skulle vara förenat med någon olägenhet, om kamrarna stannade i olika beslut, emedan den plan, som är uppgjord för revisionens arbete, inte skulle kunna tillämpas förrän riksdagen definitivt fattat beslut. Jag tror dock att det är möjligt för revisionen att göra upp alternativa förslag och

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

att ha sina arbetsplaner klara, vare sig det ena eller det andra förslaget vinner riksdagens bifall. Och det är väl inte förhållandet, att kammaren av sådana skäl låter påverka sig att frångå den ståndpunkt, som den av sakliga skäl finner sig föranlåten att intaga.

Jag skulle också vilja säga några ord som en replik till herr Oscar Olsson. Han säger, att han av föredragningen i avdelningen fick den uppfattningen, att arbetet komme att gå lika fort som förut inom revisionen, även om man gör indragning av en revisionssekreterartjänst. Det är nog förhållandet att föredragaren uppgav detta, men han framhöll också, att arbetsbördan är mycket stor, detsamma som här omvitnats av dem, som tjänstgjort inom revisionen. Men om det blir möjligt att hinna med samma arbetsresultat på samma tid som hittills, så sker det därigenom att det så att säga *måste* ske. De tvingas då att ytterligare anstränga sig, trots det ansträngande arbete de redan hittills ha.

Herr Lindhagen: Herr talman! Även jag har under många år slitit som revisionssekreterare. Det var en oerhört ansträngande tjänst på den tiden; dock kunde arbetet vara lika ansträngande i hovrätterna. Någon ledighet, varken vardag eller helgdag, var det inte fråga om, och inte heller nätterna voro fredade. Det var i stället rikligt tilltagna semestrar, åtminstone i hovrätten, det får jag ju erkänna. Nu har, som sagts här, föredragningsdagarnas antal blivit minskat, sedan jag under många år tjänstgjorde som revisionssekreterare. Jag kan därför inte av egen erfarenhet fullt bedöma den arbetsbörda, som ligger på de nuvarande revisionssekreterarna i jämförelse med den, som låg på mina samtidas axlar.

Men i varje händelse känner jag mig tveksam mot att nu gripa in med en reducering. Förslaget förefaller mig mera som ett uttryck för regeringens lovliga åtgärder att alltid komma med en liten sparslant här och där, och många bäckar små göra ju en stor å. Man tar sålunda en bit här och en bit där, om det också inte blir med så stor urskillning, ty man kan ju inte egentligen bedöma, vad sådana där Geddesyxebesparingar, som inte taga och inte kunna taga hänsyn till realiteterna, kunna leda till för varje särskilt ämbetsverk.

Vad som gör mig mest tveksam att bifalla den kungl. propositionen, utom det att man i alla fall lägger en större arbetsbörda på dem, som redan ha tillräckligt och kanske mer än tillräckligt, är det förhållandet, att högsta domstolen arbetar med en kolossal balans. Den hotar också att växa. Under sådana förhållanden böra ju bemödandena snarast inriktas på att forcera föredragningen, och då behövs alldeles säkert hela det antal revisionssekreterare, som nu finns.

Dessutom har jag en känsla av, att detta kanske främst syftar till ett föregripande av den s. k. stora rättegångsreformen. Vi få vara aktsamma, så att vi inte skjuta in en liten kil här och en liten kil där, som kanske befördrar någonting som vi egentligen inte velat komma till. Jag tycker därför, att när frågan om rättegångsreformen ligger så som den för närvarande gör, skall man inte plöttra på sådana här saker bara för denna lilla besparings skull. Schlyter vill här samtidigt genomföra redan nu, att revisionssekreterarna skulle tvingas att återgå till hovrätterna, men såvitt jag förstod har Oscar Olsson nu avstått från sitt yrkande om bifall till regeringens förslag i denna punkt.

Härtill kommer en annan sak. Min vän Schlyter appellerade till herrarna: Ni få döma efter vilken auktoritet ni vill följa, och de högre ämbetsmännen kanske ha en större auktoritet i denna kammare! Det låg en liten smula de-

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

magogi i detta, såvitt jag förstår. Mitt stora bekymmer i fråga om rätttegångsreformen är den auktoritet, som Schlyter har, därför att han är inskriven som socialdemokrat. Därför finner man här socialdemokraterna mangrant som reservanter, och jag känner mig isolerad. I strid med honom betraktar jag den nya rätttegångsreformen såsom en övervägande plutokratisk reform, och jag har velat gå fram för en demokratisk.

Om nu andra kammaren måhända med stor majoritet tagit Kungl. Maj:ts förslag, så har det ju inte skett med insikt om saken, utan på grund av auktoriteten hos den justitieminister, som sitter och tillhör det socialdemokratiska partiet.

Att man talar om de högre ämbetsmännen och antager, att de naturligtvis inte vilja få någon ändring till stånd, är ju för övrigt en ganska vanlig erfarenhet. Men i den här frågan får man dock taga någon hänsyn till auktoriteten också hos revisionssekreterarna och högsta domstolens flesta ledamöter, som uttalat sig mot, att man redan nu skulle börja tumma på nedre justitierevisionen, och anse, att man bör avvakta den slutliga reformen i detta avseende.

Jag måste anse de två senare grunderna — jag känner nämligen inte till hur stor arbetsbördan för närvarande är — vara tillräckliga skäl för mig att rösta med statsutskottet och inte med reservanterna.

Jag kommer nog också i fortsättningen att få stå tämligen ensam på grund av justitieministerns auktoritet hos sina partivänner. Det var så i ett tidigare fall, då kampen gällde huruvida vissa mål inte skulle få fullföljas i högsta domstolen. Då segrade herr Schlyters auktoritet över ena hälften av socialdemokraterna, och med tillhjälp av högern slog man igenom bestämmelsen, om det högre värde 1,500 kr. som skulle sättas för rätt till fullföljande av mål i högsta domstolen. Det skedde med liberaler och en del socialdemokrater som opposition.

Här stå vi nu också inför en reform, där riksdagen måste följa sina auktoriteter. I vissa andra frågor, när vi framdeles komma in på rätttegångsreformens realiteter, är det klart, att också riksdagens menige ofta sitta inne med en egen verklig sakkunskap. Men så är inte förhållandet i det spörsmål det här gäller. Och oavsett Schlyters auktoritet sätter jag sålunda även i detta fall min egen till förmån för statsutskottets förslag.

Herr Mellén: Herr talman! Jag vill endast påpeka, att statsutskottets hemställan i själva verket innebär en stor seger för justitieministern och Kungl. Maj:t. Det förhåller sig nämligen så, att justitieministern föreslagit att genom förändringar och indragningar av tjänster i nedre justitierevisionen vinna besparingar på ända upp till 36,000 kronor. Utskottet har bifallit denna hemställan utom beträffande den revisionssekreterartjänst, som det här är tal om.

Utskottet har inte vågat bifalla det kungl. förslaget i denna punkt på grund av de vägande uttalanden, som högsta domstolen gjort. Högsta domstolen säger, att ett försvagande av föredragandena kan riskera icke blott att domstolens beslut bli sämre, utan även att arbetsbalansen kommer att ökas.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla kammaren med att upprepa de goda skäl, som här ha anförts för bifall till utskottets hemställan. Jag skall endast be att få nämna, att justitieministern själv inte alltid tar hänsyn enbart till besparingar, när han framkommer med sina förslag. I årets statsverksproposition yttrar han på ett ställe, då det är tal om en ny tjänst i ett annat verk: »Då fråga härom uppkommer bör i första hand hänsyn tagas till behovet för vederbörande verk av den nya tjänsten samt i andra hand till de

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

kostnader, som inrättandet av den ifrågasatta tjänsten kunna komma att medföra för statsverket.»

Jag yrkar, herr talman, bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Ja, visst är det en seger för Kungl. Maj:t, även om statsutskottets förslag antages, men det är inte precis det vi nu diskutera om. Jag är själv förvånad över att det blivit en så stor diskussion på den här punkten. Att jag begärde ordet berodde helt enkelt därpå, att jag blev direkt tillfrågad av min kollega på avdelningen om inte mitt ändringsförslag betydde, att det bleve en förändring i staten, om mitt under debatten framlagda ändringsförslag segrade. Nej, naturligtvis inte det ringaste. Vi ha ju föreslagit 26 *ordinarie* revisionssekreterare i lönegraden B 30. Det blir naturligtvis inte ett öres skillnad på vad vi där ha beräknat, om några av dessa revisionssekreterare sedan skulle få vara skyldiga att gå tillbaka under vissa förhållanden eller ej. Det blir inte den ringaste skillnad i staten, vare sig det ena eller andra av dessa förslag antages. Jag kan inte förstå, hur det överhuvud taget skulle vara tänkbart, när det gäller *ordinarie* tjänstemän i en bestämd lönegrad, att någon förändring i det fallet skulle kunna inträffa.

Sedan vill jag säga till herr Lindhagen, att hans största sakliga bekymmer, nämligen om detta kunde vara ett föregripande av rättegångsreformen, var just vad jag försökte komma undan genom strykningen i det förslag, som reservanterna ha. Det var ju någon av talarna, som undrade om inte något sådant föregripande skulle kunna ske genom antagande av reservationen. För att det bekymret alldeles skulle avlägsnas gjorde jag strykningen. Jag har gjort den strykning, som såvitt jag förstår skulle taga bort den största betänkligheten hos herr Lindhagen på denna punkt. Vad beträffar de olika auktoriteternas värde, ämbetsmännens i allmänhet här i kammaren, justitieministerns eller herr Lindhagens, så skall jag, herr talman, inte gå in på den frågan.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Då jag förstår, att kammaren nu kan vara trött på denna diskussion så skall jag säga endast några få ord. Det var med mig alldeles som med herr Bissmark, att jag blev mycket förvånad, över att detta förslag om minskning av antalet revisionssekreterare kom fram i denna tid. Det är väl ett så gott som allmänt erkänt faktum, att revisionssekreterarnas arbete är så betungande, att det icke lämpligen kan ökas. Så var det på min tid, och så är det nog fortfarande. Nog är det sant, att flertalet komma ifrån det arbetet utan att ha tagit någon allvarligare skada åtminstone till sin fysiska eller psykiska hälsa, men säkert är, att skulle man göra någon ändring, så borde man hellre minska revisionssekreterarnas arbetsbörda än öka den. Det kan inte vara nyttigt att göra våra domare till maskiner, som natt och dag skulle sysselsättas med de rent praktiska uppgifterna. De behöva tid för att läsa, för att bilda sig, för att följa med utvecklingen på det rättsliga området, och sådan tid stod åtminstone inte revisionssekreterarna till buds på min tid. Man hade nog ofta den känslan — mina samtida kamrater kunna intyga det, vi talade ofta därom — att man nog många gånger skulle ha velat ha några fler dar på sig i förberedelse, ty man kände på sig, att man skulle ha kunnat göra det förberedande arbetet vid föredragningen bättre, om man haft något rundligare tid på sig. Det är emellertid inte individens synpunkter, som äro avgörande, utan det är rättsskipningens. Man kan inte utan våda forcera arbetet på detta sätt, utan rättsskipningen lider därav. Att man nu i denna tid med det ökade antal mål, som måste komma, vill gå in för en minskning av arbetskrafterna, förefaller mig

Anslag till nedre justitierevisionen. (Forts.)

alldeles ofattligt. Men det sker så mycket experiment och försök på rättsskipningens område. Vi få ju flera exempel på det denna riksdag under den nuvarande regimen, så att jag tror, att man gör rätt om man ställer sig ganska betänksam. Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Med anledning av Oscar Olssons anförande är jag honom mycket tacksam för att han tagit bort just det där, som skulle kunna särskilt innebära ett föregripande av den kommande rättegångsordningen. Men jag tror, att det är den punkten, som varit det huvudsakliga i propositionen, och att man bara som ett påbröd till den tagit med den obetydliga besparing, som föreslagits. Då nu emellertid Oscar Olsson tagit bort det, som jag tror är huvudsaken i propositionen, är det väl inte mer än lämpligt, att det, som skulle vara kulisserna, också kommer bort.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Olsson, Oscar*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen, dock med den ändring i mom. a) av reservanternas hemställan, att den del därav, som följde efter orden »lönegraden B 30», utelämnades.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med överbärande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Oscar Olssons under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till danaarv jämte en i ämnet väckt motion;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av Svartälvs järnväg m. m. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 44, i anledning av väckt motion om anslag till lönekompensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående internationell samverkan för att en omskapning av själavården må bliva en världsangelägenhet m. m.

Om internationell samverkan för omskapning av själavården.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 206, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelse 1:o) med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem, exempelvis balterna, att verka för att i fredens intresse en omskapning av själavården bleve en världsangelägenhet; 2:o) till att, med bibehållande av kristendom i statens styrelse, den svenska statskyrkan med dess dogmväsende skildes från staten.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet anfört:

»Beträffande det första av ovannämnda yrkanden anser utskottet, att anledning saknas för att vårt land skulle igångsätta en utrikespolitisk aktion enligt ett så vagt utformat program som det, som innefattas i det av motionären framförda önskemålet om att 'en omskapning av själavården blir en världsangelägenhet'.

Vad angår det under 2:o) upptagna yrkandet förmenar utskottet, att motionen i denna del icke synes kunna tjäna som lämplig utgångspunkt för en omprövning av det komplicerade spörsmålet om statens och svenska kyrkans inbördes förhållanden.

Utskottet hemställer alltså, att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.»

Herr *Lindhagen*: Denna motion såsom en fristående företeelse ter sig ju något kuriös, det måste jag medgiva. Men den har hört ihop med ett annat sammanhang, som i sin helhet av talmanskapet — enligt min uppfattning riktigt — remitterades till konstitutionsutskottet. Men sedan har konstitutionsutskottet brutit ut det här ämnet, vilket då slutligen hamnat i ett tillfälligt utskotts nödläge. Den är således som en vilsen fågel, som kommit ur sin miljö, och det är så mycket lättare att då förgöra densamma.

Emellertid får jag nu taga saken, som den föreligger. Sambandet med den serie, ur vilken den har blivit utbruten, är ju det, att jag såsom en ivrare för parlamentarismen och för att både små och stora omvälvningar skola äga rum på fredlig väg utan blodbad och tillställningar av liknande slag håller före, att i sådana här tider, då världen står i brand, går det inte an att bara syssla med våra dagsfrågor, vilka visserligen äro de viktigaste för stunden. Vi måste också se till, att parlamentarismen såsom programpunkter sätter upp och befordrar de större förändringar i ett ofullkomligt samhällsskick, som äro nödvändiga. Jag menar således, att de stora striderna, som måste biläggas, de som ligga på djupet av det hela, äro de nationella striderna, kyrkostriderna, språkarkien och de ekonomiska striderna, för att taga de huvudsakligaste exemplen.

Det tillfälliga utskottet 1932, som handhade denna sak, förklarade då, att motionären själv sagt, att framställningen vore en opinionsyttring, och därav tog sig utskottet anledning att säga, att »yrkandet torde således icke ha framkommit för att tjäna såsom utgångspunkt för praktiska reformer». I högsta

Om internationell samverkan för omskapning av själavården. (Forts.)

grad praktiska reformer var det fråga om här och inte bara små utan stora praktiska reformer. Detta sammanhänger nu i vår tid också med världsläget, och därför kan man inte undgå att sammanbinda de stora reformerna inom landet med världsläget. Det ha vi ju befogenhet till. Vi äro medlemmar av folkförbundet och skola således numera intressera oss för hela världens välbefinnande. Även svenska riksdagen får en gång vänja sig vid, att så måste det gå till.

I den serie motioner, som motionen i fråga är utbruten från, ha ställts ansikte mot ansikte det tillfälliga utskottets utlåtanden 1932 och den samtidigt sammanträdde folkriksdagens resolutioner. I denna punkt lyder folkriksdagens resolution sålunda: »För liten uppmärksamhet ägnas åt kyrkostriderna. Religionerna äro en makt i samhällena med djupa rötter. Med de religiösa dogmbildningarna är förhållandet ett annat. Vidskepelse och andlig trädöms odlas. Människorna söndras och därigenom beredes även jordmän för militarismen. Det är jämväl en fredsfråga, att jordens folk befrias från uråldriga dogmer såsom folkens själasörjare.» Motionen har nu i sin motivering framhållit just detta. Våra samhällen behöva inte blott materiell omvårdnad utan även själavård. Att fortfarande såsom i de gamla samhällena lägga den huvudsakliga själavården på de olika kyrkornas dogmförkunnelser är en kvarleva från medeltiden, som jag anser, att nationerna måste vara färdiga att avskaka sig någon gång. Det betyder ej, att de skola avskaka sig kristendomen och dylika verkliga vägledningar för själavården, utan bara kyrkornas och prästerskapens dogmbildningar i samhället.

Jag finner således, att folkriksdagens uppfattning var obestriddig, och att splittring och fördummelse mellan folken även på detta sätt uppkommer. I motionen har jag framhållit, att detta är en internationell fråga. Man måste komma överens om att lägga till grund en själavård, som är tämligen likformig och icke byggd på dogmer, som ha sina rötter i medeltiden.

För att lägga frågan än mer praktisk för en svensk publik eller för att med andra ord börja med oss själva har jag i andra punkten yrkat, att såsom ett uttryck för en sådan sak vi även själva skulle upptaga den gamla frågan om kyrkans skiljande från staten. Utskottet säger nu, att »motionen i denna del icke synes kunna tjäna som lämplig utgångspunkt för en omprövning av det komplicerade spörsmålet om statens och svenska kyrkans inbördes förhållanden». Det kan den ju göra, om man bara vill. Frågan är väckt, och den har lika stor auktoritet i sig själv, vare sig den kommer fram i denna motion eller en annan. Och utskottet har ju i allmänhet i dessa frågor — förra året liksom det tyckes fortsätta att göra även detta år — underlåtit att tala om själva saken, att grundlagsenligt yttra sig om sakens riktighet eller förkastlighet, utan utskottet går omkring den genom ett formellt betraktelsesätt. Än den ena formen och än den andra formen, allt efter råd och lägenhet, måste utskottet uppfinna för att komma ifrån en bekännelse om dess ståndpunkt i själva ämnet.

Det är ju en gammal riksdagsfråga att skilja kyrkan från staten, och det var även en stor frireligiös rörelse för det på sin tid. Statskyrkan drar ju utom sin vidskepelse och sitt splittrande dogmväsende också med sig en hel del andra saker, såsom t. ex., att statsrådets medlemmar skola tillhöra den rena evangeliska läran. Det är också ren vidskepelse. Det är dessutom opraktiskt, det är otidsenligt, ingen människa tycker det är något förnuftigt, men ändå avslår riksdagen framställningar till och med om en sådan partiell reform. När omfattande framställningar komma så svaras: vi skola gå från fall till fall. Och går man så från fall till fall så säges det: det här kunna vi inte taga upp, ty det hör till ett större sammanhang. På det

Om internationell samverkan för omskapning av själavården. (Forts.)

sättet sjunker parlamentarismen ned i negationer, och det är ju denna tids ofantliga fara just för parlamentarismen.

Jag skall inte vidare upptaga frågan om parlamentarismen i detta sammanhang, utan det kommer att äga rum vid behandlingen av det andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 7, som står sist på dagordningen. Jag har velat bara som en förberedelse pionjera för frågans närmare bedömande i det andra sammanhanget.

Emellertid ha vi ju i parlamentarismens begynnelse trott, att den med tiden skulle växa sig allt starkare. Vi föreställde oss, att den allmänna rösträtten skulle tillföra parlamentet det nödiga underlaget och kännedomen om bristfärligheterna i samhället, som behöva både i stort och smått avhjälpas och att således med tiden den allmänna rösträtten, som var avsedd att avveckla det gamla blodsväldet såsom den reformerande utvägen, i stället skulle sätta majoritetsväldet, vilket ju inte heller är Guds bästa barn, men som i alla fall betyder ett ofantlig framsteg i kultur.

Om man nu bygger på en sådan uppfattning, vilken som jag nu allt mer börjar att förstå inte har tillräcklig rot i tiden, nämligen att parlamentarismen skulle utveckla sig på det sättet, så är ju i alla fall en sådan här framställning en termometer på var parlamentarismen för närvarande befinner sig. Och finner man då, att i samma mån som världen står i brand parlamentarismens initiativ sjunker under fryspunkten, så börjar man ju vetenskapligt misstänka, att den kanske till och med blommat ut. Det har jag dock svårt att förlika mig med utan jag vill tro på parlamentarismens livskraft ända till sista blodsdroppen, om jag så får uttrycka mig. Därför kommer denna prövning av parlamentarismens nuvarande möjligheter att fylla sina ursprungliga uppgifter fortfarande att återkomma då och då, än på den ena, än på den andra punkten. Ty vi äro många som aldrig kunna ansluta oss till våldet, till sysslande med att sätta in folk i fängelse och avrätta dem på huvudskalleplatser och sådant barbari. Ty vad våldet skapar är vanskligt och kort, det är det enda väsentliga vi ha lärt av historien.

Emellertid, herr talman, denna motion har ju i alla fall haft den betydelsen för dem, som tro på parlamentarismen, att vi ha fått ett termometerutslag på var den nu befinner sig, och för att även få det bekräftat av talmannens klubba yrkar jag bifall till motionen.

Herr Wagnsson: Jag tror inte, att kammaren — lika litet som det utskott, som behandlat motionen — delar herr Lindhagens uppfattning om, att ett avslagsyrkande å hans framställning innebär något bevis för att, som han uttryckte det, parlamentarismen har blommat ut i vårt land. Jag skulle snarast tro, att om kammaren vore benägen att biträda ett yrkande av den beskaffenhet som det, vilket nu ställes under proposition, skulle allvarliga farhågor kunna yppas litet varstans i vårt land beträffande hur det egentligen står till i den svenska riksdagen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandegård: Jag skall be att få säga ett ord endast om motionärens yrkande i andra punkten om »initiativ — — — till att, med bibehållande av kristendom i statens styrelse, den svenska statskyrkan med dess dogmväsende skiljes från staten». Man skulle först vilja fråga vad skall förstås med »kristendom i statens styrelse». Herr Lindhagen åsyftar förmodligen, att staten skall styras efter kristligt etiska principer. Om t. ex. bergspredikans etik skulle läggas till grund, så har jag naturligtvis intet att invända. Jag vill tvärtom och med tillfredsställelse taga fasta på denna herr Lindhagens

Om internationell samverkan för omskapning av själavården. (Forts.)

bekännelse, på samma gång jag dock konstaterar, att ett förverkligande i statens styrelse av dessa etiska grundsatser i realiteten enligt min och mångas mening måste innebära ett radikalt söndersprängande av den bestående samhällsordningen, som jag antar, att herr Lindhagen inte är så rädd om. Emellertid är det nog lönlöst att diskutera den sidan av problemet. Däremot skulle jag vilja så bestämt och allvarligt som möjligt opponera mot varje initiativ, med eller utan herr Lindhagens hjälp, till statskyrkoformens avskaffande. I detta fall är enligt min mening herr Lindhagen inte före utan efter sin tid. Ett avskaffande av statskyrkan kommer icke att betyda en religiös avdogmatisering utan precis motsatsen. Om herr Lindhagen ville studera den kyrkliga och religiösa utveckling, som ägt rum bara under de sista decennierna, så skulle han få mycket övertygande belägg på den saken. Det är för övrigt ett faktum, att för närvarande står statskyrkotanken i mycket låg kurs just hos dem, som till varje pris vilja behålla och bevara dogmens herravälde över fri tanke och ärlig forskning, medan de, som med t. ex. Nathan Söderblom önska en kyrka, där det är högt i taket för tankens och andarnas flykt och vitt rum mellan väggarna för skilda lynnen och rörelser och behov, icke önska slopa denna form, som låt vara långt ifrån fullkomlig dock bäst garanterar utrymmet för fria och självständiga människors rätt att finnas till även i det religiösa samfundet. Skola vi någonsin komma att avskaka oss, för att använda herr Lindhagens uttryck, slaveriet under uråldriga dogmer, så måste det ske i förbund med lekmän och vetenskap och aldrig någonsin med tillhjälp av en kyrka, vars frihet från statsinflytande inte alls leder till vad herr Lindhagen föreställer sig: ökad tanke- och samvetsfrihet utan tvärtom motsatsen.

Jag ber att få yrka avslag på herr Lindhagens motion och bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindhagen**: Den siste talaren har rätt däri, att jag nu befinner mig efter min tid, därför att man inom kretsar, där förut ansetts, att kyrkan bör skiljas från staten, numera allt mer håller sig stilla eller gör till och med gällande, att man skall behålla en statskyrka. Men det behöver ej betyda, att vi, som stå kvar på den gamla uppfattningen, befinna oss efter framtiden. Vi befinna oss efter den nuvarande nedgången, vågdalen i den nuvarande utvecklingen, men vi behöva därför inte befinna oss efter framtiden, utan jag förmodar, att det blir en renässans även för uppfattningen, att gamla medeltidsdogmer ej fortfarande skola vara vägledande för själavården.

Det är klart, att statskyrkan nu kämpar för sitt liv och därför börjat reformera sig till det yttre, ty annars skulle det inte gå för den att hålla sig kvar. Det är goda och vackra inslag, som kommit fram, men bakom detta finnes i alla fall de där trosbekännelserna, augsburgiska trosbekännelsen o. s. v., som säga, att den, som inte tror på treenigheten, blir osalig, med mera dylikt. Jag vill inte bli osalig, därför att jag inte tror på treenigheten, utan jag vill bli salig i alla fall på mitt sätt. Det är vidare orimligt i vår tid, att man i statskyrkans intresse skall hålla fast vid, att exempelvis ingen kan bli statsråd utan att tillhöra den rena evangeliska läran. Och det finnes väl inte något statsråd, utom möjligtvis en eller annan ecklesiastikminister, som är tagen från prästerskapet, som vet vad egentligen den rena evangeliska läran innebär. Det är en förborgad sak för svenska folket, totalt förborgad. Det är vidskepelse och ingenting annat. Det är dylik vidskepelse som vi böra taga bort. Det pågår en latent kamp mellan katolska kyrkan och den rena evangeliska läran. Varför den nu skall vara renare än andra kyrkors läror förstår jag inte alls — är det för att den har så tråkiga tempel, vitmenade utan någon

Om internationell samverkan för omskapning av själavården. (Forts.)
utsmyckning? Man försöker å ömse sidor att vinna själarna. Vad är det som ligger bakom det ena eller det andra? Det är katolsk dogmvidskepelse och ren evangelisk dogmvidskepelse. De kunna just falla varandra i armarna, men det vilja de inte, utan de betrakta varandra fortfarande som uppenbara fiender i sin kamp om makten över själarna. Där möter också en kamp om makten, som bör avskaffas, ty själarna bör ingen få rå om och behärska, utan åtminstone de böra vara fria.

Här möter även en världsfråga. Många religioner och sekter bekämpa varandra fortfarande. Vi se ju, hur det går till i Asien, liksom det tidigare gick till i Europa. Det är ständiga blodsutgjutelser mellan hinduer och muhammedaner i följd av gamla vidskepelse. Sådant skola vi inte tolerera. Vi måste åtminstone börja reflektera om inte detta bör betraktas såsom ett övervunnet stadium.

Nu säger utskottet ingenting annat — det tillfälliga utskottet går icke in i någon saklig prövning — än att motionen passar oss icke, motionärens program är för vagt utformat. För övrigt menade Wagnsson: vad skulle folk säga, ifall vi nu toge upp frågan om kyrkans skiljande från staten? Vår nuvarande ecklesiastikminister, som för tillfället gästar kammaren, har varit inne på den bogen en gång, men jag vet icke, huru det förhåller sig för närvarande. Jag tycker, att ecklesiastikministern, som är en robust minister, kunde taga itu även med den saken, men han får naturligtvis nu kompromissa med statskyrkan och litet grand kurtisera den. Det är förlåtligt, ty det hör till hans ämbete, och när han inte längre är ecklesiastikminister, kommer han väl att återgå till sin gamla ståndpunkt.

Ja, herr talman, jag vidhåller min uppfattning, och det må förlåtas mig, om jag nu tillåter mig att yrka bifall till motionen såsom ett uttryck för vad som kommer att ske i framtiden. Om både jag och den siste talaren då befinna oss i livet, blir det han som då är på efterkälken.

Herr Wagnsson: Herr talman! Herr Lindhagen har nu liksom flera gånger förut utslungat beskyllningen, att första kammarens första tillfälliga utskott helt undviker att ingå i en saklig prövning av de motioner, som hänvisas till utskottet. Jag ber att bestämt få bestrida detta. Utskottet ingår i regel på en mycket ingående saklig prövning av de frågor som komma under utskottets behandling, och det är bara när herr Lindhagen skickar det en mängd hugskott, som utskottet icke anser sig böra ingå i någon långvarig och utförlig behandling av dessa frågor. Jag vädjar till kammaren att själv bedöma detta fall. Herr Lindhagen har hemställt, »att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelse med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem, exempelvis balterna, att verka för att i fredens intresse en omskapning av själavården blir en världsangelägenhet».

Jag tror, att kammaren har samma uppfattning, som dess första tillfälliga utskott, att man icke rimligtvis från riksdagens sida bör inlåta sig på att skriva till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Herr Lindhagen kallade denna motion, som kommit ur sitt sammanhang, en vilsekommen fågel. Det har åtminstone icke varit någon duva, som haft ett olivblad i munnen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag skall icke yttra mig om den första delen av herr Lindhagens motion, men i anledning av den andra delen vill jag säga, att det förefaller mig, som om herr Lindhagen vore efter sin tid, ty han utgår från förutsättningar som gällde för kanske 50—100 år sedan, men som icke nu gälla. Eller kan verkligen herr Lindhagen påstå, att man inom den svenska kyrkan uppträder och predikar, att var och en som icke tror på tre-

Om internationell samverkan för omskapning av själavården. (Forts.)
 enighetsläran måste bli osalig. Det ser nästan så ut, eftersom herr Lindhagen befarade, att han, enligt den förkunnelse som äger rum inom den svenska kyrkan, icke skulle kunna ha utsikt att bli salig. Jag tror, att det vore skäl uti, att herr Lindhagen studerade de kyrkliga förhållandena sådana de *nu* äro.

Nu vet jag väl, att herr Lindhagen kommer att säga, att här stå likväl kvar bland kyrkans bekännelseskriterier sådana, som driva den sats han nämnde, såsom t. ex. symbolum athanasianum. Jäväl, men detta symbolum betraktas endast som en historisk urkund. När det en gång var fråga om att detta symbolum skulle avlägsnas från kyrkans övriga symbola, ville kyrkomötet visserligen icke gå in på det, men mötet gav åt hela denna bekännelse en historisk tolkning såsom ett dokument från den tid, när man verkligen hade den uppfattningen, att det icke fanns möjlighet att bli salig utan att man trodde på treenighetsläran. Herr Lindhagen menar, såvitt jag förstod honom rätt, att dogmbundenhet är ett karakteristikum för den svenska kyrkan, vilket väl då skulle innebära, att svenska kyrkan i jämförelse med frikyrkliga samfund i vår tid står kvar på en dogmbunden ståndpunkt, som dessa gjort sig fria ifrån. Jag undrar, därest man tager och undersöker den svenska kyrkan och de frikyrkliga samfundet, om det med fog kan sägas, att dessa senare äro mindre dogmbundna än den svenska kyrkan. Jag tror icke, att den väg herr Lindhagen föreslagit, nämligen att kyrkan skulle skiljas från staten, komme att innebära någon garanti för att uppfattningen av kristendomen i vårt land skulle bli mindre dogmbunden än vad den nu är. Däremot tror jag, att om man skall komma därefter, att man mer och mer fäster sig vid det väsentliga och centrala i kristendomen och mindre vid det periferiska, så måste det ske just i samfund, där särskilt de som skola frambära förkunnelsen känna sig mera fria och trygga i sin ställning och bättre kunna bevara kontakten med de framsteg som göras inom den teologiska vetenskapen. Härmed vill jag ingalunda ha gjort något uttalande i frågan, huruvida det är önskvärdt att kyrkan skiljes från staten eller icke. Det är mycket möjligt, att en sådan skilsmässa skulle vara lycklig från andra synpunkter, men ingalunda tror jag, att detta skulle ha någon betydelse för åstadkommande av en mera dogmfri uppfattning bland de kristligt intresserade hos vårt folk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Den siste ärade talaren talade egentligen för min motion, och detta gläder mig. Han framhöll, att symbolum athanasianum står kvar bara som en historisk tradition, som vi icke ha behov av i vår tid. Men herrarna hålla uttryckligen på, att alla de där historiska traditionerna skola fortfarande spela första fiolen i den lagstiftning, som konstituerar statskyrkans tillvaro och verksamhet. Biskop Personne kämpade som ett lejon för att få bort treenighetsläran, och han använde mycket skarpare uttryck än jag av hänsyn till parlamentarisk takt tillåter mig. Men det gick inte på kyrkomötet, ty där ville man trots Personne absolut ha detta symbolum liksom de andra »historiska» akterna kvar såsom ett uttryck för den rena evangeliska läran. Det var ju också tvunget, ty den rena evangeliska läran bygger på de gamla urkunderna, och tar man bort dem, så blir ju den läran bara en luftbubbla och ingenting annat. Därför måste herrarna behålla dem, och så stå ni upp här och säga, att de äro bara en historisk tradition men ändå vilja ni ha dem kvar såsom en fundamental sak för den rena evangeliska läran.

Den siste ärade talaren har förresten inte läst mina motioner i ämnet nu och tidigare. Ty annars skulle han icke säga, att jag påstått, att de frikyrkliga samfundet icke voro dogmbundna. Motsatsen framgår av klämmarna.

Om internationell samverkan för omskapning av själavården. (Forts.)

Jag menar, att människorna icke födas till den rena evangeliska läran eller någon annan kyrklig lära. Om man exempelvis blir döpt såsom barn eller såsom gammal kan förresten smälla lika högt. Det kan ifrågasättas, om döpelseakten överhuvud har någon betydelse eller om den icke är en gammal vidskepelse den också.

Att staten skall taga hand om själavården, håller jag på, lika väl som staten bör taga befattning med beskattningen och andra materiella förrättningar. Men det skall vara en själavård, som någorlunda svarar mot nutida begrepp och uppfattningar, som i statens styrelse i avsevärd mån inför kristendom, vilken som bekant ännu ej blivit anammad av Europa, och ej såsom nu avlägsnar sig därifrån genom att försjunka i ett medeltida dogmväsende. Att greve Raoul Hamilton och andra icke kunnat bli statsråd därför att de icke formellt bekänt sig till samma dogmer som den siste talaren är icke rättvist och icke heller upplyftande, utan det är ett grovt missförhållande i kyrkans byggnad och väsende.

Ja, det var också en del andra saker, som jag skulle bemöta, men dem kommer jag icke ihåg.

Herr Sandegård: Ja, jag vill bara säga, att om jag hade varit ledamot av kyrkomötet, så skulle jag ha röstat för det beslut, som kyrkomötet fattade, när det gällde biskop Personnes förslag att utmönstra symbolum athanasianum ur kretsen av de kyrkliga symbola, på den motivering som kyrkomötet anförde, nämligen, att om man utmönstrade detta symbolum, skulle folk få den föreställningen, att man så mycket mera vore bunden av ordalydelsen i de övriga symbola, vilket kyrkomötet icke ville göra gällande. Sedan vill jag med glädje konstatera den vidsynthet och vidhjärtenhet, varmed herr Bergqvist nyss talade. Så talar, herr Lindhagen, en biskop i svenska *statskyrkan!*

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om nationalekonomiens omvandling till världsekonomi vid högskolornas beställningar och undervisning.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 227, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära övervägande i syfte att högskolornas professorsbefattningar och undervisning i nationalekonomi måtte omvandlas till beställningar och undervisning världsekonomi.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman! Här gäller det en ännu mera vilsekommen fågel, som blivit utbruten ur sitt sammanhang, nämligen ur en motionscykel, som innefattar motionerna 225, 226 och 227. Den är till dem endast ett påbröd. Det är en liten exemplifiering till de båda föregående motionerna. Nu har den andra motionen i ordningen hänvisats till kammarens andra tillfälliga utskott och kommer före i kammaren förmodligen vid midnatt i dag såsom

*Om national-
ekonomiens
omvandling
till världsekonomi.*

Om nationalekonomiens omvandling till världsekonomi. (Forts.)

det sista ärendet, som sig vederbör. Men den första motionen, som är utgångspunkten för det hela och som också hänvisats till kammarens andra tillfälliga utskott, har utskottet däremot ännu icke behandlat. Men ändå anser man sig kunna återropa motiveringen i min motion, som ännu icke behandlats. Här se vi, herr talman, en frigjord uppfattning om tingen. Vi befinna oss i en parlamentarisk anarki redan vad formerna beträffar. Vad som skulle komma sist har man tagit upp först, men man kan icke bedöma den sista motionen utan att först ha diskuterat de två föregående motionerna, och därför skall jag, herr talman, fatta mig kort.

Jag vill bara säga, att vi finna överallt, hurusom i världsutvecklingen alla nationer och alla världsdelar hänga ihop som ler och långhalm och att då fortfarande bibehålla den där vetenskapen om nationalekonomi vid våra högskolor är ett minne från gamla tider, då nationerna levde var för sig och ansågo det vara en gudi behaglig gärning, om de själva kunde profitera och göra skada på de andra nationerna, blott de kunde vinna något på det själva. Detta är också en kvarleva från medeltiden och de närmast därefter följande perioderna i nya tiden. Varför skall man icke då kunna omvandla formerna så, att man i stället för att tala om nationalekonomi, som är föråldrat, i stället besluter sig för att inrätta professorer i världsekonomi? Detta har ju också sammanhang med ordets bekanta makt över tanken; det har skrivits avhandlingar om den saken. Vad skall det då icke bli, om man tänker på att här skall det undervisas i nationalekonomi: vi skola själva besörja om vårt hus, och sedan må det gå med andra huru som helst. Detta är en förlegad, gammalmodig, skadlig och dum uppfattning, herr talman.

Sådana blommor, som nationalekonomien sätter, känna alla till. Jag skall bara taga ett exempel. När Norrlandsfrågan var uppe, var det en professor — han var professor i geologi, och således även i nationalekonomisk geologi — som sade: i Norrland får det inte finnas något jordbruk, utan enligt naturens ordning finns där företrädesvis morängrus från istiden och därför bör där få växa tallar och granar men inga människor. En annan professor i nationalekonomi ville lösa Norrlandsfrågan sålunda, att alla industriella anläggningar skulle flyttas söder om Dalälven. En tredje professor ansåg, att alla jordbrukare borde flyttas söder om Dalälven och tallar och granar och industriella verk få vara ensamma där uppe. Detta är, herr talman, svensk nationalekonomi.

Nu är det ett stämningsutbrott från min sida, att jag väckt denna motion såsom ett påbröd på de två andra. Utskottet menar, att med nationalekonomi menas världsekonomi, och fortsätter sedan: »Då motionen alltså syftar till en skäligen betydelselös formell förändring och det i vårt land sedan lång tid tillbaka varit vedertaget, att ifrågasvarande ämne benämnts nationalekonomi» o. s. v. Utskottet är väl ändå efter sin tid. Hur kan man mena något omfattande med vad som anger sig vilja vara allenast något trångt. Engelsmännen ha ej bruk för benämningen nationalekonomi utan kalla ämnet för politisk ekonomi. Man kan även nämna det ekonomisk politik. Jag är icke ensam i Sverige om benämningens efterblivenhet och utmanande karaktär på samma gång. En forskare i nationalekonomi förvånade sig senast här om dagen över utskottets negativism.

Jag skall, herr talman, då denna motion blivit utbruten ur sitt sammanhang och då den icke är någon huvudsak för de andra motionerna, icke ens tillåta mig att nu i förtid yrka bifall till motionen.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag vill först och främst giva uttryck för min förvåning över det missnöje som herr Lindhagen lagt i dagen över att ut-

Om nationalekonomiens omvandling till världsekonomi. (Forts.)

skottet anfört vad han skrivit till stöd för sitt yrkande. Förhållandet är, att utskottet icke kunde komma på det klara med vad herr Lindhagen syftade till, och därför togo vi oss före att, då motiveringen endast omfattade fyra å fem rader, helt och hållet avtrycka denna motivering, för att kammaren bättre skulle bli i tillfälle att bedöma vad den innehöll. Detta är alltså anledningen till att vi avtryckt motiveringen. För övrigt giver herr Lindhagens anförande icke anledning till någon annan erinran från min sida än att jag vill rekommendera herr Lindhagen, att han, innan han nästa gång väcker motion i detta ämne, exempelvis ville läsa igenom den uppsats, som förekommer i Nordisk familjebok om ämnet nationalekonomi. Han kunde då kanske få klart för sig att han, när han polemiserar, väsentligen slår in öppna dörrar.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det är så långt ifrån, att utskottet citerat min motivering, att det har uteslutit allt väsentligt, då utskottet tillägger: »I övrigt åberopar motionären motiveringen i de av honom väckta motionerna nr 225 och 226, till vilka utskottet tillåter sig hänvisa.» Och ändå kan herr Wagnsson stå och inbilla oss att hela motiveringen återgivits. Nordisk familjebok är en bra och förständig bok eller försöker åtminstone att vara det, men jag glömmar aldrig att i den äldre upplagan stod, att ordensväsendet var en uppfinning av monarkerna för att vinna själar. Det är nu struket i den nya upplagan, så att icke heller den boken är så tillförlitlig. För övrigt fäster jag mig icke vid vad en viss författare sagt, utan jag säger vad jag tycker.

Herr Wagnsson: Herr talman! Ja, utskottet fäster sig kanske inte så mycket vid vad den ena eller den andra tycker utan håller sig till vad som verkligen föreligger i saken. Jag begärde ordet, då herr Lindhagen bestred min uppgift, att vi hade avtryckt hela motiveringen. Det ha vi gjort, och vi ha också medtagit hans hänvisning till motionerna 225 och 226. Vid studiet av dessa motioner ha vi funnit, att de icke innehålla någon motivering alls för detta ämne. Herr Lindhagen kan genom att titta litet närmare i papperen lätt övertyga sig därom.

Herr Lindhagen: Motionerna draga upp ett ekonomiskt världsproblem. De vilja visa, att det här gäller något vida mer i framtiden än ett förlegat nationalekonomiskt problem. Kan utskottets ordförande verkligen stå för sina uttalanden, att utskottets utlåtande är sakligt, samt att det utförligt och ingående yttrat sig om själva saken och dess framhållna bakgrund, världsproblemet?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 17 mars 1933 avlåten proposition, nr 206, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag föreslagit riksdagen, att av det av riksdagen å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1932/1933 anvisade reservationsanslaget å 42,000,000 kronor till bekämpande av arbetslösheten skulle under samma budgetår användas ett belopp av högst 1,130,000 kronor för fortsatt inköp av gatsten i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder.

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien.

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehafat två före avlåtandet av propositionen inom riksdagen väckta motioner, den ena, nr 61, inom första kammaren av herr *A. L. Sundberg* samt den andra, nr 307, inom andra kammaren av herr *C. M. Brännberg* m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att försäljning inom landet av i statens förråd befintlig gatsten måtte ske till marknadspris samt att Kungl. Maj:t måtte i övrigt vidtaga de åtgärder, som i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återropade grunder hemställt,

a) att av det av riksdagen å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1932/1933 anvisade reservationsanslaget å 42,000,000 kronor till bekämpande av arbetslösheten måtte under samma budgetår användas ett belopp av högst 1,130,000 kronor för fortsatt inköp av gatsten i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 17 mars 1933 förordade grunder;

b) att de av herr Sundberg och herr Brännberg m. fl. i ämnet väckta motionerna I: 61 och II: 307 måtte anses besvarade med vad utskottet förut i utlåtandet anförde.

Reservation hade anmälts av herrar *Nylander*, *Strindlund* och *Persson* i Fritorp, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Nylander: Herr talman! Jag har låtit anteckna mig såsom reservant i utskottets utlåtande, och jag ber därför att få säga några ord, när jag har klart för mig, att det är en synnerligen farlig väg, på vilken riksdagen är efter år fortsatt att vandra.

När inköp av sten från statens sida första gången ifrågasattes år 1931, hade jag anledning att uttala åtskilliga betänkligheter, och jag vågade då frambålla, att det t. o. m. kunde hända, att riksdagen ett annat år måste göra stora avskrivningar på köpesumman, därför att det icke gick att sälja sten. Det är just denna situation, som nu uppkommit och som ytterligare accentueras genom de motioner som i bägge kamrarna avlämnats, gående ut på att den av staten beställda stenen skall kunna säljas till, såsom det heter, marknadspris. Det har sålunda inträffat den ganska märkvärdiga situationen, att staten har gjort synnerligen stora beställningar på smågatsten och annan sten ända upp till ett värde av 8 miljoner kronor, men det visar sig nu, att de priser staten kunnat betinga sig ligga över de priser, som av vissa firmor utbjudas i den allmänna marknaden. Det finnes åtskilliga belägg för att staten i detta fall icke har haft den stora fördel av de billiga priserna, som man från början ville sätta ifråga och förespeglade riksdagen, utan att det i stället blivit så, att billigare sten tillverkas. Jag kan i detta avseende hänvisa till en utredning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i detta fall gjort och som återfinnes i den kungl. propositionen i detta ämne. Jag vill också återropa, att motionärerna även citerat ett liknande utdrag i sina motioner, och jag har slutligen i min hand ett fast anbud, ställt till mig såsom ordförande i drätselkammaren i Borås, där en större firma på västkusten erbjuder smågatsten till väsentligt lägre pris än det staten kan erhålla vid sina stora inköp. Det är denna omständighet som gjort, att jag för min del gärna velat ha in i utskottets motivering en anvisning för det organ, som handhaft och fortfarande handhar steninköpen att se till, om icke en annan prissättning kan ske vid dessa stora statsbeställningar. Jag har klart för mig, att en sådan

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)

reduktion kan nås på olika sätt. Det är många olika faktorer som inverka. Det är först och främst ackordspriserna, men också en hel del av firmornas s. k. förvaltningskostnader, som ingå, och där tror jag, att det finns en marginal, som man skulle kunna knappa in på.

Det värsta med denna sak synes mig emellertid vara, att genom dessa stora statliga stenbeställningar har det så att säga fastlästs ett fixt läge för ackordspriserna exempelvis på smågatsten. Det har kommit till min kännedom, att försök, som under hand gjorts att komma överens med vederbörande arbetarpart eller fackföreningen om nedsatt pris vid dessa tillverkningar, ha mötts med det svaret, att man inte kunnat göra någon reduktion, därför att en förutsättning för den stora statliga stenbeställning som löpt varit, att där skulle tillämpas den gamla, avtalsenliga ackordslönen. Man kan således säga, att staten genom denna stenbeställning lagt en död hand på stenindustrin. I stället för att söka förmå de olika stenhuggerifirmorna att på allt sätt åstadkomma en sänkning av tillverkningskostnaderna per kvadratmeter har man fastläst ett löneläge, samtidigt som den allmänna konjunkturen över hela världen och även här i vårt Sverige har sjunkit. Jag tror att detta varit synnerligen olyckligt, och i stället för att bringa verklig hjälp åt stenindustrin har det, som jag nyss sade, inneburit, att man lagt en tung död hand över hela denna industri.

Det har förut sagts här, att det går inte nu att göra några undersökningar angående de verkliga priser, som kunna erhållas, därför att saken är så särskilt brådskande. Ja, jag beklagar, att ärendet kommit i ett sådant läge. Det framgår av den kungl. propositionen, att arbetena fortgått till den 15 mars, då de gamla kontrakten utlöpte. Propositionen om nya beställningar är dagtecknad den 17 mars, således ett par dagar efter det gamla avtalets utlöpande. Jag förstår, att det för den skull varit stor brådska, om det överhuvud taget skulle vara möjligt att få igång någon tillverkning av sten under innevarande budgetår. Jag vill endast beklaga, att på detta sätt ärendets brådska natur har tvingat såväl departementschefen som utskottet att underlåta den granskning, som annars varit väl befogad. Jag förstår ju, att det varit med ganska stor tvekan, som departementschefen gått in för detta. Han säger också på tal om de föreliggande svårigheterna, att i betraktande härav kan det synas tveksamt, huruvida denna hjälpform ytterligare bör anlitas. Jag har konstaterat, att även motionärerna varit inne på samma tankegång. Det yttras i den av herr Sundberg under nr 61 i första kammaren väckta motionen: »Med hänsyn till vad som framgår av detta yttrande» — ett yttrande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade förut citerats — vore det knappast försvarbart ur ekonomisk synpunkt att av riksdagen begära ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål under innevarande år. Hjälpverksamheten för de arbetslösa stenhuggarna får därför enligt vårt förmenande bedrivas efter andra grunder för den närmaste framtiden.»

Ja, jag vill uttala den förhoppningen, att frågan om eventuell fortsatt hjälp till stenindustrin och den befolkning, som är sysselsatt vid densamma i de landskap där den har sitt väsentliga säte, måtte läggas efter andra linjer och i så god tid förberedas, att man inte, som här skett, blir ställd inför en situation, där det inte gärna är möjligt för någon riksdagsman att direkt säga nej till framställningen. Jag hoppas emellertid i enlighet med vad departementschefen själv uttalat, att detta måtte vara sista gången, som staten gör sådana här stenbeställningar till pris, som ligga över priserna i den allmänna marknaden.

Herr talman, jag har intet särskilt yrkande i detta ärende men har ansett det vara min skyldighet att framhålla de betänkligheter, som jag hyser.

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)

Herr **Forssell**: Herr talman! Den föregående ärade talaren citerade ur motion nr 61 några mycket erkännansvärda synpunkter, gående ut på att det inte vore försvarbart, ekonomiskt sett, att av riksdagen begära ytterligare medel i syfte att tillverka gatsten. Jag vill emellertid påpeka, att dessa synpunkter ha varit fullkomligt klart framlagda redan från första stund eller för två år sedan, då dessa åtgärder inleddes. Jag erinrar om vad statsutskottets ordförande då yttrade. Han hade varit med om att tillstyrka anslaget, men han förklarade, att han hade fullt klart för sig, att den sten som beställdes skulle komma att ligga på lager många år framåt utan att komma till användning. Självt hade jag då tillfälle att förelägga kammaren några ekonomiska undersökningar om kostnaden för användning av denna gatsten, varav framgick att det redan med dåvarande priser var billigare att använda annan förstklassig permanentbeläggning framför gatsten, åtminstone där inte undergrunden av naturen var särskilt stark. För att gatstenen överhuvud taget skulle kunna komma i en situation, där den kunde konkurrera, bleve det nödvändigt att helt enkelt slopa den kostnad, som man lade ned på tillverkningen. De ekonomiska synpunkter, som motionären nu anför såsom beaktansvärda och som leda till att ingen mer gatsten bör tillverkas, voro sålunda tydligt och klart tillämpliga redan då, och det fanns inte större skäl att tillverka gatsten för två år sedan än det finns nu. Man kan således inte krypa bakom, att någon ny situation inträtt, då motionären avstår från att göra något yrkande, ty situationen är precis densamma som då. Skillnaden är bara den, att nu ha vi redan gjort av med 7.5 miljoner på gatsten, som ligger i förråd och sannolikt inte kommer att användas på mycket lång tid.

Det problem som är särskilt intressant är om det överhuvud taget finns någon väg ut ur situationen, någon möjlighet att bli av med denna gatsten för cirka 7 miljoner kronor, som ligger lagrad. Då är att lägga märke till de metoder, refererade här i handlingarna, som man använder för att få avsättning för gatstenen. Man ger premier till dem som använda gatsten till permanentbeläggning i stället för annat material, och dessa premier äro valda skäligen godtyckligt. Den vägstyrelse som använder gatsten får till exempel ett högre bidrag än den vägstyrelse som inte använder gatsten. Detta sätt att bedriva ekonomi är helt enkelt en förvanskning av vanliga metoder för ekonomiska kalkyler. Man måste i varje sådan situation fullkomligt opartiskt utgå från det faktiska förhållandet, att det ligger stenlager i massor nere i stendistriktet på västkusten och sydkusten. Vad man i värsta fall kan göra är att skriva ned dessa stenlager till plus minus noll. Slår man in på den bogen att alldeles godtyckligt ge premier för användningen av gatsten genom att nedsätta frakterna, genom att ge extra höga anslag o. s. v., så är ju godtycket fullkomligt lössläppt. Och vad blir följden? Jo, genom att slå ut dessa premier på andra poster, så att säga, kan man fortfarande notera försäljning av gatsten för så och så många kronor per kvadratmeter belagd yta. Man kan bokföra en inkomst på detta 7.5 miljoner stora gatstenskonto, en inkomst som emellertid uppträder som förlust på andra punkter. Detta är bara att villa bort det hela. Den enda metod som är försvarbar, om man vill vidhålla en sund ekonomi, är att ta upp kostnaderna var och en på sitt konto alldeles opartiskt, och om man finner att gatstenen inte går åt, får man nedsätta priserna och notera en motsvarande förlust. Genom att förfara på det sättet kan man få ordning och reda i ekonomin, man vet vad man gör, och en annan gång kan man ha anledning att betänka sig två gånger, innan man ger sig in på sådana här miljonaffärer.

Här står staten i samma situation som en vanlig affär, som lagt upp ett lager som inte går åt. Man får göra realisation och vara glad, om man får

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien. (Forts.)

in så mycket, att själva försäljningskostnaderna bli täckta. Man får avskriva värdena, och det får staten också göra i samma situation. Jag tillåter mig dessutom göra det påpekandet, att om en sådan konkursrealisation av gatstenslagren skall genomföras, så kan den sista villan bli värre än den första, om man inte tänker på faran av gatstenens användning på ett felaktigt sätt och på olämpliga ställen. Om gatstenen utan särskild preparation lägges på vägar med dålig undergrund, så tar det aldrig slut med underhållsbesväret. Det blir ingen permanentbeläggning utan en beläggning som för varje tjälförskjutning och varje tjällossning bara medför ökade kostnader. Propagandan för gatstenens användning må vara mycket förklarlig, men den måste hållas inom vissa gränser.

Det är inte utan, att när man har tillfälle att se huru sådana här ärenden behandlas, man kommer att tänka på alla de gånger, då statsmakterna göra av med pengar på liknande utgifter. Vi voro för ett år sedan i den situationen, att vi fingo medge vattenfallsstyrelsen att skriva ned Södertälje kanals tillgångar med en mycket vacker summa av samma storleksordning som den som nu är på tapeten. Det är en bokföringsgest. Vederbörande verk behöver inte längre figurera med så höga räntor utan får en åtminstone rimlig ränta i förhållande till det ekonomiska värdet hos det objekt, som är tillverkat för dessa stora kostnader. Det kan vara nog så behagligt för vederbörande, men pengarna äro i alla fall förlorade. Det skulle, såvitt jag kan se, vara av mycket stort värde, om det lades upp en avskrivningsfond för statens misslyckade affärer, ett speciellt konto i statsbokföringen, där det räknades ränta som för vanliga medel. Då kunde man för varje år meddela riksdagen den siffra, som denna förlust uppgick till. Det skulle vara en varning, en utomordentligt lämplig varning för vederbörande mot att ge sig in på sådana miljonaffärer, där man från början kan se, att de skola medföra förluster. Om man är från år finge å anslag väl synligt någonstädes inom riksdagens lokaler se till en början tiotals och sedan hundratals och så småningom allt flera miljoner, som gått förlorade genom sådana här ekonomiska äventyrligheter, så skulle det kanske sedan bliva lättare att få gehör för litet mera ekonomiskt sunt förnuft.

I den föreliggande situationen och då det begärda anslaget är uppenbart orimligt, får jag för min del, herr talman, yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Leo**: Herr förste vice talman! Jag är utskottet tacksam för den skyndsamhet och välvilja, varmed denna proposition behandlats. Det kan naturligtvis på goda grunder råda tveksamhet om formen för de hjälpåtgärder, som böra vidtagas för de arbetslösa stenhuggarna, och jag har också i propositionen givit uttryck åt min tveksamhet på denna punkt. Jag är dock förvissad om, att i den nuvarande situationen är den form som här valts den bästa.

Det har av reservanten, herr Nylander, riktats en del anmärkningar mot de stenbeställningar, som gjorts av staten. I stort sett tror jag dock, att dessa anmärkningar rikta sig mot redan vidtagna åtgärder. Då herr Nylander sålunda talar om, att staten genom sina stenbeställningar lagt en död hand över stenindustrien och låst fast ett löneläge på konstlad väg inom denna industri, kan han väl inte gärna med detta yttrande avse den framställning som nu ligger på bordet om en stenbeställning belöpande sig på 1,130,000 kronor. Den är ju ganska liten i förhållande till de beställningar på sammanlagt $7\frac{3}{4}$ miljoner, som tidigare ha gjorts. Men även om jag således inte betraktar herr Nylanders anmärkningar som så mycket riktade mot den nu föreliggande pro-

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)
positionen, vill jag dock tillåta mig att ifrågasätta riktigheten av den uppfattning som herr Nylander gjorde sig till tolk för. Jag har haft tillfälle att tala med arbetsgivarna inom stenhuggeriindustrin — en hel del åtminstone och i varje fall de större av dem — och jag har inte hört en enda av dem påstå, att staten genom sina beställningar skulle lagt en död hand på industrien eller till förfång för densamma låst fast ett för högt löneläge. Tvärtom voro de av arbetsgivarna, som jag hade tillfälle att träffa, fullkomligt eniga om, att staten gjort inte bara arbetarna utan även industrien som sådan en tjänst genom att placera de beställningar, som gjorts under tiden, och man var även på arbetsgivarhåll angelägen om att staten skulle fortsätta med sina beställningar i den omfattning som föreslagits bland annat av länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län samt Blekinge län.

Herr Nylander sade vidare, att staten bör vidtaga undersökningar, då man nu går att göra en ny beställning, om möjligheterna att nedbringa inköspriserna, ty det har visat sig, att i den öppna marknaden från privat håll utbjudades sten till billigare pris än staten kan offerera sin sten till. Det sista är alldeles riktigt. Det har i något fall förekommit, att enskilda firmor bjudit under, till och med ganska avsevärt, de priser som staten utbjuder sin sten för. Jag har påpekat det för arbetsgivarna, och de framhålla, att detta underbjudande för det första rör ganska små partier och för det andra torde ha sin huvudsakliga förklaring däri, att enskilda stenfirmer äro så hårt pressade av nödläget, att de anse sig tvungna att praktiskt taget realisera de gamla lager av gatsten som finnas. I något fall lär det också ha rört sig om nyhuggen sten, men då skedde utbudandet till de låga priserna från en person, som enligt uppgift stod utanför de organiserade företagarnas krets. I varje fall vidtogs det så sent som i höstas på dåvarande regeringens föranstaltande en undersökning om möjligheterna att nedbringa det s. k. självkostnadspriset, d. v. s. inköspriset på statens sten. Denna undersökning, som utfördes av ett par fullkomligt ojäviga experter, resulterade i att man fick en överenskommelse med stenfirmorna om ett något reducerat pris. Det är således mycket kort tid sedan man gjorde ett försök att pressa priset så långt det var möjligt, och även om man haft tid på sig vid detta tillfälle, tror jag inte, att det genom en ny undersökning skulle lyckats att komma längre ner i frågan om prisen.

Jag skall be att få säga några ord med anledning av formuleringen av sista stycket i utskottets motivering. Det har varit litet svårt för mig att få en så klar tolkning därav, att den skulle kunna berättiga till ett bestämt handlande i ena eller andra riktningen från regeringens sida. Det förefaller som om statsutskottet tänkt sig, att åt regeringens prövning borde överlämnas frågan, huruvida det i fortsättningen skall inköpas sten för statens räkning för även sådana medel som inflyta för försåld statsbeställd sten, men jag vill framhålla, att om detta varit utskottets avsikt, så bör nog denna avsikt få ett tydligare uttryck. Möjligheten för regeringen att använda inflytande medel för försåld gatsten på det sätt jag nyss nämnde är nämligen enligt föregående riksdags beslut begränsad vad tiden beträffar till den 1 juli detta år. Och om inte riksdagen ger ett klart formulerat uppdrag eller en klart formulerad fullmakt åt regeringen att i fortsättningen handla på samma sätt som hittills, så saknar regeringen, såvitt jag förstår, möjlighet därtill.

Herr Stendahl: Herr talman! När denna fråga första gången för ett par år sedan var uppe och det i motioner begärdes ett anslag på 3.5 miljoner kronor för ett ändamål av samma art som nu föreligger till behandling, tillät jag mig som min uppfattning framhålla, att ett bifall till motionen knappast skulle kunna leda till annat resultat än att stenindustrin visserligen för ifrågavarande år fick en extra beställning på 3.5 miljoner kronor, men att hela

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)

denna kvantitet sannolikt måste läggas som ett extra lager hos stenindustrin eller någon annanstans och därmed trycka marknaden och ytterligare försämra läget för stenindustrin. Det förefaller mig av de siffror, som lämnats i den kungl. propositionen och i trycket överhuvud taget, som om det skulle vara till full evidens bevisat, att av de 3.5 plus 4 miljoner kronors beställningar, som staten de sista två åren gjort hos stenindustrin, nästan alltsammans lagts på lager och tynger marknaden. Nu är man färdig att, låt vara med ett något mindre belopp, fortsätta denna utmärkta ekonomi. Resultatet måste ju, under förutsättning att det inte skulle hända något alldeles motsatt mot vad som hänt under de två föregående åren, bli, att när vi komma ett år fram i tiden, har detta extra stenalager ytterligare vuxit i höjden. En ovillkorlig konsekvens därav blir, att utsikterna inom ett rimligt antal år få en sund ekonomi för den svenska stenindustrin blivit ytterligare försämrade.

Jag förstår ju mycket väl, att såsom läget nu är är det bortkastad möda av mig att försöka tala för vad jag skulle vilja kalla sund, kall ekonomi. Men säkert är, åtminstone som jag ser saken, att för varje år som går och ju mer vi på detta sätt öka på de tyngande lagren, dess hårdare komma dessa att pressa marknaden, och hålla vi på ett tillräckligt antal år, så blir det alldeles omöjligt att någonsin eller åtminstone i vår livstid få fason på denna industri. Det förefaller mig som om utsikterna vore så pass avskräckande, att det är hög tid att åtminstone med vissa mellanrum varna för denna politik, vilken, om man skulle tillämpa den på flera industrier, faktiskt skulle leda till fullständig industriell ruin. Det förefaller mig vara på tiden att verkligen bryta med denna enligt mitt sätt att se vansinniga ekonomiska metod och slå in på något sundare linjer. Därför, herr talman, tillåter jag mig att yrka avslag såväl på den kungl. propositionen som på utskottets förslag.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Det är inte något vidare angenämt ämne, som vi nu behandla. Frågan är en gammal bekant, som här går igen. Riksdagen har vid särskilda tillfällen måst bevilja medel för understöd åt stenindustrin. I början var jag mycket avogt stämd häremot, men blev av omständigheternas makt tvingad att gå med på anslagen, ehuru jag väl insåg, att vi voro inne på fel väg. Och jag menar, att här föreligger en ungefär likadan situation. Jag fick ett telegram nedifrån västkusten, undertecknat av en kyrkoherde enligt uppdrag från ett stort möte av ortsbefolkningen i ett stenhuggeridistrikt, och i det telegrammet begärdes att vi skulle behandla propositionen med största skyndsamhet, ty i annat fall hotades vederbörande av risken att få svälta. Det är inga stora summor, dessa arbetare ha i arbetsförtjänst, men de visa en utmärkt god solidaritet. En arbetare inom stenhuggarbranschen arbetar nämligen inte längre än till dess han förtjänat 60, 70 och upp till omkring 100 kronor i månaden, och sedan får en annan taga vid. Genomsnittsförtjänsten per år blir i lyckligaste fall 1,200 kronor per man, och det är, mina herrar, inte så synnerligen stort belopp på ett helt år; i varje fall kan det inte tåla vid att bli ännu mindre. Detta gjorde, att vi ansågo oss i utskottet skyldiga att tillstyrka också detta anslag, även om jag för min del har fullt klart för mig, att det är en mycket dålig kapitalplacering, och att det endast kan försvaras som en bidragande åtgärd till alla övriga för att motarbeta arbetslösheten. Stenarbetarna ha under senare tiden varit hårdare drabbade härav än många andra, på grund av att deras yrke i så hög grad är beroende av exporten av sten. All export till utlandet har ju för närvarande, praktiskt taget, upphört på många områden men alldeles särskilt på detta.

Någon av de föregående talarna hade en del att säga om --- hur skall jag

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)

bäst uttrycka det? — det oförnuftiga sätt, varpå man här gått till väga, om man vill anlägga praktiskt ekonomiska synpunkter på detta problem. Enligt min mening kan det emellertid inte ses på det sättet. Detta är en arbetslöshetsfråga, och man får söka att bereda vederbörande sysselsättning inom det yrke, där de ha största förutsättningen att kunna göra ett gott arbete. Och det tror jag inte kan förnekas även av dem, som här yrkat avslag, att resultatet av dessa arbetares arbete är sådant, att det är fullt försvarbart även ur denna synpunkt. Det är möjligt, att en och annan firma — jag vill inte påstå endast av de oorganiserade utan även av de organiserade — under förhållandenas tryck nödgats bjuda ut även nyhuggen sten i den allmänna marknaden till pris understigande dem, som staten betalar. Det är beklagligt att det skall förekomma, men vid bedömandet av sådana fall får man taga hänsyn till många omständigheter, som jag för min del i varje fall inte har möjlighet att här yttra mig om med absolut säkerhet. Det är omständigheter av olika slag, som här inverka, så att vi nödgas kasta alla ekonomiska synpunkter över bord och trots allt gå in för anslaget.

Med anledning av vad statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här efterlyste i motiveringen får jag säga, att detta utlåtande är frukten av en kompromiss, som så ofta sker, och kanske det är i någon mån dunkelt. Men tyngdpunkten i motiveringen måste läggas på detta, att regeringen bör beakta den allmänna utvecklingen av arbetslöshetsproblemet i dess helhet och i fortsättningen, således efter den 1 juli, jämväl på detta område tillämpa samma praxis, som väl i sinom tid kommer att framgå som resultat av detta års stora arbete inom det särskilda utskott, vilket fått hela arbetslöshetsproblemet om hand. Där skola principerna i fortsättningen utformas för bestämmande av, under vilka former beställningar och dylikt skola utföras, och därför är det inga andra direktiv, som föreligga här, än att regeringen skall även beträffande stenbeställningarna tillämpa ungefär samma principer i stort sett som på alla andra områden, där det gäller arbetslöshetsåtgärder.

Herr talman! Utan entusiasm ser jag mig nödsakad att förorda, att man här inte går in för avslag, och anser att det enda riksdagen här har att göra, är att bifalla Kungl. Maj:ts förslag med den motivering, som utskottet i betänkandet anförde.

Häri instämde herr *andre vice talmannen*.

Herr Nylander: Herr talman! Herr kommunikationsministern hade ett par reflexioner i anledning av mitt första anförande. Han bemötte det uttalande, jag gjorde om den döda hand som staten faktiskt lagt över stenindustrin genom de stora beställningarna med att framhålla, att arbetsgivarna voro nöjda. Jag skulle därtill bara vilja säga, att den belåtenhet, som herr kommunikationsministern konstaterade hos arbetsgivarna, den förstår jag mycket väl. Så länge en arbetsgivare har den utomordentliga möjligheten att mottaga ganska stora beställningar av en säker beställare till sådana pris, att han kan få ut sin fulla självkostnadskalkyl, och kanske litet mera, är han naturligtvis fullbelåten. Han kan väl inte tänka sig en bättre situation. Men jag menar, att om man skall se på, hur detta ställer sig för framtiden, måste väl situationen då för denne arbetsgivare och alla hans anställda bli så mycket mera fruktansvärd. Det har under denna tid visat sig, att det inte finns några nämnvärda möjligheter att här i Sverige uppamma och uppmuntra en ytterligare användning av denna smågatsten, utan man får nog även för framtiden räkna med, att den inhemska förbrukningen därav kommer att hålla sig inom jämförelsevis små dimensioner. Och hur skall det nu ställa sig, om man skulle tillmötesgå de motionärer i riksdagen, särskilt från Bohuslän, som fram-

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)

hållit, att staten borde sänka sitt pris? Då bleve väl den sista villan värre än den första! Då bleve det ju så, att staten först måste till realisationspris avyttra alla de stora stenlager, som den har, innan det överhuvud bleve möjligt för stenhuggerifirmorna att få en enda beställning. Det vore, tycker jag, en fruktansvärd belägenhet för denna industri, som kommer att medföra, att vi säkerligen få taga hand om hela den personal, som där finnes anställd, och det för mycket lång tid framåt, om inte staten föredrar att låta hela sitt stenparti bli liggande för långliga tider framåt.

När sedan herr kommunikationsministern talade om, att man konstaterat, att underbud förefunnits i marknaden, så medgav han att detta vore sant, men han sade, att det gällde relativt små partier. Jag vill emellertid påpeka, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelar, att en av de största kunderna, staten haft, varit Malmö stads drätselkammare, som ett år tidigare köpte 30,000 kvadratmeter smågatsten, men som innevarande år placerat en beställning på inte mindre än 24,000 kvadratmeter sten på annat håll. I jämförelse med övriga siffror i den tabell, som återfinnes i propositionen, och som talar om vad som är sålt — därav framgår, att hela försäljningen av smågatsten utgör 192,333 kvadratmeter — måste man säga, att en post på 24,000 kvadratmeter är en ganska viktig och väsentlig del av den försäljning, som eljest hade kunnat påräknas för statens sten.

Vidare sade herr kommunikationsministern, att det vid de låga utbudena torde vara en realisation av befintliga stenlager. Även i denna fråga kan jag stödja mig på vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uttalar. Sedan styrelsen ingått på just detta spörsmål yttrar styrelsen: »Styrelsen trodde sig emellertid veta, att i öppna marknaden utbudena gatsten till i det föregående relaterade låga priser icke varit gammal, sekunda sten utan fastmer sten av prima kvalitet, nytillverkad och handslagen.» Det anbud jag talade om, som var ställt till Borås drätselkammare, omfattar smågatsten, 8 × 10 centimeter, och »av samma kvalitet som statens». Den är nytillverkad, det har jag förvissat mig om, då jag var särskilt intresserad av att höra detta och ville veta, om anbudet avsåg sten från något gammalt lager.

Det här anförda tyder på, att verklig sanning ligger bakom det konstaterade förhållande, att det säljes och utbjudes sten till lägre pris än det, som staten kunnat betinga sig.

Nu kan man fråga sig, vilka möjligheter som finnas att få ned priserna på denna sten. Det har jag inte haft anledning att undersöka, och inte heller har tiden tillåtit mig att göra det. Men jag har pekat på en mycket stor post förutom ackordspriserna, nämligen firmornas allmänna administrationskostnader. Däri ingå arrenden och en hel del sådana detaljer. Jag kan emellertid tänka mig, att det inte skulle vara omöjligt att åstadkomma vissa reduktioner i fråga om ackordspriset. Jag vill påpeka, vad som också framhållits av statsutskottets ordförande, herr Kvarnzelius, då han talade om att där på vissa håll gjordes en förtjänstbegränsning, så att en person i Bohuslän, som har familj, får inte arbeta mer än tills han intjänat 130 kronor och en ungkarl tills han intjänat 100 kronor för en månad, och sedan får han träda tillbaka från arbetet under den månaden. Det visar sig, att redan nu har det i alla händelser härigenom kunnat göras en ganska väsentlig inskränkning i förtjänsterna. Det kanske visserligen inte blivit några särskilt goda förtjänster på detta, men det har upplysts mig från tillförlitligt håll att en god stenhug-gare kan på ungefär två veckor arbeta ihop detta belopp, 130 kronor, och att han kan under den övriga delen av månaden ägna sig åt annan sysselsättning, i den mån han kan finna sådan. Detta synes mig dock peka på, att det skulle vara en viss möjlighet att något tumma på de utgående ackordspriserna.

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)

Sedan var det en sak, som berördes av herr Forssell, och som jag gärna skulle vilja stryka under. Han talade om olika sätt, på vilka de statliga myndigheterna försökt göra denna smågatsten begärlig. Jag erinrar om, att herr kommunikationsministerns företrädare använde den metoden att ta av automobilskattemedlens utjämningsandel för att ur denna lämna särskild subvention åt de städer och kommuner, med flera, som ville köpa smågatsten. Jag anser ett sådant tillvägagångssätt vara att blanda bort korten. Det är nog riktigt, som herr Forssell sade, att om man skall sälja stenen till underpris, bör förlusten bokföras på samma konto, på vilket inköpet skett, så att man inte försöker lura sig själv och dölja förlusten genom att överföra den på andra konton, som inte ha något med denna stenindustri att göra.

Herr Wohlin: Herr talman! Med avseende å den nu föreliggande frågan kan man visserligen fullt förstå de betänkligheter, som ur ekonomisk och affärsässig synpunkt framförts mot den av Kungl. Maj:t föreslagna förlängda anordningen med statsinköp av gatsten, och hade man tillfälle att handla efter sådana rent ekonomiska och affärsässiga grunder, skulle man säkert komma till samma slutsats som den siste ärade talaren och hans meningsfränder. Emellertid veta ju alla, att det läge, vari stenindustrin och dess arbetare för närvarande befinna sig, är så förtvivlat, att frågan i det väsentliga får karaktären av en fråga om arbetslöshetens bekämpande, och att således andra synpunkter än de rent ekonomiska måste läggas på detta ämne. Under en resa genom Bohuslän förra sommaren från Svinösund och hela landskapet igenom fann jag vid jämförelse med tidigare resor i provinsen, vilken katastrofal situation, som stenindustriens svårigheter skapat för tusentals arbetare där nere liksom för ett stort antal kommuner. Bland kommunerna finnas sådana, som äro bragta till den ekonomiska bristningsgränsen genom stenindustriens nedläggande och där det kommunala skattetrycket stigit till 20 å 30 kronor per bevälningskrona. Även om somliga av dessa kommuner fått hjälp genom skatteutjämningsanslaget, har likväl situationen föga kunnat förbättras. Det var beklämmande att se exempelvis de nya storartade anläggningarna vid Rixö, som uppfördes för endast några år tillbaka, stående fullkomligt stilla inom en kommun, där det fanns överflöd på yrkesskickliga stenarbetare, som under nu rådande förhållanden alla gingo nästan utan arbete. Jag får således i föreliggande fråga, trots de synpunkter, som anfördes från herrar Nylanders och Stendahls sida, intaga samma ståndpunkt, som företrädades av statsutskottets ärade ordförande, då han uttalade sig ungefär i den riktningen, att så som ärendet nu ligger till, är det i huvudsak en arbetslöshetsfråga, och det är mycket svårt att taga på sitt ansvar att avvisa en åtgärd, som har till syfte att något lätta ställningen för dessa synnerligen svårt ställda arbetare i Bohuslän och annorstädes.

Jag har emellertid icke närmast begärt ordet för att säga detta utan för att fästa uppmärksamheten på, att verkliga orsakerna till den svenska granitindustriens utomordentliga svårigheter ligga i de allt mera beskurna för att icke säga till ett minimum nedbragta exportmöjligheterna. Det är exportens oerhörda tillbakagång, som försakat det bekymmersamma läge, som nu diskuteras i kammaren, och denna tillbakagång är så mycket mera att beklaga, som denna industri tidigare varit en av våra förnämsta och viktigaste exportindustrier, i varje fall en industri med ganska betydande avsättningsmarknader på skilda håll i världen. Såsom den internationella handelspolitiken under senare tid utvecklats, hava ju gamla regler på detta område ersatts av nya förhållanden, och man ställes stundom — då det gäller stenindustriens exportproblem — inför spörsmålet om regionala uppdelningar av främmande mark-

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)

nader mellan å ena sidan den svenska stenindustrin och å andra sidan den inhemska stenindustri, vars utveckling ett visst främmande land vill befördra eller tillgodose. Det har då visat sig, att betydande svårigheter uppstått för en lösning av sådana för den svenska stenindustrin vitala uppgörelser, liggande däri, att denna vår stenindustri icke besitter den fasthet och sammanhållning, som är nödvändig för sådana åtgärders träffande. Medan man på många andra håll inom den svenska exporten har relativt fasta sammanslutningar, som kunna företräda exportindustriernas intressen i förhållande till utlandet, har stenindustrin lidit och lider alltjämt av, att vid sidan av de stora bolagen även operera mindre outsiders, vilka det är mycket svårt att få med i ett gemensamt uppträdande vid förhandlingar av den natur, jag nyss berört. Att jag nu begärt ordet, är alltså först och främst för att fästa uppmärksamheten på detta förhållande och för att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet rikta en vädjan att icke underlåta att fortsätta de undersökningar, som troligen genom regeringens föranstaltande pågå på detta område i syfte att här kunna skapa förutsättningar för ett fastare uppträdande från svensk sida vid ordnande av frågor, som röra stenindustriens exportmöjligheter. Det är mig nämligen bekant, att denna fråga är uppmärksammad, och jag har velat begagna tillfället att uttrycka den förhoppningen, att de visserligen svåra överväganden, som här äro före, de både ur principiell och praktisk synpunkt ömtåliga spörsmål, med vilka denna utredning har att brottas, icke måtte förhindra en för den svenska stenindustriens exportspörsmål lycklig lösning av problemet. Jag tror, att om man på något sätt kunde få förutsättningar skapade för vissa uppgörelser, som skulle befördra stenexporten och sålunda kunna på det naturligaste av alla sätt, vilka här kunna komma i fråga, främja denna industris återupplomstring, det besvärliga problem, som i denna diskussion knyter sig kring inrikesmarknaden för den svenska stenindustrin, med tiden skall kunna komma att träda tillbaka i betydelse.

Herr Östergren: Herr talman! Då jag representerar en provins, inom vars gränser ett stort antal stenhuggare äro bosatta, vilka under nu rådande depressionstider i detta yrke få utstå stora försakelser och lidanden, vill jag uttala ett uppriktigt tack och ett erkännande till såväl regeringen som statsutskottet för den djupa förståelse för saken, som ådagalagts genom de nu föreliggande förslagen i ämnet. Det säges här, att ett anslag, som anvisas för detta ändamål, till stor del skulle vara bortkastat, och man skulle inte ha någon nämnvärd behållning av de summor, som här läggas ut. Jag tror alldeles motsatsen. Jag tror, att läget inom en hel del av de kommuner, som hava dessa stenhuggerier inom sina gränser, är så uselt och kommunernas ekonomiska ställning så svag, att de inte skulle kunna på något sätt försörja den stora arbetslöshetsskara, som de ha, om inte staten på detta sätt trädde hjälpsamt emellan. Hade inte statens hjälp på detta sätt kunnat erhållas, så hade väl endast återstått den andra vägen, att genom kontantunderstöd hjälpa dem, i den mån de inte kunde erhålla arbete. Och dessa kontantunderstöd bleve väl i huvudsak inte lägre än den arbetsförtjänst, stenarbetarna nu ha genom statsbeställningar på sten. En utredning har gjorts för en del kommuner om storleken av stenarbetarnas arbetsförtjänst under föregående år. Här har förut nämnts, att denna arbetsförtjänst uppgår till mellan 100 och 130 kronor per månad, 100 kronor för ungar och 130 kronor för gifta. Men hur många är det, som uppnå denna högsta arbetsförtjänst? Det är blott en obetydlig del av dem. Jag skall taga ett stickprov från Blekinge. Vid Hästaryds stenhuggerier i Mörrums socken var det under 1932

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)
endast ett fåtal personer, som uppnådde denna maximiinkomst på 100—130 kronor. Det utbetalades 12 månadsavlönningar av den storleken. 16 stycken mellan 100 och 120 kronor, 69 månadsavlönningar av 80—100 kronor, 18 månadsavlönningar av 60—80 kronor, 25 månadsavlönningar av 40—60 kronor, och slutligen några personer som fingo nöja sig med 10 månadsavlönningar av 40 kronor och därunder. Jag undrar, om man verkligen kan vara missunnsam mot personer, som skola leva på sådana inkomster, eventuellt försörja familjer därpå?

Det resonemang, herr Nylander hade, då han talade om att ackordspriserna skulle kunna sänkas, anser jag inte hållbart i detta fall. En sådan sänkning skulle inte förbättra situationen. Om ett mindre antal finge arbete, skulle detta möjligen leda till en ökning av de totalt arbetslösas skaror, även om det i någon mån ökade inkomsten för det lilla fåtal, som finge arbete. Men den utvägen är väl under nuvarande förhållanden inte att rekommendera.

Arbetslöshetens omfattning inom några speciella stenhuggerkommuner i Blekinge jämte skattetrycket i dessa kommuner kan jag med några siffror ange, allt vid 1932 års slut. I Sturkö utgjorde de arbetslösas antal 20 procent av folkmängden, skattetrycket var 36 kronor 79 öre per skattekrona. I Tjurkö utgjorde arbetslösheten 16.8 procent av befolkningen, skattetrycket var 32 kronor 54 öre. I Hasslö utgjorde de arbetslösas antal 9 procent av befolkningen och skattetrycket 18 kronor 88 öre. I Listerby utgjorde de arbetslösas antal 12.3 procent av befolkningen och skattetrycket 16 kronor 58 öre. Flera andra kommuner skulle jag kunna nämna, däribland den, från vilken jag tog stickprov över månadsförtjänsten. I Mörrum utgjorde de arbetslösas antal 11.1 procent av befolkningen och skattetrycket 18 kronor 90 öre. Att inom denna kommun det inte var mera än 11.1 procent arbetslösa, beror på att den är en stor jordbrukarkommun samt att där också finns annan industri, för vilken det inte är så illa ställt som för stenhuggarna, varför dessas antal procentuellt i förhållande till hela befolkningen där är lägre än i förut åberopade kommuner.

Den propaganda, som här från visst håll förts, att det skulle vara oekonomiskt att begagna gatsten i jämförelse med andra gatubeläggningsämnen, och att stenen skulle fordra ett särskilt gott underlag, för att kunna hålla sig, torde inte stämma med verkligheten, ty samma förhållanden kunna åberopas även för andra gatubeläggningsämnen. Är inte botten god, torde inte vägarna bli goda, vare sig man använder det ena eller det andra beläggningsämnet utan komma snart att visa sig i mindervärdigt skick. Jag tror i stället, att om man har riktiga utgångspunkter och om de som ha arbetet om hand förutsätta att det skall bli hållbart för framtiden, torde det nog bli enahanda utgångslägen vid grundarbetet för de olika beläggningsämnena för våra gator och vägar. Och gatstenen torde inte komma i ogynnsammare ställning än asfalt och dylikt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! Under den föregående stora arbetslöshetskrisen åren 1921—1923 förfor man på samma sätt beträffande hjälpverksamheten bland stenindustriarbetarna som nu. Det gjordes under åren 1917—1922 inte mindre än fem stora statsbeställningar av sten, uppgående till ett belopp av sammanlagt cirka 8—9 miljoner kronor. Vi hade en tråkig erfarenhet jämväl då beträffande möjligheterna att erhålla avsättning för denna sten. Statens olika verk och inrättningar erhöilo sådan gratis, varjämte vissa partier användes i de statliga reservarbetena och resten skänktes bort till vägstyrelser och städer för stensättning av hårt trafikerade vägar,

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)

särskilt infartsvägarna till städerna. Det var därför bara helt naturligt, att då vi nu på nytt fått en så omfattande arbetslöshet bland stenindustriarbetarna, man närmast tänkte på nya statliga stenbeställningar. Och jag vill beträffande dessa säga, att huruvida dessa beställningar erbjuda en lämplig eller icke lämplig väg för tillgodoseendet av ett stort hjälpbehov, är helt och hållet beroende på längden av den tid, som hjälpbehovet omfattar. Hade det rört sig om ett års tid, under en i övrigt omfattande arbetslöshet, torde man utan tvekan kunna säga, att det allra lämpligaste varit att låta de arbetslösa på detta sätt få arbete inom sitt eget yrke. Då kunde vederbörande stanna i hemorten och på det sättet bli effektivast hjälpta. När en sådan depression emellertid sträcker ut sig över ett längre tidsområde, som nu är fallet, blir det naturligtvis betydligt svårare att fortsätta, därför att avsättningsmöjligheterna äro mycket små och det blir i huvudsak att lagra den nytillverkade stenen.

Beträffande denna sten vill jag passa på att säga, att den är av en utomordentligt hög kvalitet, och under förutsättning att det blir någon avsättning för sten antingen i vårt land på nytt eller ock vid export, torde den mycket lätt vinna avsättning. Saken är ju nämligen den, att den kvantitet, som är tillverkad, representerar cirka $7\frac{1}{2}$ miljoner kronor, och en dylik kvantitet är liten i förhållande till vad vi under normala år exportera. Den normala exporten inom stenindustrin ligger vid cirka 20 à 25 miljoner kronor per år, så att det är i själva verket bara en tredjedel av exportkvantiteten under normala år, som nu tillverkas.

Jag har i regel deltagit i steninköpskommitténs sammanträden som representant för statens arbetslöshetskommission varje gång, då fråga förelegat om ny statlig beställning under dessa sista år, och de sista medlen för dessa statsbeställningar fördelades vid ett sammanträde, som hölls i slutet av år 1932. Då var man från både arbetsgivarnas och arbetarnas sida ganska enig om att man knappast kunde fortsätta längre med dessa statsbeställningar, därför att ett så stort lager av sten tynger alltid marknaden, då konjunkturen vänder sig. Och då nu ordföranden i steninköpskommittén, landshövdingen i Göteborgs och Bohus län von Sydow, gjort framställning om förnyad beställning i den lilla omfattning, som nu föreligger, så har han motiverat denna huvudsakligen med att man vill komma fram till en tidpunkt längre fram på våren då dessa arbetslösa, hjälpbehövande stenindustriarbetare måste få erhålla hjälp i annan ordning. Saken ligger nämligen så till, att så snart det blir slut på dessa stenbeställningar, måste dessa arbetare överföras till andra arbeten för arbetslösa eller också beredas hjälp i form av understöd, och man har ansett från ordförandens såväl som ock från ledamöternas i steninköpskommittén sida, att det är bättre att få detta uppehåll i maj månad än i mars månad. Jag vill emellertid bekräfta, hur utomordentligt svårt läget är för dessa kommuner och dessa arbetslösa stenarbetare, med att säga, att redan det sakförhållandet, att stenbeställningarna togo slut omkring den 8 mars i år, har medfört, då dessa åtgärder för en förnyad mindre stenbeställning gjordes först rätt sent och det dröjde, innan ärendet kunde föras fram till definitivt avgörande, att det blev nödvändigt för arbetslöshetskommissionen att lämna dessa arbetslösa understöd i rätt betydande omfattning bara under den lilla mellantid, som ligger mellan den tidigare stenbeställningens upphörande och en ny beställnings påbörjande. Det är cirka 800 eller 900 man, som för närvarande ha understöd med bidrag av statsmedel och som tidigare varit sysselsatta genom stenbeställningar, men hoppas nu efter påsken komma ut på nytt i dylikt arbete. Och när det från herr Nylanders sida säges, att man kan inarbeta de fastställda maximibeloppen av 130 kronor för gift och 100 kronor för ogift

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien. (Forts.)

person under cirka fjorton dagar och under resten av månadens dagar sysselsätta sig med något annat, då har man bra liten kännedom om hur förhållandena gestalta sig t. ex. i de stora stenkommunerna, Brastad, Bro och Malmö m. fl., därför att i dessa kommuner finns icke annat arbete. Det är detta som är det tråkiga, att det finns icke någon differentierad arbetsmarknad i dessa kommuner, utan stenen och åter stenen är det väsentliga, dessa arbetargrupper ha att hålla sig till, när det gäller att erhålla arbetsinkomster. Gentemot vad som sagts från olika håll är i stort sett inte att erinra. Det är en ytterst beklaglig situation, men jag tror, att sedan man gjort denna stembeställning, kan man knappast fortsätta längre, utan man får väl försöka hjälpa även dessa grupper på något annat sätt, därför att det är varken i arbetarnas eller arbetsgivarnas intresse att ytterligare hoppa stora stenlager, som skola gå okända öden till mötes. Det mest naturliga blir väl, att de skänkas bort på samma sätt, som tidigare skett, och härigenom komma till nyttig användning. Vad det gäller här i dag är alltså att hoppas att riksdagen skall bifalla det förslag, som nu ligger på bordet, och därigenom möjliggöra, att den tidpunkt framflyttas, då dessa arbetargrupper måste omhändertagas i annan ordning, eller till juni månad i stället för redan under innevarande månad. Då äro vi litet längre fram mot sommaren, och det är obestriddigt, att då bli åtminstone i många kommuner, särskilt måhända i Blekinge, arbetsmöjligheterna något bättre, men svårigheterna förstoras t. ex. i Bohuslän, där arbetslösheten under åren 1914—1922 var så omfattande, att man nästan bottenskrapade alla arbetstillgångar, och det gör, att nu finns det inte mycket mer att välja på i detta län, när det gäller att skaffa arbetstillfällen. Jag vill gärna medge, att det är ett svårt problem att hitta nya arbetsuppgifter på ett annat område än inom stenindustrien, men jag tror, att man måste göra ett redligt försök hertill.

Jag vill i övrigt säga, att jag hoppas på någonting av den undersökning, som nu pågår närmast inom kommunikationsdepartementet beträffande förhållandena inom denna industri, ty de äro ej och ha icke heller, när arbetsförhållandena varit mera drägliga, varit fullt tillfredsställande, utan det måste göras någonting ungefär av den art, som närmast antyddes av herr Wohlin, för att få bättre förhållanden till stånd på detta område. Jag tror ej, man kan säga, att de priser, som betalas för den statsbeställda stenen, äro för höga, ty under sommaren 1932 gjordes mycket ingående undersökningar av ett par experter, och de bekräftade, att priset i stort sett var riktigt. Deras undersökning ledde emellertid till att man fick ned priset med några ören per kvadratmeter. Sedermera har Kungl. Maj:t fastställt ett försäljningspris i viss relation hertill, men jag vill säga, att det är i högsta grad önskvärt, att man övergår till en annan prissättning, när det gäller att sälja denna nytillverkade sten, på så sätt att man försäljer den till högsta möjliga pris, som marknaden överhuvud kan ge, och icke säger, som nu är fallet, att den sten, som tillverkas i Bohuslän kostar 3.48 kronor, och den som tillverkas på annat håll 3.36, 3.78 eller 3.79 kronor, ty för närvarande är den prissättning, Kungl. Maj:t i oktober 1932 fastställt för denna sten, den säkraste garanti för att den icke skall bli såld. Så bör det icke vara, utan man får väl taga de nedsatta priserna på denna produkt på samma sätt som man bör taga ett eventuellt stegrat pris på denna produkt. Man bör med andra ord betrakta denna prisfråga på ett mer affärsmässigt sätt än för närvarande är fallet.

För min del tillåter jag mig hemställa, herr talman, att kammaren ville besluta att bifalla statsutskottets utlåtande. Härigenom skall bli möjligt att under denna korta tid på våren på nytt för de arbetslösa och hjälpbehövande arbetarna inom stenindustrin få det andrum, som är behövt för att even-

Ang. lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin. (Forts.)
tuellet längre fram på sommaren hitta på nya former, varunder den behövlige hjälpen kan lämnas.

I detta anförande instämde herr *Hansson, Sigfrid*.

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr talman! Då jag i väsentliga delar förekommit av herr Wohlin, skall jag fatta mig mycket kort.

Jag förstår tillfullo deras resonemang, som säga, att detta är ett ekonomiskt sätt att handla, och att, om man skall följa affärsprinciper, kan det göras många invändningar mot här föreliggande förslag, men riksdagen har att taga andra hänsyn. Jag hänvisar till det förtvivlade läge, som råder inom stenhuggeridistriktet, och, såvitt jag förstår, har riksdagen nu för ögonblicket ej annat att göra än att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Läget i dessa distrikt är verkligen förtvivlat. Det kan ju hända, att det kan utfunderas andra linjer för att stödja denna befolkning, men tills det är gjort, måste vi gå denna väg.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckt *Ang. tilläggstull å isoleringsflaskor* motion om tilläggstull å lösa glas till isoleringsflaskor och kompletta isoleringsflaskor.
m. m.

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 209 av herr *Leffler*, besluta såsom tillägg till gällande tulltaxa, att vid införsel från utlandet av varor av nedannämnda slag skulle från och med dag Kungl. Maj:ts bestämda utöver tull, som stadgades i tulltaxan, utgå tilläggstull på sätt nedan sades:

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tilläggstull för 100 kg kronor
ur 714	ur 1308	Isoleringsflaskor ävensom färdiga, lösa glas därtill N	60:—

Herr Björnsson: Herr talman! I detta utlåtande förordar bevillningsutskottet i själva verket en fördubbling av den nu utgående tullen på isoleringsflaskor, s. k. termosflaskor. Om man litet studerar de förutsättningar, på vilka utskottet bygger sin hemställan, kan man lämpligen börja på sid. 2 och titta på handelsstatistiken för den vara, det här är fråga om. Man finner där, att varuvärdet varierar mellan 2.50 och 3 kronor per kg och att tullen, som utgör för närvarande 60 öre per kg, uppgår till mellan 20 och 25 procent av varans värde. Dessutom åtnjuter ju vårt land gentemot Tyskland ett valutaskydd, som kan tänkas uppgå till något sådant som 50 procent av värdet. Under sådana förhållanden ha vi ju redan nu ett tull- och valutaskydd, som är högst betydande med hänsyn till att vårt land alljämt gör anspråk på att tillhöra de s. k. lågprotektionistiska länderna. Man ser, att det varit i genomsnitt

Ang. tilläggstull å isoleringsflaskor m. m. (Forts.)
ett tullskydd av 15—20 procent. Ser man vidare på importkvantiteten, finner man, att den är i fallande. Sedan 1930 har importen minskats med mer än en tredjedel, och 1930 var den helt säkert icke vid toppunkten. Under sådana förhållanden borde det vara rätt starka skäl för att man skall skrida till ytterligare förhöjning av det skydd, som anses behöfligt.

Utskottet anför två skäl. Det ena är att tullförhöjningen icke skulle kränka inhemska intressen av större betydelse, och det måste man ju medge är riktigt, även om det kanske ej är något så särskilt starkt skäl i och för sig. Vidare säger man, att det föreligger dumping, att varan säljes från utlandet till priser, som icke stå i rimligt förhållande till tillverkningskostnaden. Nu är det mycket litet säkert, att man här har att göra med dumping i vanlig mening, alltså att fabrikanterna slumpa bort sin vara till lägre pris i Sverige än i andra länder. Om man nämligen ser i handelsstatistiken, finner man, att under 1932 åtminstone mer än 90 procent av dessa flaskor importerades till Sverige från Tyskland, och då torde kammarens ledamöter inse, att man där har med en rätt underlig form av dumping att göra, på den grund att de betalningsmedel, som man i Sverige använder för att betala importen från Tyskland, ha ett mycket lägre marknadsvärde här än i Tyskland. Det finnes tyska värdepapper och obligationer av olika slag, som här säljas till en mycket låg kurs, realiserar bort till mycket låga värden, men när de komma i en tysk säljares hand, ha de ett betydligt större inlandsvärde. Dumpingen kan således måhända till en del förklaras därav, och under sådana förhållanden bör man väl icke omedelbart vara färdig att skrida till en tullförhöjning, och i varje fall skulle icke jag kunnat rösta endast på den utredning, som ligger bakom utskottets utlåtande.

Men det är en annan omständighet, som för mig varit avgörande. Vi känna väl, att varuutbytet mellan Sverige och Tyskland har genom åtgärder från Tysklands sida begränsats alltmer under de sista åren, och till slut har man kommit därhän, att varuutbytet nu icke regleras av någon som helst traktat. Som konsekvens av detta har ju vårt land skridit till tullförhöjningar tidigare i ett par etapper på grund av regeringens förslag, och, herr talman, det är därför, att jag jämför den tullförhöjning, som bevillningsutskottet här föreslår, med de tullförhöjningar, som tidigare på regeringens förslag ha beslutats i syfte att utjämna handelsbalansen, så långt det går, mellan Tyskland och Sverige, som jag anser mig kunna rösta för detta förslag.

Jag har således intet annat yrkande än om bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Ang. höjning av tullen å fyrverkeriarbeten m. m. Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å fyrverkeriarbeten m. m.

I en inom andra kammaren av herr *Mosesson* väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 346, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att tullen å fyrverkeriarbeten m. m., statistiskt nr 631, skulle höjas från nu 200 kronor per 100 kilogram till 1,000 kronor per 100 kilogram.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 346 av herr *Mosesson*,

1) besluta, att till nr 289 i gällande tulltaxa skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, fogas en så lydande anmärkning:

Ang. höjning av tullen å fyrverkeriarbeten m. m. (Forts.)

Anm. För fyrverkeriarbeten, avsedda att användas vid livräddningsstationerna, skall tull icke utgå.

2) besluta såsom tillägg till gällande tulltaxa, att vid införsel från utlandet av varor av nedannämnda slag skulle från och med dag Kungl. Maj:t bestämde utöver tull, som stadgades i tulltaxan, utgå tilläggstull på sätt nedan sades:

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tilläggstull för 100 kg kronor
289	631	Fyrverkeriarbeten samt bengaliska tändstickor, knallsignaler, knallpulver och smällare E <i>Anm.</i> För fyrverkeriarbeten, avsedda att användas vid livräddningsstationerna, skall tilläggstull icke utgå.	300:—

Herr Björnsson: Herr talman! Beträffande detta utskottsförslag föreligger i väsentlig mån samma förhållande som beträffande det närmast föregående. Jag har således ingen anledning att här yrka annat än bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande betänkandet hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m., dels ock i ämnet väckt motion. *Lagförslag om
boutredning
och arvskifte
m. m.*

Genom en den 27 januari 1933 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 7, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om boutredning och arvskifte;
- 2) lag angående införande av lagen om boutredning och arvskifte;
- 3) lag angående ändring i 12 och 13 kap. giftermålsbalken;
- 4) lag angående ändring i 2 och 9 kap. lagen om arv;
- 5) lag angående ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden;
- 6) lag angående ändring i 2 och 3 kap. lagen om testamente;
- 7) lag angående ändring i 7 kap. lagen om förmynderskap;
- 8) lag angående ändring i 17 kap. handelsbalken;
- 9) lag angående ändring i vissa delar av utsökningslagen;
- 10) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 11 § rättegångsbalken;
- 11) lag angående ändring i vissa delar av konkurslagen;
- 12) lag angående ändrad lydelse av 7 § 1. lagen om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas;
- 13) lag angående ändring i förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tio-årig preskription och om årsstämming;
- 14) lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom; samt
- 15) lag om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden.

Lagförslag om boutredning och arvsifte m. m. (Forts.)

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren i anledning av propositionen väckt motion, nr 237, av herr *Ekman*, i vilken motion hemställts, att propositionen måtte av riksdagen avslås samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av nytt förslag med beaktande av vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga 15 under punkten införda förslag till lagar i nu ifrågakvarande ämnen;

B) att den i anledning av förevarande proposition väckta motionen, i den mån den ej kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr *Åkerman*: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 34 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att de av utskottet framställda lagförslagen föredragas vart för sig, det första, där så erfordras, paragrafvis, med ingress och rubrik sist, varefter och sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

*Punkten A.**Utskottets förslag till lag om boutredning och arvsifte.**1 kap.**1 §.*

Denna paragraf lydde:

Efterlevande make, arvingar och universella testamentstagare (*dödsbodelägare*) hava att, där ej särskild dödsboförvaltning är anordnad efter vad i denna lag stadgas, för verkställande av boutredning gemensamt förvalta den dödes egendom. De företräda därvid dödsboet mot tredje man samt äga att tala och svara i mål som röra boet. Åtgärd, som ej tål uppskov, må företagas. oaktat samtliga delägars samtycke ej kan inhämtas.

Har bodelning skett eller är giftorätt eljest utesluten, är efterlevande maken ej dödsbodelägare, där han ej är arvinge eller universell testamentstagare. Den, som äger taga arv eller testamente först sedan annan arvinge eller universell testamentstagare avlidit, är delägare i dennes bo men ej i arvlåtarens.

Innan testamente blivit ständande, anses såsom delägare såväl arvinge, vilken uteslutits från arv, som ock den, vilken insatts till universell testamentstagare.

Herr statsrådet *Schlyter*: Herr talman! Jag vill gärna tacka utskottet för den välvilliga behandling, som kommit propositionen till del. Det är med stor tillfredsställelse jag funnit, att utskottet allenast med oväsentliga jämkningar tillstyrkt det omfattande lagförslag, som föreligger till behandling.

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Förslaget innefattar som bekant avslutningen på den lagrevision, som sedan åtskilliga år pågått på ärvdabalkens område. Då nya giftermålsbalken var färdig, kom förmynderskapsrätten närmast under ombildning. Efter lagen om förmynderskap år 1924 följde lagen om arv år 1928 och lagen om testamente år 1930, och med en ny lag om boutredning och arvskifte är den gamla ärvdabalken helt och hållet ersatt av en modern lagstiftning.

Att ärvdabalken först efter tvåhundra år blivit föremål för slutlig revision vittnar naturligtvis gott om livskraften hos 1734 års lag. Emellertid kan det inte fördöljas, att åtskilliga stadganden blivit mycket föråldrade. Och detta gäller inte bara detaljer utan också synnerligen viktiga delar av lagstiftningen rörande boutredning och arvskifte. Exempelvis lämnar icke 1734 års lag besked om dödsboförvaltningens handhavande, utan denna centrala fråga får sin belysning endast genom senare tillkomna författningar, som röra värden av dödsboet omedelbart efter arvlåtarens död och betalningen av den dödes gäld. Endast indirekt får man veta, att dödsboets förvaltning omhändershas av huvudintressenterna i boet, d. v. s. arvingarna och, om den döde var gift, den efterlevande maken. Så viktiga frågor som verkställighet av legat och andra testamentariska förordnanden ha överhuvud taget inte behandlats i lagen.

Den största sakliga bristen har varit, att lagen icke medgivit någon annan form för dödsboförvaltningen i sådana fall då delägarnas gemensamma förvaltning icke längre är lämplig. Denna brist har gjort sig mest kännbar, när oenighet uppstått mellan delägarna. Men det har också känts besvärande, att konkurs måste tillgripas, så snart dödsboet är på obestånd eller det råder oviss-
het om boets solvens.

I förslaget löses nu frågan så, att lagen tillhandahåller en helt ny utredningsform, nämligen förvaltning genom boutredningsman, förordnad av rätten. Denna utredningsform skall stå till buds icke blott i de speciella fall som nyss nämndes, utan även i vissa andra situationer, då en särskild dödsboförvaltning är påkallad.

På huvudsakligen samma principer bygger förslaget, då det gäller att reglera arvskiftet. När bodelägarna icke kunna enas om fördelningen, lägges skiftesförrättningen i händerna på en särskild skiftesman.

Det är glädjande, att även utskottet funnit en sådan lösning välbetänkt och ändamålsenlig. Jag tror också, att utskottet träffat sakens kärna, när utskottet om boutredningsmansinstitutet yttrat, att en effektiv utredningsform åvägabragts »i anslutning till hävdvunna förhållanden och rådande åskådnings-sätt i fråga om dödsbos behandling». I vårt land har man varit van vid att betrakta dödsboförvaltningen som en enskild angelägenhet. Och att utredningen anförtros åt en särskild dödsboförvaltare är i själva verket icke annat än vad som länge varit brukligt, då delägarna frivilligt lämnat förvaltningen ifrån sig. Den betydelsefulla nyheten är emellertid, att särskild förvaltning framdeles skall kunna anordnas även mot tredskande bodelägare.

Boutredningsmansinstitutet har vidare den stora fördelen, att det är billigare än varje annan motsvarande utredningsform, och denna omständighet har naturligtvis mycket att betyda vid lagens tillämpning. Det bör också framhållas, att lagreglerna kunnat göras jämförelsevis enkla och lättillgängliga. Och detta måste anses vara av särskild vikt på ett rättsområde, där var och en kan få kontakt med lagen.

Jag har velat understryka den enighet, som kunnat vinnas om dessa huvudpunkter i förslaget. Det är nämligen av betydande värde, att en så omfattande reform uppbäres av en stark opinion bland lekmän och jurister.

Till boutredningsmansinstitutet ansluta sig också andra betydelsefulla ny-

Lagförslag om boutredning och arvsförförskott m. m. (Forts.)

heter. Men jag ser i nuvarande sakläge icke någon anledning att närmare uppehålla mig vid innehållet i förslaget. Mot de av utskottet föreslagna oväsentliga jämkningarna i vissa punkter har jag ingenting att erinra. Medan jag har ordet, vill jag nu bara i korthet beröra de reservationer, som framställts inom utskottet.

Den ena har avseende å bouppteckningen. Enligt propositionen skall i bouppteckningen lämnas vissa uppgifter rörande arvsförskott och gåvor. Dessa bestämmelser, som tillstyrkts av utskottet, ha naturligtvis till ändamål att befordra en riktig fördelning av kvarlåtenskapen. Förskott böra nämligen avräknas å vederbörande arvinges lott, och gåvor kunna under vissa omständigheter krävas åter till dödsboet. Av två reservanter har nu yrkats den ändring, att sådana uppgifter skola inflyta i bouppteckningen endast om det begäres av någon delägare i boet. Med denna uppmjukning försvinner emellertid en stor del av nyttan med detta stadgande. En dödsbodelägare, som inte tror sig ha anledning att påfordra uppgiftsskyldighetens fullgörande eller inte känner till sin lagliga rätt, kan då riskera, att förskott eller gåva överhuvud inte kommer i beräkning vid arvsförförskottet.

Den andra reservationen berör ansvarigheten för den dödes gäld. Reservationen innebär inte någon större principiell skiljaktighet utan det hela rör endast om den ordning, i vilken dödsbodelägarnas gäldsansvar skall utkrävas i ett särskilt fall. Jag skall inte nu ingå närmare på denna detalj, som visserligen icke har så stor betydelse men som lagtekniskt är ganska invecklad. Jag vill bara framhålla, att lagberedningens förslag på denna punkt var föremål för ingående behandling i lagrådet. Av lagrådet yrkades vissa ändringar, som åsyftade en klarare och enklare tillämpning av principerna för gäldsansvaret, och efter samråd med lagberedningen, som tillstyrkte en sådan justering, fick lagtexten sin slutliga utformning i regeringsförslaget.

Det är nu min förhoppning, att kammaren skall visa lagförslaget samma välvilja som första lagutskottet gjort.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Det är visserligen sant, att genom den nya lagstiftning, som här föreslås, skulle vissa olägenheter av den nuvarande lagstiftningen avlägsnas. Det vill jag inte bestrida. Införandet av boutredningsmannainstitutet är också i viss mån berättigat, ehuru man enligt min mening i det framlagda förslaget gått alldeles för långt. Det beror på att man på ett mycket väsentligt sätt har avvikit från de grundprinciper, som hos oss i århundraden varit gällande i fråga om boets ställning, och från grundprinciperna för arvsrätten och rätten till den dödes kvarlåtenskap.

Utskottet säger på sid. 2: »Någon genomgripande omläggning av dödsboförvaltningen efter mönster av det officiella förfarande, som tillämpas på sina håll i utlandet, har sålunda icke föreslagits. Det skall alltjämt ankomma på huvudintressenterna i dödsboet att, där ej särskild dödsboförvaltning är anordnad, för verkställande av boutredningen gemensamt förvalta den dödes egendom» o. s. v.

Det är nog inte på det sättet. Här föreligger en mycket väsentlig avvikelse från vad som förut har gällt. Det är arvsrätten, icke testamentsrätten, som hittills varit det väsentligen grundläggande för rätten till död mans bo. Det är således samhörigheten med familjen och släkten, med andra ord blodsbandet, som hittills varit avgörande, när det gällt rätten till död mans bo. Enligt förslaget kommer denna princip att i mycket stor utsträckning frånträdas och i stället komma personer, som genom testamente få del i boet, att likställas med arvingarna. Häruti ligger en ny uppfattning av den enskildes ställning i samhället. Samhället är icke byggt på individer, fattade fristående bredvid

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

varandra som sandkornen på en strand, utan individen är organiskt infogad i samhället genom familjen och släkten. Det är den gamla germanska och svenska uppfattningen. Men det är mot denna, som det nu framlagda förslaget i väsentlig mån bryter, då det i många hänseenden jämställer helt främmande personer, som fått testamentsrätt, med arvingarna och i många fall gör testamentstagare och legatarier till arvingarnas fullkomliga jämlikar, med samma rättigheter i boet som arvingarna. Det är detta, som är min grundanmärkning mot det nu framlagda förslaget.

Det står i den föredragna 1 §, att efterlevande make, arvingar och universella testamentstagare ha att gemensamt förvalta den dödes egendom, och de företräda därvid boet mot tredje man. Testamentstagaren skall härvid likställas med make och arvingar även i det fall, att testamentet icke vunnit laga kraft och således kan komma att ogillas. En testamentstagare, som i testamentet har fått återstoden av kvarlåtenskapen, sedan legat — även till arvingar — varigenom kanske det mesta disponerats, har utgått, är genast från början berättigad att deltaga i förvaltningen av boet, precis på samma sätt som om han vore arvinge och tillhörde släkten eller familjen. Men så kan det hända, sedan han utövat denna förvaltning i ett helt främmande bo, att rätten förklarar testamentet ogiltigt, och då har han måhända fått utöva denna förvaltning en lång tid. Det kan väl ändå inte vara riktigt. Men även om man vill tillerkänna en sådan allmän testamentstagare, som skall ha hela boet eller allt som finns kvar i boet, sedan legatarier och andra fått sin rätt, en sådan ställning, stannar ju dock förslaget inte därvid, utan går ännu längre och medger betydelsefulla rättigheter även åt legatarier, som blott fått någon enstaka förmån enligt testamentet. Men icke ens därvid stannar det, utan även fordringsägare, löftesmän för den avlidnes gäld, de, som gått i borgen för något litet lån, som den avlidne haft, ha rättighet att i betydande mån göra sin vilja gällande vid boutredningen. I 2 kap. 1 § stadgas nämligen om det nya institutet boutredningsman åtskilligt, som ger en sådan rätt åt fullkomligt utomstående personer.

Boutredningsmannainstitutionen kan ha sina stora fördelar, det bestrider jag inte, men jag anser, att åtminstone rättigheten att påkalla boutredningsman borde vara begränsad till de egentliga arvingarna, efterlevande make och möjligtvis även universell testamentstagare. Men att enskilda legatarier, personer, som få något litet belopp i testamente, eller fordringsägare och löftesmän skola kunna påyrka något sådant, det är ett ingrepp i familjerätten, som måste betecknas såsom obehörigt. Det heter nämligen i 2 kap. 1 §: »Då dödsbodelägare det begär, skall rätten förordna, att egendomen skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, samt utse någon att i sådan egenskap handhava förvaltningen.» Detta gäller också universella testamentstagare och efterlevande make. Men så heter det i fortsättningen: »Sådant beslut skall ock meddelas på begäran av den, som erhållit legat eller äger föra talan om fullgörande av ändamålsbestämmelse, där det prövas nödigt för legatets eller ändamålsbestämmelsens verkställande, eller på begäran av borgenär eller den, som står i ansvar för betalning av gäld efter den döde, där det måste antagas, att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt eljest äventyras.» Det är klart, att om en sådan legatarie eller en borgenär eller löftesman begär boutredningsman och gör gällande, att hans rätt eljest inte kommer att tillvaratagas ordentligt, har domstolen ytterst svårt att neka tillsätta boutredningsman. Det skall visserligen prövas, att detta är nödigt för legatets verkställande, att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt eljest äventyras. Men är det så, att boet är på obestånd, kan ju en galdenär få boet försatt i konkurs, och då blir boet förvaltadt av konkursförvaltningen. Är det

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

inte så, att boet är på obestånd, får gäldenären ju sin rätt. Han har alltid en fordringsägares rätt att få ut sin fordran ur boet, så länge det finns tillgångar. Men däremot kunde det hända, att fullkomligt i onödan kommer att ske ett ingripande från en vilt främmande, utomstående persons sida, som för arvingarna och dödsboet kan betyda ett mycket väsentligt och obekvämt ingrepp i den rätt, i vilken familjen bör vara skyddad.

En annan sak, som väcker stora betänkligheter, är den nya godemansinstitutionen. Den omnämnes i 2 kap. 17 §. Där säges det: »När dödsbodelägare det begär eller rätten eljest prövar lämpligt, förordne rätten god man att öva tillsyn å boutredningsmannens förvaltning, såframt boutredningsmannen icke ställer säkerhet för ersättning, som han kan finnas skyldig att utgiva. Gode mannen äge genomgå räkenskaper och andra handlingar ävensom verkställa inventering av egendomen.» Godemannen skall vidare, »på föreläggande av rätten eller framställning av delägare, meddela upplysningar om boet och dess förvaltning samt, där anledning föreligger till anmärkning, göra anmälan hos rätten». Det är ju ganska egendomligt, att sedan rätten förordnat boutredningsman — och det får väl förutsättas, att rätten förordnar en person, som åtnjuter fullt förtroende och sköter sitt uppdrag ordentligt — rätten skall, så snart en dödsbodelägare begär det, förordna en god man att öva tillsyn över boutredningsmannens förvaltning. Det är ganska svårt att förstå ändamålet med detta, då 5 § i samma kapitel stadgar: »Finnes boutredningsman icke vara lämplig eller bör han av annan särskild orsak skiljas från uppdraget, varde han entledigad, då det begäres av någon, vars rätt är av utredningen beroende, eller förhållandet eljest varder kunnigt.» Inte kan det väl vara någon idé att behålla en boutredningsman, för vilken man inte har förtroende, som visat sig inte kunna sköta boet eller som man misstänker för att draga undan från boet. Det kan inte vara riktigt att behålla en sådan boutredningsman och blott tillsätta en tillsyningsman, utan bör han naturligtvis entledigas. Hela denna institution, som föreslås i 2 kap. 17 §, synes vara fullkomligt överflödig och obefogad.

Chefen för justitiedepartementet har redan berört den reservation, som är fogad till 3 kap. 5 § om deklaration av förskott och gåva. Det föreskrives nu ovillkorligen, att sådant förskott och gåva, då laglottsberrättigad arvinge finnes, skall uppgivas i bouppteckningen: »Är bland delägarna laglottsberrättigad arvinge, skall i bouppteckningen uppgift lämnas om vad arvinge eller hans avkomling av den döde mottagit i förskott eller eljest såsom gåva, så ock om gåva, som efterlevande maken, dennes avkomling eller universell testamentstagare mottagit av den döde; och skall tillika uppgivas vad arvinge i förskott bekommit av efterlevande makens giftorättsgods. Vad nu är sagt skall ej gälla, där fråga är om sedvanliga skänker, vilkas värde icke står i missförhållande till givarens villkor.» Sådana där mindre gåvor skall man inte uppge, men när det är fråga om större belopp, skall gåvan eller förskottet uppges av arvinge eller hans avkomling, av efterlevande make och dennes avkomling eller av universell testamentstagare.

Detta är en mycket betungande deklaraionsplikt, och det är inte så säkert, att den alltid kan fullgöras. Det kan ha förflutit en mycket lång tid mellan gåvan och bouppteckningen.

Därtill kommer, att denna sak ofta berör förhållanden inom familjen, som äro synnerligen ömtåliga. Det är inte säkert, att man inom en familj vill ha detta blottat, men det blir följden av oförmälda föreskrift i lagen. Var och en vet, att det kan finnas mycket sorgliga förhållanden, som göra, att man på en eller annan familjemedlem måst offra utbetalningar, som man vet varit nödvändiga, men vilkas återbetalning de andra stärbhusdelägarna aldrig sätta

Lagförslag om boutredning och arvsförfogande m. m. (Forts.)

i fråga därför att de äro av den beskaffenhet, att man inte vill dra fram saken i ljuset. I detta fall hoppas jag, att kammaren skall följa reservationen. Det föreslås där, att sådan deklaration skall ske endast då delägarna det begära, men icke ovillkorligt.

En annan sak, som jag vill anmärka på, är räntebestämmelsen i 5 kap. 5 §; den skall jag återkomma till vid behandlingen av detaljerna.

Emellertid är det betänkligaste med förslaget i dess helhet enligt min uppfattning, att det står på en helt annan grund än vår arvsförfogandestiftning hittills har gjort. Det är inte längre familjebandet, släktskapsbandet, som är det väsentligen bestämmande för befogenheten att handla å boets vägnar, utan det är en individualism, som leder till upplösning av dessa familje- och släktprinciper, som samhället hittills byggt på, och vilken därmed också i sin mån, när man lägger tillsammans dylika ingrepp från olika håll och på olika områden, leder fram till en upplösning av samhället, sådant det hittills varit uppbyggt med familjen och släkten som grundval för det hela. Man bygger på individerna, fristående var och en för sig som sandkorn, liggande bredvid varandra utan allt inre samband.

Då lagen i stora delar är uppbyggd på en sådan åskådning, är detta tillräckligt för mig att yrka avslag på den föredragna paragrafen och således på hela den föreslagna lagstiftningen.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag hoppas, att alla här närvarande ha läst igenom den motion, som blivit väckt av herr Ekman. Jag vill gärna ge honom min komplimang för det intresse han visat denna sak, och jag vill också gärna erkänna, att det vittnar om att han sökt att grundligt sätta sig in i detta ämne. Det är också att märka, att han inte haft så lång tid på sig efter propositionens avgivande. Man kan alltså ge den ärade motionären sitt erkännande både för det intresse och den skicklighet han ådagalagt i denna sak, men därifrån och till att kunna i någon enda punkt biträda hans yrkande i motionen är ett långt steg.

Jag vill göra herrarna uppmärksamma på, att i motionen göras vissa påståenden, som tyda på att förslaget missförstått — ett förklarligt missförstånd, eftersom den ärade motionären haft så kort tid på sig. Jag skall inte trötta med dessa detaljer, men hans huvudsakliga anmärkning är ju den, att förslagets ståndpunkt i den delen, där förslaget tillerkänner universell testamentstagare en rätt att vid sidan av arvingarna deltaga i förvaltningen, skulle innebära något rentav samhällsvådligt, något upplösande, en tendens, som han anser vara farlig. Jag kan inte med bästa vilja i världen förstå, att den ärade motionären kan ha något skäl för ett sådant påstående. Att universella testamentstagare tillerkännas den rätt, som förslaget nu vill ge dem, är ju inte annat än en naturlig konsekvens av rättsutvecklingen. Det kan enligt min mening absolut inte leda till några som helst vådor.

Motionären anmärker också på att det är så underligt, att dessa personer — de universella testamentstagarna — få något att säga till om, innan testamentet vunnit laga kraft. Ja, men man får inte glömma, att det kan dröja mycket lång tid, innan testamentet vinner laga kraft, och då vore det obilligt att sätta dessa människor fullständigt åt sidan under hela denna tid.

Det föreföll mig också, som om den ärade motionären några gånger lade sitt anförande så, att man lätt nog skulle kunna förväxla dessa universella testamentstagares rätt med legatariernas. Det var naturligtvis inte hans avsikt, men det lät ibland litet förvillande. Det är ju dock att observera, att det endast är de universella testamentstagarna, som förslaget tillerkänner nå-

Lagförslag om boutredning och arvskippe m. m. (Forts.)
 gon deläganderätt i förvaltningen. De andra rättigheter, som tillerkänns legatarier och jämsides med dem borgenärer o. s. v., äro av helt annan natur. Att kalla exempelvis borgenärer för »utomstående personer» kan jag emellertid inte förstå, att den ärade motionären har anledning till. En arvsutredning är väl inte till bara för att lägga till rätta förhållandet mellan arvingarna utan också för att ordna upp boet, så att även borgenärerna bli på bästa sätt tillgodosedda. Det är väl ändå att använda ett något för kraftigt uttryck att kalla dem »utomstående» och säga, att det är »oerhört» att tillerkänna dem vissa befogenheter. Det tror jag även den ärade motionären själv skall erkänna, när han hunnit litet tänka över sitt anförande.

Vidare anmärkte motionären med kraft på godemansinstitutet och tyckte, att det var något märkvärdigt. Det kan jag inte tycka. Det förekommer ju överallt, där det behöves. Och att samma myndigheter, som tillsatt förvaltare, få lov att tillsätta revisorer, är väl heller inte märkvärdigt. Det förekommer ju överallt. Nu tyckte motionären, att det var bäst att man genast avsatte boutredningsmannen, men det är tillgripandet av sådana åtgärder man vill undvika.

Motionären gick i sitt anförande vidare in på en av de reservationer, som äro avgivna. Det kunde han kanske väntat med, då han nu tagit upp denna fråga, vill jag med hänvisning till vad herr justitieministern redan sagt om den saken, bara tillägga, att jag tror inte, att motionären har rätt, när han säger, att man genom denna bestämmelse i förslaget kan vålla, att rysligt ömtåliga saker dragas i dagen och att man på det sättet ingriper störande i familjelivet. Men det är ju inte meningen, att det skall gå till på det sättet, utan meningen är, att bouppteckningsförrättaren skall erinra vederbörande, att det nu är tillfälle att uppge alla sådana saker. Men om alla intresserade säga, att de kommit överens om att inte alls tala om den saken, kan han ju inte framtvunga någon »bekännelse». Däremot kan vad förslaget här stadgar bli till nytta i det fall, att någon antingen inte har reda på att dylika uppgifter skola lämnas eller om någon är så blyg och försagd, att han inte vågar stöta sig med sina meddelägare. Då är det mycket bra, att förslaget stadgar, att den, som förrättar bouppteckningen, skall säga ifrån, att så och så säger lagen. Värre är det inte.

Om herrarna läsa igenom motionen, finna ni, att det går som en röd tråd genom det hela, att detta lagförslag är ägnat att göra olidligt intrång på familjelivets helgd. Men, herr Ekman, det är mig med bästa vilja i världen omöjligt att kunna biträda en sådan uppfattning. Varje praktisk jurist som sett, vilket spektakel och vilka gräl det kan bli vid arvskippen bör tvärtom vara glad över detta förslag, som kan ordna det så, att arvingarna slippa att sönderslita varandra och kanske grundlägga ovänskap för hela livet. Människor, som vuxit upp tillsammans under barndoms- och ungdomsåren som goda vänner i fred och kärlek, kunna genom sådana här historier bli ovänner för livstiden. Det kan nu förebyggas på detta praktiska sätt. Det kan omöjligt kallas ett ingrepp i familjelivets helgd. Familjelivets helgd kan väl omöjligt bestå i att gråla och slita varandra sönder. Jag tycker tvärtom att detta förslag i högsta grad skyddar vad jag anser vara familjelivets helgd, nämligen fred och kärlek mellan delägarna inbördes. Jag tycker verkligen, att den ärade motionären använt väl starka uttryck, då han kritiserat detta lagförslag.

Nu är det ju ändå så lyckligt ställt, att vi allesammans varit eniga i utskottet, och jag hyser därför bästa förhoppning om att denna kammare i likhet med andra kammaren skall godtaga hela detta förslag utan någon ändring alls.

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å den nu föredragna paragrafen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

2—6 §§.

Godkändes.

2 kap.

1—16 §§.

Godkändes.

17 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

När dödsbodelägare det begär eller rätten eljest prövar lämpligt, förordne rätten god man att öva tillsyn å boutredningsmannens förvaltning, såframt boutredningsmannen icke ställer säkerhet för ersättning, som han kan finnas skyldig att utgiva. Gode mannen äge genomgå räkenskaper och andra handlingar ävensom verkställa inventering av egendomen. Han skall, på föreläggande av rätten eller framställning av delägare, meddela upplysningar om boet och dess förvaltning samt, där anledning föreligger till anmärkning, göra anmälan hos rätten.

Är god man ej utsedd, äge rätten, på ansökan av delägare eller eljest, förelägga boutredningsmannen att avgiva redogörelse för sin förvaltning eller ock förordna någon att företaga granskning av förvaltningen och däröver avgiva berättelse.

Har beslut enligt denna paragraf meddelats på ansökan av allenast vissa delägare, må rätten på talan av delägare föreskriva, att kostnaden ej skall stanna å boet utan av sökandena slutligen gäldas, med fördelning dem emellan efter deras lotter i boet.

Herr Ekman: Herr talman! 17 § handlar om godemansinstitutet, som jag nyss talade om. Det heter där: »När dödsbodelägare det begär eller rätten eljest prövar lämpligt, förordne rätten god man att öva tillsyn å boutredningsmannens förvaltning» etc. Gode mannen skall få genomgå räkenskaper och andra handlingar ävensom verkställa inventering av egendomen o. s. v.

Jag undrar, om någon boutredningsman egentligen kan finna sig i att på detta sätt bli ställd under sådan uppsikt av en av rätten förordnad god man, då han själv är förordnad av rätten. Det förefaller mig vara en synnerligen förödmjukande och opraktisk åtgärd, och den är alldeles obehörlig. Det kan inte tänkas, att man begär god man, utan att boutredningsmannen är oförmögen att på riktigt sätt fullgöra sitt uppdrag. Men då har man, som jag nämnde, bestämmelsen i 5 §, andra stycket, på sid. 14: »Finnes boutredningsman icke vara lämplig eller bör han av annan särskild orsak skiljas från uppdraget, varde han entledigad, då det begäres av någon, vars rätt är av utredningen beroende, eller förhållandet eljest varder kunnigt.»

Sedan kommer kostnadsfrågan. Det är klart, att boet skall betala utredningen. Boutredningsmannen skall betalas av boet, och även denne gode man skall betalas av boet, i fall samtliga delägare begärt hans tillsättande. Eljest heter det i sista stycket av 17 §: »Har beslut enligt denna paragraf meddelats på ansökan av allenast vissa delägare, må rätten på talan av delägare före-

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)
 skriva, att kostnaden ej skall stanna å boet utan av sökandena slutligen gäldas, med fördelning dem emellan efter deras lotter i boet.» I alla fall kostar det pengar. Det är ju mycket enklare då, tycker jag, att begära entledigande och förordnande av ny boutredningsman, om den först tillsatte inte kan sköta saken, än att betala en oduglig boutredningsman och dessutom en god man, som skall se efter boutredningsmannen.

Därtill kommer, att det i 17 § stadgas, att när »dödsbodelägare det begär eller rätten eljest prövar lämpligt», skall det tillsättas god man. Det där uttrycket när »rätten eljest prövar lämpligt» skulle väl avse något fall, då delägare i boet icke begärt god man utan denna begäran kommer ifrån något annat håll, t. ex. från en fordringsägare eller löftesman. Ty rätten kan ju icke på eget initiativ tillsätta en sådan tillsyningsman, utan det förutsättes, att det är någon, vars rätt beröres av boutredningen, som gör rätten uppmärksam på att boutredningsmannen icke fullgör sin skyldighet.

Jag antager, att denna begäran då framställes av en fordringsägare, som börjar bli ängslig för hur boutredningsmannen förfar, eller av en löftesman, som kan komma att stå i ansvar för gäld. I så fall finns det icke någon föreskrift om vem som skall bekosta en sådan god man. Vem skall göra det? Det står i sista stycket i denna paragraf: »Har beslut enligt denna paragraf meddelats på ansökan av allenast vissa *delägare*, må rätten på talan av *delägare* föreskriva, att kostnaden ej skall stanna å boet utan av sökandena slutligen gäldas.» Naturligtvis är boet ännu mindre skyldigt att gälda kostnaden, i fall det är någon utomstående fordringsägare, som begärt god man. Men vem skall då betala kostnaden?

Då hela denna institution är överflödig, tillåter jag mig yrka avslag på 17 §.

Herr Åkerman: Under hänvisning till vad jag redan förut yttrat, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

18—22 §§.

Godkändes.

3 kap.

1—4 §§.

Godkändes.

5 §.

Denna paragraf var så lydande:

Är efter den döde testamente eller, om han var gift, äktenskapsförord angående förmögenhetsordningen, skall det intagas i bouppteckningen eller därvid fogas såsom bilaga i bestyrkt avskrift.

Bouppteckningen skall jämväl innehålla uppgift om sådan den döde tillhörig livförsäkring, som, när förmånstagare är insatt, ej ingår i kvarläten-skapen.

Är bland delägarna laglottsberättigad arvinge, skall i bouppteckningen uppgift lämnas om vad arvinge eller hans avkomling av den döde mottagit i

Lagförslag om boutredning och arvskitte m. m. (Forts.)

förskott eller eljest såsom gåva, så ock om gåva, som efterlevande maken, dennes avkomling eller universell testamentstagare mottagit av den döde; och skall tillika uppgivas vad arvinge i förskott bekommit av efterlevande makens giftorättsgods. Vad nu är sagt skall ej gälla, där fråga är om sedvanliga skänker, vilkas värde icke står i missförhållande till givarens villkor.

Vidkommande förevarande paragraf hade reservation avgivits av herr *Anderson* i Hägelåkra och herr *Johanson* i Huskvarna, som anført:

»Enligt vår åsikt böra icke andra uppgifter ovillkorligen krävas i bouppteckning än sådana, som äro nödvändiga av hänsyn till beskattningen eller boets lagliga fördelning mellan delägarna.

Med denna utgångspunkt finna vi den i 3 kap. 5 § tredje stycket givna bestämmelsen om viss uppgiftsplikt, där bland delägarna finnas laglottsberrättigade, böra göras beroende av att dödsbodelägare funnit sig böra taga i anspråk dylik uppgiftsskyldighet. Vi hemställa följaktligen, att 3 kap. 5 § tredje stycket måtte erhålla följande lydelse:

Är — — — skall, därest någon delägare därom framställt yrkande, i bouppteckningen — — — villkor.»

Herr *Anderson, Erik*: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande, har jag vid den föredragna paragrafen, tredje stycket, anmält en reservation. Herr statsrådet har redan påpekat de meningsskiljaktigheter, som förefinnas emellan utskottsmajoritetens förslag och det förslag, som jag i min reservation framfört. Jag vill emellertid även jag anföra den tredje punkten i paragrafen sådan den är upptagen här i utskottets förslag. Den lyder sålunda: »Är bland delägarna laglottsberrättigad arvinge, skall i bouppteckningen uppgift lämnas om vad arvinge eller hans avkomling av den döde mottagit i förskott eller eljest såsom gåva, så ock om gåva, som efterlevande maken, dennes avkomling eller universell testamentstagare mottagit av den döde; och skall tillika uppgivas vad arvinge i förskott bekommit av efterlevande makens giftorättsgods. Vad nu är sagt skall ej gälla, där fråga är om sedvanliga skänker, vilkas värde icke står i missförhållande till givarens villkor.»

Såsom framgår av ordalydelsen i punkten, är bestämmelsen tvingande och måste efterlevas. Om man vidare ser på följande paragrafer, förstår man, vilken kraftig effekt paragrafen får. I 6 § är det nämligen föreskrivet, att »boet uppgives av den, som vårdar egendomen eller eljest är med boet bäst förtrogen». Men så heter det vidare: »Det åligger envar delägare och efterlevande make, ändå att han ej är delägare, att på anmaning lämna uppgifter till bouppteckningen. Den, som uppgivit boet, skall å handlingen teckna försäkran under edlig förpliktelse, att hans uppgifter till bouppteckningen äro i allo riktiga och att ej något är med vilja och vetskap utelämnat; och skall detta av honom med ed bestyrkas, där talan om sådan edgång föres av någon.»

Det gäller alltså inte allenast den, som uppper boet, den efterlevande maken eller annan, som haft boet om hand eller stått den avlidne nära, utan här kunna alla, som haft med boet att göra, hela familjen åläggas uppgiftsplikt.

Vidare är det föreskrivet i 9 §: »Registrering av bouppteckning må ej ägarum, där vid bouppteckningen finnes ej hava så förfarits, som i detta kapitel sägs. Är bouppteckning bristfällig, äge rätten med föreläggande av vite utsetta tid, inom vilken bristen skall avhjälpas.

Den, som är pliktig att lämna uppgift till bouppteckning, må vid vite därtill hållas.»

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

I denna paragraf är det föreskrivet, att om det förefinns några som helst brister i en bouppteckning, skall den återlämnas till boet med föreläggande vid kraftigt verkande vite, att bristerna skola avhjälpas inom viss tid. Och det gäller naturligtvis i högsta grad enligt tredje stycket i 5 §, om det visar sig, att inte de uppgifter, som äro avlämnade, äro riktigt avgivna, att rätten skall återlämna bouppteckningen och vid högt vite förelägga vederbörande att komma in med de omfrågade uppgifterna.

Nu har utskottet såsom stöd för sin motivering anført: »Enligt utskottets mening är det till betydande gagn, att den centrala ställning, som bouppteckningen intagit i dödsboutredningen, bibehålles och ytterligare förstärkes, och fördelarna av fullständighet i bouppteckningen synas icke hava blivit köpta till priset av några svårigheter vid lagens tillämpning.»

Ja, och så säger utskottsmajoriteten, att dessa fördelar, som detta skulle medföra, och som man menar ej minst skulle vinnas enligt 3 kap. 5 § tredje stycket icke äro köpta till priset av några svårigheter vid lagens tillämpning.

Utskottsmajoriteten ävensom herr statsrådet ha här, enligt min uppfattning, förmenat, att man genom att införa detta i lagen skulle åstadkomma större rättvisa bodelägarerna emellan. För min del vill jag framhålla, att det, trots all god vilja, som man här har sökt att få fram, kan förorsaka oerhört stora orättvisor i stället. Enligt lagen om arv skall det, som kostats på en av medlemmarna i boet, ett av barnen, för uppfostran eller studier, inte upptagas i bouppteckningen eller räknas denne till last vid ett arvskifte. Nu är det så ute på landsorten, att vi inte kunna räkna på det sättet, utan vi måste räkna med att vad som kostats på en yngling eller en flicka för vederbörandes utbildning vid skola eller universitet måste räknas såsom hemgift. Men i enlighet med den föreslagna lagparagrafen skall, om det har kostats på ett barn i en familj 10,000, 15,000 eller 20,000 kronor, detta inte räknas. Men om en annan son gått hemma i boet och arbetat under hela sitt liv och under den tiden fått små gåvor för att det skulle åstadkommas rättvisa barnen emellan, skola dessa gåvor tagas upp i bouppteckningen och avräknas från hans arvslott en gång, när arv skall skiftas. Jag kan inte neka till att jag finner, att denna rättvisa kan bli en oerhört stor orättvisa.

Det är vidare föreskrivet: »Vad nu är sagt skall ej gälla, där fråga är om sedvanliga skänker, vilkas värde icke står i missförhållande till givarens villkor.» Då blir det så, att om det är ett litet bo, efter en mindre bemedlad person, som avlidit, skall uppgiftsskyldighet inträda för en liten gåva, men om det däremot gäller ett förmöget bo med ganska stora tillgångar, skall uppgiftsskyldighet inträda först då det gäller större gåvor. Det ligger en förfärligt stor orättvisa i att arvingarna, i ett mindre bo, äro uppgiftsskyldiga långt tidigare än då det gäller större förmögenheter. I övrigt har jag gjort mig den frågan: vad är skillnaden mellan »skänker, vilkas värde icke står i missförhållande till givarens villkor», och de gåvor eller skänker, som skola uppföras i bouppteckningen? Jag tror, att det är ganska svårt att uppdraga den gränsen.

Vad vi nu begära i reservationen är att paragrafen inte skall få tvingande verkan, utan att, ifall det gäller ett bo, där full enighet råder och ingen tvist föreligger, vederbörande icke skola vara skyldiga att tillämpa den föredragna paragrafen. Skulle det däremot förekomma att tvister uppstå vid bouppteckningen kan en var av bodelägarerna påfordra, att bouppteckningen skall upprättas enligt 3 kap och 5 §, som då blir gällande. Om denna paragraf icke får tvingande natur, blir det kanske 75—90 procent av boen, för vilka paragrafen icke behöver tillämpas, och då anser jag, att mycket vore vunnet, om vi

Lagförslag om boutredning och arvskitte m. m. (Forts.)

kunde slippa undan den bestämmelsen. Det kommer att bli oerhört svårt för en efterlevande make att påminna sig alla gåvor, synnerligast i ett bo, där man inte har ordnad bokföring. Det går väl an, om det är mannen, som lever efter — han kanske kan klara dessa svårigheter något så när — men om det är en hustru, som lever efter, kommer hon att få det synnerligen bekymmersamt och tråkigt med att reda upp detta. Om vi erinra oss, att hon enligt lagen blir förelagd vid högt vite att komma in med alla dessa uppgifter, måste det synas vara olämpligt att beträffande ett bo, om vilket icke råder någon som helst tvist, förfara så att vederbörande där skall åläggas att lämna dylika uppgifter.

Jag vill meddela, för att intet missförstånd skall uppstå, att så snart det gäller uppgifter om gåva eller förskott, som skall bli föremål för stämpelbläggning eller beskattning, äro vi reservanter fullt ense med utskottsmajoriteten, därom att dessa uppgifter alltid skola tagas upp i bouppteckningen. Detta vill jag understryka, på det att icke, som sagt, något missförstånd i den vägen skall uppkomma.

Då jag alltså är av den åsikten, att paragrafen, med den lydelse den fått enligt utskottsmajoritetens förslag, inte alltid kommer att medföra rättvisa utan ganska ofta även orättvisa, och då den dessutom kommer att förorsaka vederbörande i många fall mycket onödiga bekymmer och svårigheter, hemställer jag, herr talman, om bifall till den av mig vid paragrafen avgivna reservationen.

I herr Erik Andersons yttrande instämde herrar *von Geijer, Wijkström, Martin Svensson, Johan Bernhard Johansson, Bengtsson, Boman, Lundell, Hammarskjöld, Trygger, Reuterskiöld, Rydberg, Thelin, Karl Gustafsson, Oscar Ericson* och *Ekman*, greve *Spens* samt herrar *Löfvander, Ernfors, Karl Bodin, Velande, Frändén* och *Gabrielsson*.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber att få hänvisa till vad jag förut har nämnt om denna punkt. Men i anledning av herr Andersons i Hägelåkra anförande vill jag dessutom bara erinra om, att här är det ju inte alls fråga om att på något sätt göra någon ändring eller något ingripande i de bestämmelser, som redan finnas i lagen om arv med flera andra författningar. Vad det här gäller är ingenting annat, än att vederbörande delägare av bouppteckningsförrättaren erinras om att de skola lämna de uppgifter, som äro nödvändiga för att reglera förhållandet mellan dem. Det är inte fråga om att göra om något i gällande lag, utan det är endast fråga om att tillförsäkra vederbörande tillgång till det material, som är erforderligt för att kunna skipa rättvisa. Men om det är så, att vederbörande stärbhusdelägare äro överens om att en uppgift är onödig och vilja komma ifrån den, kommer ju ingen att pressa dem på den uppgiften, utan då blir det ingenting annat än det, som inverkar på stämpelbelägningen, som kommer fram.

Jag kan därför inte dela de farhågor, som här hava uttalats, utan jag ber att få vidhålla min hemställan om bifall till utskottets förslag.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Jag har i utskottet deltagit i den förberedande behandlingen av detta ärende men har på grund av andra riksdagsgörömmål icke varit i tillfälle att närvara vid de definitiva beslutens fattande. Hade så varit fallet, skulle jag emellertid ha instämt i det yrkande, som innefattas i herr Andersons i Hägelåkra nu ifrågakvarande reservation.

Det är väl sant, som utskottets ärade ordförande sade, att det i själva verket

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

inte är någon ändring i sak, som här föreslås, men förslaget skärper de nuvarande bestämmelserna därhän, att boutredningsmannen skall kunna fordra, att i bouppteckningen uppgift lämnas om vad arvingarna eller avkomlingarna av den döde i livstiden mottagit i förskott eller eljest i gåva. Det är således en sådan uppgift, som skall kunna avkrävas av bouppteckningsförrättaren, även om det ej råder några delade meningar mellan arvingarna om att de gåvor, som eventuellt givits, inte skola återbäras vid arvskiftet. Härigenom kan man ju många gånger onödigt komma in på synnerligen ömtåliga och intima förhållanden. Jag tänker mig exempelvis det fallet, att en fader har hjälpt sin son i en mycket brydsam belägenhet. Låt mig taga det exemplet, att en son har begått en förskingring men att saken tystats ned. Det kan ha inträffat för många, många år sedan. Fadern kanske har råddat honom från påföljderna av denna förskingring genom att skänka honom ett visst belopp, varigenom han kunnat göra upp ifrågavarande sak. Ingen människa vet om det längre, det är bortglömt. Kanske icke ens syskonen veta om det. Det kan emellertid åtminstone tänkas, att hädanefter sådana intima förhållanden på detta sätt komma att ånyo röras upp.

Jag förstår väl, att förslaget rent lagtekniskt sett är konsekvent, det bestrider jag inte, men jag tror, att herr Anderson i Hägelåkra har fattat situationen alldeles riktigt. Här får man se mera på de mänskliga förhållandena och tänka på varthän lagstiftningen leder och ge efter i någon mån på de rent lagtekniska kraven för att undvika sådana situationer.

Genom att avkräva en sådan sanningsplikt kan man för övrigt i vissa fall komma att ställa alltför stora krav på vederbörandes sanningskärlek. Det kan, då det ej göres något yrkande från någondera sidan, där man har intresse av boutredningen, att man skall återbära erhållet belopp, vara någon mening med, att man då skall behöva taga upp beloppet i bouppteckningen, utan man får då gå ut ifrån att det varit arvlåtarens avsikt att lämna en verklig gåva.

Nu säges det, att en boutredningsman kommer aldrig att framställa det kravet, men lagligen kan han ställa det. Och är han en formellt betonad man, eller om han av en eller annan anledning tycker, att den där arvingen skall klämmas på den uppgiften, har han rätt att göra det. Det ligger således i boutredningsmannens hand hädanefter att tvinga fram en sådan rannsaking, och det kan inte vara lämpligt.

Jag tror, att man gör klokare även om man kanske i någon mån gör ett avsteg ifrån den där riktigt fina juridiska konstruktionen, i att man ansluter sig till reservationen, och jag upprepar, att jag tror, att herr Anderson i Hägelåkra riktigt förstått vad menige man tänker i denna sak.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Schlyter**: Bouppteckningsförrättaren handlar å samtliga arvingars vägnar i sin förvaltning. Om det förhållandet skulle inträda, som herr Borell berörde, nämligen att samtliga arvingar voro eniga om att ett förskott eller en gåva inte skulle utkrävas, då finns det ingen rimlig anledning att boutredningsmannen skulle, i strid mot samtliga sina kommittenters önskan, framtvinga en meningslös anteckning om detta förhållande.

Det framgick av herr Borells yttrande, att han var något förlägen för att nu i denna lagstiftning genom ändring av paragrafen bereda möjlighet till att förhindra den korrekta tillämpningen av gällande arvslagstiftning på detta område. Jag förstår mycket väl den förlägenheten, och jag hemställer till kamraren att inte avvika från det förslag, som bäst överensstämmer med gällande arvslag.

Lagförslag om boutredning och arvsifte m. m. (Forts.)

Herr Klefbeck: Herr talman! Efter herr statsrådets anförande kunde jag ha avstått från ordet.

Jag tror, att en hel del av kammarens ärade ledamöter gjort ett alldeles för stort nummer av den här saken. Ty det är inte så mycket, som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna från varandra. I sak äro vi väl ense om att det är ett fullständigt rättvist krav, att en bouppteckning skall innehålla alla sådana faktiska upplysningar, som erfordras för att en laglottsberrättigad arvinge skall kunna med framgång påkalla avräkning av förskott eller återbäring av gåva. Men sedan komma vi litet ifrån varandra, när det gäller, hur pass långt vi skola gå i att tillämpa den princip, som vi nu å ömse sidor vitsorda riktigheten av. Jag vill då först och främst hänvisa till vad herr statsrådet sade, och sedan vill jag fortsätta för egen del.

Reservanterna äro så rädda för att en mängd ömtåliga saker skola yppas genom den formulering, som utskottet givit lagtexten. Men syftet att skydda dessa ömtåliga förhållanden vinner man inte med säkerhet, ens om man följer reservationen, ty i reservationen står det, såsom herrarna veta, att allt det här skall inträffa, »därest någon delägare därom framställt yrkande». Man vågar väl påstå, ifall man har någon kännedom om hur det går till i boutredningar och arvsiften, att om det är en delägare, som fått sig i förskott tillerkänd någon större gåva, så lärer det väl vara ganska sällsynt, att alla de andra äro eniga om att ingenting skall nämnas, och då behövs det bara, att en endaste en kommer och begär att det skall gå till såsom lagen föreskriver, för att det skall ske så.

Det var en annan synpunkt, som herr Anderson i Hägelåkra anförde och till vilken herr Borell också anslöt sig, nämligen den att lagens bestämmelse skulle komma att sätta en person i svår samvetsnöd. Sådana synpunkter är ju något, som jag starkt respekterar. Men jag vill gentemot det säga, att farhågan för ett kränkande av samvetet är väl också bra konstruerad. Den vore tänkbar, ifall man skulle vara skyldig att uppge varenda gåva, oberoende av dess storlek eller betydelse. Det står emellertid tydligt i lagen, att »vad nu är sagt skall ej gälla, där fråga är om sedvanliga skänker».

Och när herr Borell till slut i sitt anförande tänkte riktigt vinna makt över oss genom att ställa fram de mänskliga synpunkterna i motsats mot den finare juridiken och därvidlag vädjade till vårt lekmannaintresse för de mänskliga synpunkterna, så tror jag inte, att det var så värst allvarligt menat. Jag anser nämligen, att de mänskliga synpunkterna äro fullständigt lika väl tillvaratagna i lagen enligt utskottets som enligt reservanternas förslag. Och om utskottets förslag då också är förenligt med fin juridik, så har jag inte något emot det heller.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Herr Borell: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet tröstade sig med att en boutredningsman aldrig skulle komma att kräva en sådan uppgift, därest alla arvingar vore överens om att det belopp, som var i fråga, var en verklig gåva, som inte skulle återbäras till arvsifte. Men är det så, skall man inte skriva en lag på detta sätt, ty här står det, att det *skall* ske. Och det är väl troligt, att många boutredningsmän komma att anse det vara sin ovillkorliga skyldighet — man kan inte läsa ut något annat av lagen. Till och med om alla arvingarna fått lika mycket, skall det tagas upp i bouppteckningen. Herr justitieministern och jag vilja tydligen precis det samma, och då förmodar jag, att herr justitieministern kan förena sig med mig i mitt yrkande om bifall till herr Andersons i Hägelåkra reservation.

Jag vill tillägga en sak, eftersom jag har ordet. De uppgifter som erfordras

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

kunna spänna ut över mycket lång tid. Man vet ju, hur fort folk glömmet. Hur skall det då vara möjligt, åtminstone för den tid, som förflutit, innan man fått in detta i lagen, att få fram några verkliga uppgifter, som kanske spänna om en tid av 25—50 år? Saken kan ha fallit i glömska så småningom, och det kommer faktiskt, herr Klefbeck, att sätta människor i samvetsnöd och bekymmer för att ha glömt bort något. Då säger herr Klefbeck att reservanternas förslag hjälper icke i alla fall, ty om en enda delägare i boet kräver en sådan uppgift, skall den lämnas. Ja, det är sant, men det kommer att hjälpa i de allra flesta fallen, i alla de fall, där de, som äro intresserade av saken, äro överens om att i de här gamla sakerna — kanske mycket ömtåliga saker — skall det inte röras. Men om man skriver lagen på det sättet, som här föreslås av utskottet, måste en samvetsgrann bouppteckningsförrätare röra upp dessa frågor.

Jag tror, att det åtminstone ur allmänmänsklig synpunkt vore klokast och försiktigast att bifalla reservationen.

Herr Trygger: Herr talman! För min del skulle jag kunna tänka mig, att man hade en bestämmelse sådan som den, som återfinnes i tredje stycket av 5 § om ifrågavarande uppgiftsskyldighet, såvida den hade gällt överhuvud taget för ett stärbhus, således alltid. Men denna bestämmelse är uttryckligen begränsad till det fall, att det bland delägarna finnes en laglotsberättigad arvinge. Det är således icke någon allmän grundsats, som man här förverkligat, att man bör se till att allt, som tidigare lämnats såsom gåva eller i förskott, skall tagas fram vid bouppteckningen, för att det skall bli så lagligt som möjligt vid fördelningen av arv etc., utan man vill ha tillämpad en dylik bestämmelse endast då det finnes en laglotsberättigad arvinge. Men det föreligger ju rakt inte något skäl, varför man blott i det fallet skulle utkräva en så långt gående uppgiftsskyldighet som det här är fråga om.

Min ståndpunkt är således den, att om man omfattar den mening, som har gjorts gällande från utskottsmajoritetens sida, kan man icke begränsa bestämmelsens omfattning till detta fall, utan då bör den gälla alla fall. Gör man icke detta, finns det inget speciellt skäl att göra det i ett fall, då det förekommer en laglotsberättigad arvinge bland delägarna. Beträffande frågan om man överhuvud taget skall ha en sådan bestämmelse, får jag säga, att jag tycker, att man därigenom lätt skapar en situation, där man av personer kräver uppgifter som de antingen inte vilja lämna eller inte kunna lämna. En efterlevande make t. ex. vet rakt icke, huruvida den avlidne har givit sådana här gåvor eller inte. Men finns det en ovillkorlig uppgiftsskyldighet, så kan det — även om vederbörande uppger, att det ej finns något att uppgiva — alltid kvarstå en misstanke, att någon sådan situation dock skulle föreligga.

Det har påpekats av en föregående talare, att detta innebär ett onödigt upprivande vid bouppteckningen av en massa familjeförhållanden. Häremot kunde det sägas, att om man intar den ståndpunkten, borde man stryka hela bestämmelsen. Det vore häri en viss konsekvens. Men man kan ju ändå med avseende på den laglotsberättigade arvingen bereda en möjlighet att kunna få fram, huruvida den krävda laglotten kan anses vara för stor eller den krävda laglotten ej går ut med tillräckligt belopp. Det är således två synpunkter: i ena fallet går den inte ut tillräckligt, enligt vederbörandes uppfattning — då blir det den laglotsberättigade, som kräver — eller också är det någon av arvingarna, som har anledning antaga, att den laglotsberättigade redan har fått ut åtskilligt såsom förskott på arvet, och då blir det denne arvinge, som kräver dessa uppgifter.

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Jag menar sålunda, att det inte finns något skäl att stadga en uppgiftsskyldighet på sätt som här föreslagits. Antingen skulle den ha varit vidsträcktare, eller också skulle det inte ha föreskrivits någon sådan ovillkorlig skyldighet alls.

Då jag på grund av de skäl, som äro anförda här, anser, att man mycket lugnt kan överlåta åt delägarna i boet att begära dylika uppgifter, ifall de anse det nödvändigt, har jag för min del stannat vid att instämma med reservanterna i deras förslag.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag har redan så många gånger yttrat mig i denna sak, att jag är rädd att tråka ut herrarna. Men i anledning av herr Tryggers anförande vill jag erinra om vad jag redan förut sagt, att den paragraf, som nu vållar så mycket ordande här, har tillkommit, för att man skall försäkra sig om, att de bestämmelser, som äro gällande i arvslagen, komma till tillämpning. Det är därför, som det här bara talas om de laglotsberättigade arvingarna. Det är dem det gäller, när det är fråga om avräkning och dylikt. Jag kan inte förstå, att man kan slå sig till ro med herr Tryggers uppfattning, att om det bara inte stått särskilt poängterat, att det gäller dessa laglotsberättigade, hade det varit bättre.

Det har också sagts flera gånger, att det inte är lagens mening, att boutredningsmannen skall vara någon inkvisitor, någon slags fiskal, utan han skall vara sina huvudmäns hjälpare och rådgivare. Han skall bara göra dem uppmärksamma på att det finns sådana bestämmelser i arvslagen, som kunna komma i tillämpning. Inte skall han vara någon slags inkvisitor för dem. Ingalunda!

Herr Borell och andra talare ha sagt, att detta var en tvingande bestämmelse i lagen. Jag kallar inte det för en tvingande bestämmelse, ty en tvingande bestämmelse är en sådan bestämmelse, som icke genom avtal får sättas ur kraft. Denna lag skall tillämpas med förstånd. Och om alla arvingar äro ense, blir det inget tvång. Men man bör komma ihåg, att även om man tager reservationen, behövs det bara, att en enda delägare framställer ett sådant yrkande, för att snurran skall komma i gång och alltsammans skall rotas upp igen. Det hjälper sålunda i det avseendet inte ett spår med att bifalla reservationen.

Herr Ekman: Herr talman! I nya arvslagen stadgas i 6 kap. om förskott å arv: »Vad arvlåtaren i livstiden givit bröstarvinge skall såsom förskott avräknas å hans arv, såframt icke annat föreskrivits»; men i detta lagförslag står det, att det skall i bouppteckningen lämnas uppgift »om vad arvinge eller hans avkomling av den döde mottagit i förskott *eller eljest såsom gåva*».

Jag kan icke förstå annat, än att den nu föreliggande bouppteckningslagen går längre i sin fordran härutinnan än arvslagen gör och att det således här skulle vara fråga om en uppgiftsplikt, som icke alls behövs för tillämpning av arvslagen.

Jag vidhåller, att man på denna punkt bör bifalla reservationen.

Herr Trygger: Herr talman! Lagutskottets ärade ordförande gjorde den anmärkningen mot mig, att denna fråga hade inte betydelse annat än i sådana fall, då det förekom laglotsberättigade arvingar. Jag undrar, om man inte något misstagit sig med avseende på arvslagens bestämmelser. Arvslagen säger, att ifall man ger en bröstarvinge en gåva, så skall det presumeras, att den är förskott på arv, såvida icke något annat föreskrivits eller det av omständigheterna, när gåvan skedde, framgår, att en annan avsikt skulle ha varit till finnandes. Ger man åter en gåva till någon annan arvinge, skall det

Lagförslag om boutredning och arvskitte m. m. (Forts.)
 antagas, att det är en verklig, definitiv gåva. Men detta är inte ovillkorligt, utan den får anses såsom förskott, såvida det antingen är föreskrivet vid gåvans givande eller man av omständigheterna i det speciella fallet kan sluta till att det varit givarens avsikt. Sålunda även med avseende på en icke laglottsberrättigad arvinge kan det, när man skall bestämma, hur man skall fördela arvet mellan flera, vara av vikt att få reda på denna gåva, få reda på, huruvida det var en definitiv gåva, eller huruvida det inte i själva verket var ett förskott på arv. I senare fallet skall gåvan räknas med, när man skall fördela boet. Antag, att jag lämnar efter mig två brorsbarn såsom närmaste arvingar, och att jag tidigare har gett till den ene ett visst belopp samt att det var påtagligt av vad som då skedde, att det var fråga om förskott på arv. Därvidlag har man precis samma behov, för att man sedan skall kunna dela arvet riktigt, att få uppgift om denna gåva, men det finns ingen föreskrift härom, sådan lagen här är formulerad. Det är blott då det finnes laglottsberrättigad arvinge, som man skall lämna uppgift därom, men ej i annat fall. Det var därför jag gjort gällande att jag kan förstå en sådan bestämmelse som den föreslagna, om man stadgar den generellt för alla fall, men den är oförklarlig, då man ger den en sådan begränsning, som här av utskottet tillstyrkts.

För min personliga del har jag den uppfattningen, att det är olämpligt, att man tränger in i en familjs inre förhållanden, där det rakt icke behövs. Men vill någon delägare i boet begära det, ja, då må man gå honom till mötes.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr Anderson i Hägelåkra och herr Johanson i Huskvarna därom anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Anderson, Erik*, m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 3 kap. 5 § av första lagutskottets förslag till lag om boutredning och arvskitte, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den ändring, som förordats i den av herr Anderson i Hägelåkra och herr Johanson i Huskvarna därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

6—10 §§.

Godkändes.

*Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)**4 kap.*

Vidkommande detta kapitel hade reservation anförts av herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Norling*, *Svenson* i Eskhult, *Bissmark*, *Ehrnberg* och *Johansson* i Bro, vilka hemställt, att 1, 2 och 15 §§ nämnda kapitel måtte erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

1 §.

Denna paragraf lydde:

Varder ej efter ansökan, som göres sist en månad efter det bouppteckningen förrättades, dödsboets egendom avträdd till förvaltning av boutredningsman eller till konkurs, svare delägarna för sådan gäld efter den döde, som vid bouppteckningens förrättande var dem veterlig.

Yppas efter bouppteckningens förrättande ny gäld efter den döde och avträdes ej egendomen efter ansökan, som göres sist en månad därefter, svare delägare, som sådan tid försuttit, för den gälden.

I herr *Andersons* i Hägelåkra m. fl. reservation hade för paragrafen i fråga förordats följande lydelse:

Varder — — — veterlig.

Yppas — — — gälden.

Har ansökan om egendomsavträde skett senare än i första stycket sägs, vare delägarna fria från ansvar jämväl för gäld, som var dem veterlig en månad före ansökningsdagen, där de till boet utgiva det belopp, varmed den gälden överstiger värdet av den avträdda egendomen och eljest tillgängliga medel.

Herr Bissmark: Herr talman! På denna punkt har jag jämte några andra ledamöter av lagutskottet avgivit en reservation, och jag skall be att till förklaring av denna reservation få redogöra något för vad saken gäller.

Det är, enligt min mening, en mycket, mycket allvarlig sak, som det är fråga om här. För närvarande är det så, att om arvingar försumma att göra sig urarva inom den i lagen föreskrivna tiden, ikläda de sig ansvar för boets skulder i förhållande till borgenärerna direkt, men konkursförvaltaren har inte det ringaste med den saken att göra. Konkursförvaltaren tar hand om boets tillgångar, fördelar tillgångarna och avger redovisning, men lägger sig inte alls i förhållandet mellan borgenärerna och arvingarna för övrigt. Konkursförvaltaren har intet att göra med att indriva den personliga ansvarigheten av arvingarna.

Förhållandena i förevarande avseende äro särskilt av intresse i det fallet, då boet avträdes till konkurs på ett senare stadium på grund av gäld, som nyupptäckts. En borgensförbindelse har blivit anmäld, som förut inte varit känd. Då avträdes boet till konkurs. I det fallet bli arvingarna fria från ansvar för den nya gälden, men de äro ansvariga i viss mån för den gäld, som var känd, då tiden för urarvagörelse utgick. Lagberedningen gjorde i förevarande avseende egentligen ingen ändring i förhållande till gällande rätt. Det var fortfarande en privatsak mellan arvingarna och deras borgenärer, huruvida det personliga ansvaret skulle utkrävas, men urarvskonkursförvaltningen eller en förvaltning genom boutredningsman hade ingenting att göra med själva indrivandet av denna personliga betalningsskyldighet hos arvingarna. Men väl bereddes det arvingarna en möjlighet att undvika det personliga betalningsansvaret genom att inleverera till konkursboet det belopp, varmed de äldre kända skuldernas summa översköt värdet av de tillgångar, som avträddes. Sedan skulle detta tillskott fördelas efter samma regler som boets övriga tillgångar, d. v. s. den nya gälden fick del även av det nya tillskottet. Men det berodde

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)
på arvingarna, vilken väg de ville välja: om de ville göra upp med de äldre borgenärerna och tillgodose dem direkt, eller leverera in till konkursboet.

Detta fann nu lagrådet vara en ganska besvärlig procedur. Arvingarna blevo t. ex. stämda av en borgenär, som påfordrade betalning. Arvingarna hade då att välja emellan att göra upp med borgenären eller att till boets förvaltning inbetala den av mig angivna skillnaden. Valde de den senare utvägen måste de begära anstånd i rättegången för att bliva i tillfälle att verkställa inbetalningen. Utredningen om vad som skulle betalas in till konkursboet var av viss besvärlig beskaffenhet. Den kunde draga ut på tiden och föranleda ett långvarigt uppskov i rättegången.

Alldeles givet är att detta är en besvärlig sak. Ur synpunkten av reda och ordning är det givetvis mycket bättre, att konkursboet alltid får driva in detta belopp av arvingarna, och då kan konkursförvaltningen när boet nått en viss utredning räkna ut vad arvingarna skola betala. Men i sak sker något, som inte skall ske.

Jag skall be att få anföra ett exempel. Jag tänker mig ett bo, där tillgångarna äro 10,000 kronor och skulderna äro 20,000 kronor. Arvingarna vilja av någon anledning, av hänsyn till den avlidne eller av hänsyn till fordringsägarna, som varit den avlidnes och familjens goda vänner, eller med hänsyn till att de själva äro fordringsägare, inte avträda boet till konkurs utan säga: »Det ordna vi genom överenskommelse med fordringsägarna. Vi kunna eventuellt betala dem fullt ut, ty vi ha det så, att vi kunna göra det, och vi begära inte boet i konkurs.» Så kommer en upptäckt av att den avlidne står i borgen till ett bolag t. ex. för 100,000 kronor, och det bolaget råkar på obestånd. Då säga arvingarna: »Nu måste vi begära boet i konkurs eller avträda boet till förvaltning av boutredningsman.» Jag antager, att det blir konkurs. Hur ligger saken då? Arvingarna ha velat undvika urarvkonkurs och ha därför utsatt sig för risken att betala 10,000 kronor till de gamla borgenärerna. Nu stå de i en sådan situation att de inte ha förmånen att slippa konkurs, och ändå skola de betala ut 10,000 kronor enligt detta förslag. De skola betala 10,000 kronor till konkursboet, och dessa 10,000 kronor skola då fördelas på de äldre borgenärerna plus den nya borgenären. Av det inbetalta beloppet kommer $\frac{1}{6}$ eller cirka 1,600 kronor att belöpa på de äldre borgenärerna och cirka 8,400 kronor på den nytillkomna borgenären. Arvingarna få alltså, fastän de äro fria från ansvar för den nya skulden, i verkligheten skjuta till ett belopp av över 8,000 kronor, som skall gå till den nya borgenären, under det att arvingarna, om man bibehållit lagberedningens förslag, hade kunnat göra upp med de gamla borgenärerna och antingen betalat dem fullt ut — det var den situation, som förelåg, innan den nya gälden upptäckts — eller träffat en på billighet grundad överenskommelse med dem. Borgenärerna veta ju i detta fall, att om arvingarna välja utvägen att betala till konkursboet, få de endast en ringa del av beloppet, men att om de göra upp direkt med arvingarna, kunna de få något mera. Arvingarna kanske kunna göra upp med alla de äldre borgenärerna till ett belopp av låt oss säga ett par, tretusen kronor. I stället vill man nu, såvitt jag förstår utan tillräckliga skäl, så snart boet inte begärts i konkurs inom den föreskrivna tiden — vare sig ny skuld upptäckts eller ej — alltid göra konkursförvaltaren eller boutredningsmannen till en fiskal gentemot arvingarna för att driva in skillnaden mellan de i bouppteckningen angivna skulderna och värdet av de avträdde tillgångarna. Detta kommer att innebära en väsentlig förändring av nu gällande system. Jag har ju en rätt stor erfarenhet på detta område, då jag har sett många fall, när urarvaansökan kommit senare än den skulle eller skett för ny gäld. I dessa fall har det aldrig, såvitt jag har mig bekant, förekommit, att borgenärerna framställt några som

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

helst anspråk emot arvingarna. De ha låtit saken passera och funnit det vara naturligt, att arvingarna gjort sig urarva, då den nya gälden upptäckts. De ha inte bråkat med dem utan funnit det vara billigt, att arvingarna sluppo betala, och det har överhuvud taget ganska sällan förekommit några processer i sådant avseende. Högsta domstolen har behandlat två sådana mål, där det har gällt betalningsskyldighet på grund av urarvagörelse, som skett efter upptäckt av ny gäld. Det ena förekom på 1860-talet och det andra på 1920-talet, alltså ungefär 60 års mellanrum. Under mellantiden har, såvitt jag vet, inte hos högsta domstolen förekommit någon sådan process på grund av tvist om betalningsskyldighet. Detta tyder på att det är ytterst sällan som borgenärerna göra sina intressen gällande i fall sådana som dessa.

Helt annorlunda blir förhållandet, om man går den väg, som regeringsförslaget anvisar och som tillrätts av lagrådet. Enligt detta förslag kommer i varje bo, som avträdes till förvaltning, förvaltaren att bli *skyldig* att indriva det belopp, som arvingarna äro ansvariga för, med den påföljd att dessa komma att få betala betydligt mycket mer än de skulle göra, om de finge behålla sin gamla frihet att göra upp direkt med de enskilda borgenärer, som det närmast angår, nämligen de äldre borgenärerna. Och genom den föreslagna anordningen kommer ju beloppet, som drives in, att utskiftas även på den nya borgenären och härigenom försvåra en överenskommelse med de äldre borgenärerna.

På grund av dessa skäl ha jag och mina medreservanter ansett oss böra föreslå en annan lagtext, och jag vill tillägga, att denna lagtext nära överensstämmer med lagberedningens ursprungliga förslag. Det är enahanda principer, som ligga till grund för båda. Lagtexten är godkänd av ett par av lagberedningens ledamöter och det torde inte föreligga någon risk ur formell synpunkt att godkänna det förslag, vi framställt.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen i avseende på 4 kapitlet.

Herr Norling: Herr talman! Även jag har inom utskottet anslutit mig till reservationen i avseende på den nu behandlade punkten, och jag anser mig med ett par ord böra klargöra skälen härför.

Jag får säga, att jag inte är alldeles okänslig för de argument gentemot den i reservationen föreslagna ordningen, som utvecklats i lagrådets yttrande, till vilket utskottsbetänkandet som bekant hänvisar, men jag tror, att de av lagrådet påpekade olägenheterna skola visa sig ha vida mindre praktisk betydelse än det skärpta ansvar för bodelägarna, som skulle inträda, därest utskottsmajoritetens förslag bifölles.

Om man läser den formulering av 2 § i 4 kap., som utskottets majoritet har förordat, skall man finna, att genom denna skapas en förpliktelse för boutredningsmannen att av dödsbodelägarna indriva, vad som erfordras för betalning av sådan den dödes gäld, som var känd sist en månad efter bouppteckningen. Det kan inte rimligen betvivlas, att en sådan ordning skulle innebära en skärpning av dödsbodelägarnas ansvar i jämförelse med vad hittills tillämpad praxis inneburit. Vi reservanter ha ansett, att det kunde vara tillräckligt, att man i avseende på denna sak lagfäster gammal praxis men inte går längre. Någon verkligt hållbar anledning att gå längre ha vi inte kunnat upptäcka, trots allt vad lagrådet i denna sak har anfört. Reservationens formulering av det omtvistade lagrummet innebär endast, att skyldighet stadgas för dödsbodelägarna att utge det ifrågavarande beloppet såsom nyss antytts. Men däremot kan vår formulering, vilken för övrigt, såsom herr Bissmark nyss betonade, ganska nära ansluter sig till lagberedningens ursprungliga förslag,

Lagförslag om boutredning och arvsifte m. m. (Forts.)

inte anses konstituera någon skyldighet för boutredningsmannen att indriva beloppet, utan det hela blir ett mellanhavande de enskilda fordringsägarna och dödsbodelägarna emellan.

Den komplikation, som det här är fråga om, uppkommer i det fall, då s. k. ny gäld blir upptäckt efter den tidpunkt, då boets avträdelse till boutredningsmansförvaltning med gäldsbefriande verkan bort ske. Nu kan man visserligen säga, att boets delägare medvetet ha iklätt sig risken att få betala den dödes gäld, i den mån boets tillgångar inte räcka till, eftersom de uraktlåtit att vidtaga den åtgärd, som skulle befria dem från gäldsansvaret. Detta är riktigt, men själva den grundläggande principen om delägarnas ansvar för sådan gäld bibehålles även genom den av oss föreslagna formuleringen. Den enda skillnaden blir, att ansvarets utkrävande blir en affär emellan delägarna och borgenärerna. Den erfarenhet, man hittills haft, visar, att borgenärerna ofta i dylika fall låta billighetshänsyn tala och uraktlåta att utkräva sin rätt. Men det är uppenbart, att en boutredningsman, som har att tillvarataga samtliga intressenters rätt, inte kan efterskänka någonting av denna rätt, även om de mest uppenbara billighets-skäl härför skulle vara för handen. Det kan inte på något sätt vara ett samhällsintresse att skapa ett strängare förfaringsätt gentemot dödsbodelägarna i detta fall än vad som är oundgängligen nödvändigt för att trygga fordringsägarnas rätt. Man får i detta sammanhang komma ihåg, att dödsbodelägarna i det nu antagna fallet i själva verket inte vinna det syfte, som de avsett, då de åtog sig ansvaret för den dödes gäld, vilket syfte väl i de flesta fall varit att skydda den dödes minne genom att se till att ingen skulle bli ekonomiskt lidande genom hans förvällande. Detta aktningvärda syfte måste frångås och går till spillo, i och med det att den nya gälden dyker upp. Den nya gälden representerar måhända ett så stort belopp, att dödsbodelägarna icke anse sig stå ut med att svara jämväl för den. När det förhåller sig på detta sätt, är det enligt vår mening inte orimligt att bereda bodelägarna åtminstone den eventuella lättnad, som ett bifall till reservationen skulle innebära.

Nu har det anmärkts, att redan den omständigheten, att man överhuvud taget lagstiftar om denna sak, som tidigare endast reglerats enligt praxis, med all sannolikhet kommer att medföra ett strängare tillvägagångssätt än förut gentemot delägarna i boet. Man antager, att fordringsägarnas tidigare ådagalagda mildhet åtminstone i ganska många fall kan ha berott därpå, att de varit tveksamma om möjligheten att effektivt utkräva sin rätt. Nu blir däremot deras rätt klart reglerad, vilkendera formuleringen man än väljer, och det kan tänkas, att fordringsägarna på grund därav komma att mera rigoröst utkräva, vad de ha rätt att erhålla. Detta resonemang kan vara riktigt, men kvar står i alla händelser, att vår formulering möjliggör en mildare tillämpning i praktiken från fordringsägarnas sida, och det kan alltid vara värdefullt, att en sådan möjlighet skapas.

Vi ha enligt min mening möjlighet att här tillmötesgå ett humanitärt krav och alldenstund det kan ske utan att någon part tillskyndas rättsförlust, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerman: Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Klockan är nu något över fem, och vi ha hållit på här sedan klockan elva i dag och jag antager, att alla äro mycket hungriga och angelägna att få komma hem, men jag kan inte hjälpa, att jag måste uppehålla herrarna ännu en stund, och det vore förfärligt vänligt, om ni ville höra på mig, fastän det nog vore frestande för herrarna att i stället gå ut och prata med varandra. Om

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

ni vilja vara vänliga att höra på mig ett ögonblick, skall jag försöka att inte bli för långrandig.

De bestämmelser, som beröras i reservationen, avse en detalj i fråga om ansvarigheten för den dödes gäld. Man kan gott våga påstå, att det inte är fråga om något spörsmål av större praktiskt betydelse. Detta visas redan därav, att rättstvisterna i ämnet varit mycket fåtaliga. Frågans ringa betydelse blir också klar, om man närmare undersöker den situation, som skall föreligga, för att saken skall bli aktuell. Vilken är denna situation? Jo, det skall ha skett egendomsavträde — genom konkurs eller till boutredningsmansförvaltning — efter det att den vanliga tiden för egendomsavträde gått tillända. Den saken är ju klar. Vidare hör till den situation, som det är fråga om, att den gäld, för vilken delägarna ådragit sig ansvar genom att inte avträda i vanlig ordning, fortfarande skall vara obetald. Den huvudsakliga anledningen till sådant egendomsavträde är, att delägarna önska befrielse från ansvar för nyupptäckt gäld, d. v. s. gäld, som man inte kände till vid bouppteckningen. Men ofta kommer denna upptäckt vid en tidpunkt, då den äldre gälden redan är betald, och i dylikt fall uppkommer överhuvud taget inte det spörsmål, som nu behandlas.

Jag vågar alltså säga, att det inte är någon stor fråga, men det måste erkännas, att det inte är lätt att få fram en god lösning för de fall, som bli aktuella. Om frågan inte är så stor och viktig, är den så mycket svårare. Vi ha nog alla jurister här ett obehagligt minne från tiden för våra studier vid akademien, då man vid tentamen gick i en förfärlig ångest att få någon fråga på denna obehagliga sak. Men jag vill också minnas, att professorerna på min tid voro så barmhärtiga, att de nästan aldrig togo upp den historien, därför att den var för svår. Nu ha de föregående talarna erinrat om förhistorien till den fråga, som nu är före. Vi veta alla, att reservanterna i huvudsak stå på lagberedningens ståndpunkt, under det att propositionen och utskottet ställt sig på den linje, som efter lagrådets granskning har följts i lagförslaget. Det förslag, som framlägges i reservationen, går alltså i stort sett ut på en återgång till lagberedningens ursprungliga förslag.

I sak är problemet följande. Hur skall man, sedan egendomsavträdet skett för den nya gälden, ordna betalningsansvaret för den äldre gälden, som ännu är obetald? Denna fråga kan i sin tur uppdelas i två andra frågor. Nu börja väl herrarna tycka, att jag är lika svår som de gamla professorerna, men det är inte så farligt, utan jag skall försöka göra det begripligt. Den första frågan är sålunda: Med vilket belopp äro delägarna ansvariga? och den andra frågan: Huru skall detta belopp utkrävas?

Vad ansvarighetsbeloppet beträffar, råder ingen skiljaktighet mellan propositionen och reservationen. I det fallet äro vi alla ense. Delägarna förklaras ansvariga med det belopp, varmed den äldre gälden överstiger värdet av den avträdde egendomen. Regeln innebär, att delägarna få utge vad som erfordras för betalning av den gamla gälden. Om på den gamla gälden återstod 5,000 kronor, och boets egendom endast uppgick till 4,000 kronor, få delägarna släppa till 1,000 kronor. Detta är ju alldeles naturligt, eftersom delägarna förut ådragit sig ansvaret för den gamla gälden. Det belopp, som sålunda utges till boet, lägges till den avträdde egendomen och kommer samtliga borgenärer till godo.

Om huvudfrågan råder sålunda enighet. Meningarna ha delat sig endast ifråga om *sättet* för utkrävande av ansvarighetsbeloppet.

Det förslag, som innefattas i reservationen, innebär, att utgivandet av beloppet göres till en angelägenhet mellan varje särskild borgenär å ena sidan samt bodelägarna å den andra sidan. Och avgörandet lägges helt i delägarnas hand.

Lagförslag om bouthärdning och arvskifte m. m. (Forts.)

Delägarna bli nämligen fria från ansvar för den äldre gälden, om de till boet utgiva det i lagen bestämda ansvarighetsbeloppet.

Denna ordning är emellertid behäftad med vissa tekniska olägenheter. Att bestämma ansvarighetsbeloppet, d. v. s. vad som erfordras för täckning av den gamla gälden, kan i och för sig vara en omständlig procedur. Det är därför nödvändigt, att delägarna ha viss tid på sig för att bestämma, om de skola befria sig från det personliga gäldsansvaret genom att utge ansvarighetsbeloppet. Under tiden måste delägarna vara fredade från borgenärernas anspråk. Att i lag fixera denna tid, d. v. s. så lång tid, som skäligen kan beräknas åtgå för fastställande av ansvarighetsbeloppet, är naturligen svårt och reservationen innehåller ingenting härom. Det är för övrigt ingen, som givit någon anvisning på hur man skall lösa det problemet. Det måste emellertid anses såsom en brist, att den tid inte är bestämd, inom vilken delägarna ha att träffa sitt avgörande. Enligt reservationen blir det för delägarna möjligt att under en obestämd tidsrymd välja mellan att betala sin skuld till en viss fordringsägare eller i stället befria sig från det personliga gäldsansvaret genom att till dödsboet inbetala visst belopp, och under denna tid har fordringsägaren ingen möjlighet att göra sitt anspråk gällande. En sådan ordning medför naturligtvis ett osäkerhetstillstånd, som kan bli mycket kännbart för boets borgenärer. Dessa olägenheter undgås med de bestämmelser, som föreslås i propositionen. Enligt propositionen bli delägarna omedelbart genom egendomsavträdet fria från det personliga gäldsansvaret mot de särskilda borgenärerna, och samtidigt bli delägarna pliktiga att till boet utgiva erforderlig täckning för den gamla gälden. Redan från början blir följaktligen den rättsliga situationen fullt klar, och den enskilda borgenären blir inte beroende av något framtida val från delägarnas sida.

Till stöd för reservationen har anförts, att den är fördelaktigare för bodelägarna. Dessa skulle därigenom oftare slippa undan borgenärernas krav eller kunna göra upp med borgenärerna förlikningsvis. Av det förut sagda framgår, att borgenärerna enligt reservationens förslag ha svårare att komma till sin rätt, och detta kan naturligtvis någon gång leda till att delägarna undgå sin betalningsskyldighet, men denna omständighet kan väl inte få bli något avgörande skäl. Alla äro ju ense om att regeln om ansvarighetsbeloppet är riktig, och då bör det också vara riktigt, att ansvaret behörigen utkräves. Att tillerkänna människor en rätt och sedan tumma på sättet för rättens utkrävande tycker jag inte är lämpligt. I allt fall sker det inte bodelägaren någon orätt, om det sker på det sätt propositionen föreslår. I stället kan man tala om orätt mot borgenärerna, om lagreglerna utformas så, att borgenärerna ha svårt att komma till sin lagliga rätt.

Det står sålunda klart, att propositionen rent lagtekniskt har ett avgjort företräde framför reservationen. De skäl, som reservanterna anført, kunna inte anses jäva detta företräde.

Vad slutligen angår förhållandet till nu gällande rätt, som det talats så mycket om här, är det svårt att göra några jämförelser redan på den grund, att full klarhet inte råder om vad som är gällande rätt i ämnet. Utgår man från de få rättsfall, som finnas, torde propositionen ansluta sig närmare till gällande rätt än den lösning, som förordats i reservationen, åtminstone har lagrådet för sin del gjort sig till tolk för en sådan mening.

Herr Bismark: Herr talman! Jag skall inte bli mångordig. Jag vill uttala mitt erkännande för det utmärkta sätt, varpå lagutskottets ärade ordförande ex tempore har bemött mina invändningar. Jag skall nu be att få bemöta hans.

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Det är inte som utskottets ordförande säger rättvist, att man förfar på det sätt, som sker i det fall, jag omnämde. Då 10,000 kronor betalas in till konkursboet, användas mer än 8,000 kronor därav för att gottgöra en borgenär, som arvingarna inte äro skyldiga någonting. Jag syftar således på den nya borgenären, som tager huvudparten av den summa, som inlevereras till konkursförvaltaren. Detta står inte i god överensstämmelse med de materiella rättsreglerna. Den anmärkningen är riktig, att samma förhållande inträder även i det fall, då arvingen själv väljer utvägen att inleverera till konkursförvaltaren det maximibelopp, han är skyldig att utgiva. Även i det fallet blir det ju en viss orättvisa, men man bereder dock arvingen den fördelen, att han slipper ha att göra med en hel mängd borgenärer genom att leverera in beloppet till konkursboet. Och han har i det fallet gjort det av fri vilja därför att det var till hans fördel. Och om ordföranden i lagutskottet starkt betonade, att med Kungl. Maj:ts förslag en tillämpning av indrivningsbestämelsen komme att äga rum endast i mycket sällsynta fall, vill jag säga, att de fall, då beloppet frivilligt levereras in till konkursboförvaltningen eller boutredningsmannen, komme att bliva ännu sällsyntare, ty i regel komma arvingarna att begagna sig av möjligheten att, såsom de avsett, förnöja de gamla borgenärerna med beloppet.

Jag tror inte, att jag med anledning av ordförandens yttrande behöver rubba på något, av vad jag sagt, och jag vill ytterligare betona, att jag har fullt klart för mig, att lagrådets invändningar äro baserade på en känsla för reda och ordning. Det kommer att uppstå rätt stora svårigheter i en rättegång, då delägarna, som stämts av en borgenär, göra invändningar och begära anstånd för att få leverera in beloppet till konkursförvaltningen. Men då får domstolen bevilja t. ex. två månaders anstånd för ändamålet. Så får konkursförvaltningen räkna ut, vad vederbörande skall betala. Det kan draga ut på tiden ännu längre om konkursförvaltningen icke kan bestämma beloppet. Men borgenären kan emellertid få vänta på sina pengar lika länge, ifall Kungl. Maj:ts förslag bifalles, ty då kan man ej heller få ut sina pengar, förrän den andre har levererat in beloppet till konkursförvaltningen efter av denna verkställd utredning. Det blir i detta avseende ingen väsentlig skillnad på annat sätt än att en dylik utredning kommer att krävas i ett mycket färre antal fall, därest man går den väg, som reservanternas anvisat, än om man går den andra vägen, då man i varje bo, som avträdes till förvaltning, konstituerar en person, som är *skyldig* att driva in beloppet.

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr Bismark gjorde gällande, att med den ordning, som föreslås enligt reservationen, skulle de arvingar, vilka önska avträda boet, sedan den nya gälden yppats, vara i stånd att göra upp med de gamla borgenärerna till det belopp, som de enligt gällande lag äro skyldiga att tillskjuta utöver boets tillgångar. Det otillfredsställande i propositionen och utskottets förslag skulle enligt hans mening vara, att beloppet måste delas upp på samtliga borgenärer, även de nya. Emellertid kan även enligt reservationen utgången bliva densamma. Om detta ansetts särskilt otillfredsställande, borde därför reservanternas förslag hava erhållit en annan avfattning.

Herr Bismark yttrade i sitt första anförande, sedan han lagt upp frågan, att »i sak sker här något, som inte skall ske». Han riktade sig alltså inte emot formen för utkrävandet av borgenärernas fordran hos arvingarna, utan han anmärkte på den sakliga effekten av stadgandet och utvecklade detta närmare. Jag förstår inte bättre än att herr Bismark med denna ståndpunkt borde ha yrkat på en ändring i den grundläggande regeln. Herr Bismarks

Lagförslag om boutredning och arvskippte m. m. (Forts.)

uttlanden borde konsekvent leda till att arvingarna, när de avträda boet sedan ny gäld yppats, skola bli fria även från den gamla gälden. Det är väl på den punkten, som herr Bismark skulle inrikta sig, när han önskar få en ändring i det föreliggande förslaget. Men så har inte skett, utan anmärkningen gäller den befogenhet, som enligt förslaget givits boutredningsmannen, att indriva fordringen.

Nu har av flera talare lagberedningen spelats ut emot lagrådet, och man har gjort gällande, att reservanterna stödjade sig på lagberedningens förslag. Jag kan härtill lämna den upplysningen, att sedan lagrådet kommit med sina anmärkningar mot lagberedningens förslag, ingående överläggningar ägt rum mellan lagrådet och lagberedningen, och i resultatet av dessa överläggningar, som varit grunden för propositionen, ha lagrådet och lagberedningen stått fullständigt ense. Lagberedningen har alltså vid förhandlingarna med lagrådet funnit de framställda anmärkningarna befogade och har tillsammans med lagrådet utarbetat just det förslag, som nu ifrån departementets sida har framlagts för riksdagen. Propositionen kan alltså på denna punkt stödjade sig på en enhällig uppfattning hos lagråd och lagberedning. Detta binder naturligtvis inte riksdagen, men jag har velat lämna den upplysningen, för att kammaren inte skall få den oriktiga uppfattningen, att den följer lagberedningen, när den följer reservanterna.

Herr Bismark: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag uppträder för tredje gången i denna debatt. Reservanternas förslag innebär, att det beror helt och hållet på arvingarna själva, om de skola träffa uppgörelse med de vid bouppteckningen kända borgenärerna eller om de skola leverera in ett visst belopp till konkursboet. När det är fråga om en uppgörelse med de äldre borgenärerna behöver det inte företagas någon noggrann uträkning av hur mycket arvingarna eventuellt skola betala till konkursboet, utan arvingarna underhandla direkt med borgenärerna. De gamla borgenärerna kunna göra ett summariskt överslag över hur mycket som skulle komma att belöpa sig på dem, om beloppet inlevererades till konkursboet, och på basis av detta gå de in på en uppgörelse. Möjligheten för arvingarna att inleverera beloppet till konkursförvaltningen anser jag vara en nödfallsåtgärd för att de skola slippa ha att göra med många, kanske oresonliga borgenärer, och den kan försvaras såsom sådan. Men det kan inte försvaras, att man utan något gagn för arvingarna tvångsvis åstadkommer en fördelning av beloppet, som strider mot det materiellt riktiga. Ty det materiellt riktiga är, att arvingarna i viss mån hålla de borgenärer skadeslösa, som vore kända, då arvingarna försummade att göra sig urarva, men äro fria från ansvar för den nya gälden. Det är dessa borgenärer, som arvingarna ha skyldigheter emot, och urarvagörelsen kan ha underlåtit just med hänsyn till dessa borgenärens intresse. Gent emot en ny borgenär är arvingarnas ställning en annan. Om inte arvingarna ha vetat om den nya borgenären, ha de ju inte kunnat taga hänsyn till honom. Det är först genom att han gör sig känd, som de ha anledning att begära sig urarva och då sker det så fort det är möjligt. Men varför skall detta leda till att arvingarna skola betala honom ett stort belopp? Det är naturligtvis inte rimligt. Det är endast en nödfallsutväg om de föredraga att betala in beloppet till konkursboet, varigenom han får en del av beloppet. Men i så fall sker det dock efter arvingarnas eget avgörande, och de vid bouppteckningen kända borgenärerna få icke mindre än vad de enligt rationella grunder äga bekomma.

Herr Borell: Herr talman! Jag vill endast säga några ord. Hade jag deltagit i det slutliga avgörandet av denna fråga i första lagutskottet, skulle jag

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

instämt i reservanternas förslag och således antecknat mitt namn vid reservationen. Jag skall nu ej upprepa vad som redan har sagts såsom redogörelse för ärendet. Jag ber endast att få säga att vi enligt min uppfattning befinna oss i precis samma situation nu, som när vi avgjorde den förra frågan. Utskottets förslag är möjligen finare som juridisk konstruktion men reservanternas förslag löser frågorna på ett enklare och mera praktiskt sätt och kommer för övrigt att göra det antal fall, då denna fråga bringas till sin spets, oändligt mycket färre än om man bifaller utskottets förslag och ålägger boutredningsmannen att ex officio gripa in för att reda ut situationen.

Jag tillåter mig därför att yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Trygger*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som förordats i den av herr *Anderson* i Hägelåkra m. fl. därom anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Bismark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 4 kap. 1 § av första lagutskottets förslag till lag om boutredning och arvskifte, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herr *Anderson* i Hägelåkra m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

2 §.

Denna paragraf var så lydande:

Sker egendomsavträde efter ansökan, som ingivits senare än en månad efter det bouppteckningen förrättades, vare delägare pliktig att till dödsboet utgiva det belopp, varmed gäld, som var honom veterlig en månad före ansökningsdagen, överstiger värdet av den avträdde egendomen och eljest tillgängliga medel, men stående ej vidare mot enskild borgenär i ansvar efter vad i 1 § sägs.

Där borgenär det begär, skall delägare med ed fästa, att gäld, som yrkandet avser, ej var honom veterlig en månad före ansökningsdagen. Gitter han ej gå eden, vare så ansett, som hade den gälden varit honom tidigare veterlig.

I den av herr *Anderson* i Hägelåkra m. fl. avgivna reservationen hade för paragrafen förordats följande avfattning:

Lagförslag om boutredning och arvskippte m. m. (Forts.)

Har egendomsavträde skett efter ansökan, som ingivits senare än en månad efter det bouppteckningen förrättades, skall delägare, där borgenär det begär, med ed fästa, att gäld, som yrkandet avser, ej var honom veterlig en månad före ansökningsdagen. Gitter han ej gå eden, vare så ansett, som hade den gälden varit honom tidigare veterlig.

Herr **Bissmark**: Jag ber att få yrka bifall till 2 § 4 kap. i den lydelse, som upptages i den av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. avgivna reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att i avseende på den nu föredragna paragrafen endast yrkats, av herr **Bissmark**, att densamma skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. därom anförda reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse samt vidare enligt herr Bissmarks yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

3—14 §§.

Godkändes.

15 §.

Denna paragraf lydde:

Häftar delägare i ansvar för gäld efter den döde, den ansvarighet gälle ock annan boets gäld; och är delägare förty i fall, som avses i 2 § första stycket, pliktig att utgiva vad som erfordras för täckning av gäld, som förening av gäld, vilken före egendomsavträdet ådragits boet.

I herr *Andersons* i Hägelåkra reservation hade föreslagits, att paragrafen skulle erhålla följande lydelse:

Häftar delägare i ansvar för gäld efter den döde, den ansvarighet gälle ock gäld, som efter dödsfallet ådragits boet; och skall förty belopp, som delägare har att utgiva jämlikt 1 § tredje stycket, innefatta vad som erfordras för täckning av gäld, vilken före egendomsavträdet ådragits boet.

Herr **Bissmark**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till 15 § i den lydelse, den erhållit i den av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. avgivna reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare, enligt herr **Bissmarks** yrkande, därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. därom anförda reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

16—19 §§.

Godkändes.

5 kap.

1—4 §§.

Godkändes.

Lagförslag om boutredning och arvskippe m. m. (Forts.)

5 §.

Denna paragraf var så lydande:

Å legat, som avser visst penningbelopp, äge testamentstagaren, såvitt ej annat framgår av testamentet, tillgodonjuta ränta efter fem för hundra om året, sedan fyra månader förflutit från testators död.

Herr **Ekman**: Herr talman, mina herrar! I denna paragraf föreskrives, att »å legat, som avser visst penningbelopp, äge testamentstagaren, såvitt ej annat framgår av testamentet, tillgodonjuta ränta efter fem för hundra om året, sedan fyra månader förflutit från testators död». Det är således en allmän föreskrift om att den, som genom testamente får ett penningbelopp, därå skall åtnjuta 5 procents ränta, sedan fyra månader förflutit från dödsfallet. Nu är det ju bekant, att en boutredning, såsom vi ha våra skatteförhållanden ordnade, inte är slutförd på fyra månader utan i regel drager ut minst ett par år. Under hela den tiden skall således ränta betalas å penninglegat efter 5 procent. Det finns ingen möjlighet, att ett dödsbo självt i allmänhet skall kunna på sina penningmedel erhålla 5 procents ränta. Ändå föreskrives i denna paragraf, att sådan ränta skall utbetalas. Därtill kommer, att kontanta medel ofta icke finnas i boet till sådant belopp, som penninglegaten uppgå till, utan man måste skaffa penningar genom realisering av möbler och inventarier eller genom försäljning av annan egendom i boet, av vilken man inte åtnjuter någon avkastning. Det är synnerligen betungande för boet att utbetala en så hög ränta, som boet inte har utsikt att självt kunna få uppbära.

Härtill kommer en annan omständighet. Det har hittills inte varit bestämt reglerat, att ränta skall betalas. Praxis är därutinnan varierande. I många fall, jag skulle tro i de flesta, betalas icke ränta på de belopp, som testator skänkt bort. Det beror därpå, att man anser det orättvist att hela kostnaden för boutredningen skall drabba boet, d. v. s. de arvingar, som få återstoden, sedan legaten ha utgått. Alla utgifter för boutredningen — det finns ju många utgifter förutom stämpel och boutredningsarvode — komma ju att drabba arvingarna eller universaltestamentstagare, som få överskottet, om det finns något kvar, sedan alla legaten äro utbetalda. En sådan bodelägares rätt i boet minskas ju genom att hans del ensam får vidkännas alla utgifter, under det att de, som erhålla penningbelopp som legat enligt testamentet, skola erhålla ränta efter 5 procent på sina penningar sedan fyra månader förflutit ifrån dödsfallet. En sådan bestämmelse kan inte vara riktig, utan legatarierna böra ju dock vidkännas någon andel av kostnaderna, därigenom att de få mindre ränta. Helst skulle jag vilja se, att huvudregeln bleve, att ingen ränta betalades, såsom jag tror nu är förhållandet i de flesta fall. Men skall någon ränta bestämmas, bör den inte sättas högre än till 3 procent. Man kan ju icke sätta in sådana medel som de ifrågavarande på långvariga bankräkningar, utan man måste ha dem insatta på kortfristiga bankräkningar, där de äro tillgängliga när som helst, då boutredningen är färdig. Därför får boutredningsmannen kanske för närvarande inte mer än $2\frac{1}{2}$ procent om ens det, när han sätter in penningarna på banken.

Jag tror, att andra kammaren antagit denna paragraf oförändrad. Skulle denna kammare bestämma sig för 3 procents ränta, skulle man åtminstone kunna genom en sammanjämkning få den lättnaden, att man stannade vid 4 procent. Att ovillkorligen föreskriva 5 procents ränta på dessa penninglegat anser jag vara en orättvisa och en omöjlighet. Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till paragrafen med den ändringen att orden »ränta efter fem för hundra» ändras till »ränta efter tre för hundra».

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Herr **Åkerman**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Att nu göra en ändring av procentsatsen för att åstadkomma en sammanjämkning anser jag vara så mycket olämpligare, som, enligt vad jag inhämtat, andra kammaren utan vidare har godkänt paragrafen. De skäl, som utskottet anfört, återfinnas i betänkanudet på sid. 8 och jag skall inte trötta herrarna därmed.

Herr **Mellén**: Herr talman! Jag ber att få instämna i herr Ekmans anförande.

Aven i denna paragraf innehåller lagförslaget en onödig hårdhet gentemot arvingarna och stärbhuset. Det föreslås, att en ränta efter fem för hundra skall utgå på penninglegat. Var får man i dessa tider en ränta av 5 procent? Om nu stärbhuset sätter in penningarna i bank, vilket är det bästa sättet för att ha dem till hands och för att se till, att de inte försvinna, får det 2½ procent. Skall då stärbhuset av boets övriga tillgångar betala återstoden? Det är väl rent av orimligt.

Jag skall inte uppehålla tiden längre utan jag ber, då jag anser, att utskottets förslag är orimligt i detta avseende, att få instämna i herr Ekmans förslag.

Herr **Bissmark**: Herr talman! Den ifrågavarande regeln är avsedd att ersätta den praxis, som för närvarande tillämpas, att i regel 5 procents ränta ifrån dödsdagen beräknas. I vissa fall beräknas räntan på annat sätt, nämligen då den egendom, av vilken legat skall utgå, icke lämnar någon avkastning, men i regel torde vid de flesta boutredningar en legatarie erhålla 5 procents ränta efter testators död. I det föreliggande förslaget har man framskjutit tidpunkten till fyra månader efter dödsfallet, för att boutredningsmannen skall ha tillfälle att realisera tillgångar och göra dem tillgängliga för utbetalning. I regel bör han nämligen inte behöva dröja längre än fyra månader, ty då är bouppteckningen klar, och då bör han kunna skaffa penningar. Denna regel är enligt min mening av mycket stor praktisk betydelse, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i oförändrat skick.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu ifrågavarande paragrafen yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att orden »fem för hundra» utbyttes mot »tre för hundra».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 5 kap. 5 § av första lagutskottets förslag till lag om boutredning och arvskifte, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den ändring, att orden »fem för hundra» utbytas mot »tre för hundra».

Lagförslag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Övriga delar av det ifrågavarande lagförslaget.

Godkändes.

De återstående av utskottet framlagda lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å lagförslagen.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen), dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde samt att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Vad herr talmannen sålunda hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 130, till Konungen i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 139, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folk- och småskoleseminarierna m. m.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 144, i anledning av väckt motion om tilläggstull å lösa glas till isoleringsflaskor och kompletta isoleringsflaskor; samt

nr 145, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å fyrverkeriarbeten m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 144, att utskottets hemställan i betänkande nr 26, samt, vidkommande förslaget nr 145, att utskottets hemställan i betänkande nr 27 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragraf, nr 20, i riksdagsbeslutet, rörande vissa ändringar i rikets grundlagar.

Herr *Tamm* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad, för tiden den 6—19 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg; samt

nr 49, i anledning av väckta motioner om utredning rörande anläggning av en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.48 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 7 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 1 och den 4 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kostnaderna för reparation av en undervattensbåt;

nr 142, i anledning av väckt motion angående underofficeren på övergångsstat vid flottan O. A. Werins befordran till högre tjänst;

nr 143, i anledning av väckt motion om utvidgning av Skillingaryds skjutfält;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av Svartälvs järnväg m. m. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 148, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen).

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

På grund av närslutna läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under en månad.

Stockholm den 6 april 1933.

Hj. Halvarsson.

Att riksdagsman *Hjalmar Halvarsson* på grund av magsjukdom är oförmögen till arbete minst 1 mån., intygas.

Stockholm den 6 april 1933.

R. Engström,
leg. läk.

Den begärda ledigheten beviljades.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 424, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående avveckling beträffande statsförvaltningen av det s. k. dubbeltjänstsystemet, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av herr *Tamm* m. fl. väckta motionen, nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 48 och 49.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 216, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.

Den kungl. propositionen föredrogs och blev därvid på begäran bordlagd.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 314, av herr *Carlsson, Carl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om krigsdomstolar och rättegången därstädes; samt

nr 315, av herr *Sederholm*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till motverkande av arbetslösheten.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 50, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till nedre justitierevisionen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 51, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1933/1934 åttonde huvudtitel;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnader för utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen; samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anstånd för Norrbottens läns landsting samt Gällivare och Jukkasjärvi kommuner ävensom Kiruna municipalsamhälle med återbetalning till kronan av erlagda utskylder;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om införande av skatt å choklad och vissa andra sötvaror; samt

nr 29, i anledning av väckta motioner om skatt å mineralvatten och vissa läskedrycker eller å kolsyra, som användes vid tillverkning av nämnda slag av drycker; ävensom

jordbruksutskottets memorial nr 68, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till fraktlindring för kalk.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
